

ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ТРАНСПОРТУ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ МЕТОДИЧНЕ ОБ'ЄДНАННЯ ВИКЛАДАЧІВ
«ТРАНСПОРТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»

ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ В УМОВАХ ВІЙНИ

ЗБІРНИК ТЕЗ

м. Чернігів, 21 листопада 2023 р.

ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ТРАНСПОРТУ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ МЕТОДИЧНЕ ОБ'ЄДНАННЯ ВИКЛАДАЧІВ
«ТРАНСПОРТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»

ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ
ПЕРЕТВОРЕНЬ В УМОВАХ ВІЙНИ**

ЗБІРНИК ТЕЗ

м. Чернігів, 21 листопада 2023 р.

*Чернігів
2023*

**Всеукраїнська
науково-практична конференція**

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ
В УМОВАХ ВІЙНИ**

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Тамара ЯНЧЕНКО – доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки і методики викладання історії та суспільних дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Віктор РАДЧЕНКО – кандидат педагогічних наук, доцент, викладач-методист, директор ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»

Максим ДУБИНА – завідувач кафедрою фінансів, банківської справи та страхування, доктор економічних наук, професор Національного університету «Чернігівська політехніка»

Ольга КАЛЬЧЕНКО – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Національного університету «Чернігівська політехніка»

Лариса РЕВКО – заступник директора з навчальної роботи ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»

Ірина ПОЦЕЛУЙКО – голова циклової комісії філологічних та економічних дисциплін, методист, викладач вищої категорії ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»

Марина ЛІСОВА – викладач вищої категорії циклової комісії філологічних та економічних дисциплін ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»

Ірина ПІЦОЛКА – викладач першої категорії циклової комісії філологічних та економічних дисциплін ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»

Рекомендовано до друку цикловою комісією
філологічних та економічних дисциплін
ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій
Національного університету «Чернігівська політехніка»
(Протокол № 15 від 5 грудня 2023 р.)

ЗМІСТ

Секція 1

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Легошина Олена Леонідівна

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ, ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ
КРЕДИТНОЇ КООПЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ..... 8

Секція 2

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Доман Еліна Юрївна

INTERTEXTUALITY IN ADVERTISING TEXTS 10

Колесниченко Ганна Іванівна

УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ У МЕНЕДЖМЕНТІ..... 12

Кукулюк Кіра Олександрівна, Петровська Вікторія Олександрівна

РОЗВИТОК МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ 14

Лісова Марина

НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ НЕСТАНДАРТНИХ ВИДІВ МАРКЕТИНГУ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ 16

Шам Владислав Ігорович

ЛІЗИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ..... 18

Секція 5

ЕКОНОМІКА ПРОМИСЛОВОСТІ

Леся Зубчик, Тамара Лошик

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ 20

Лісовий Єгор

ЕНЕРГЕТИЧНЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА
ВИРОБНИЧОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ 22

Секція 6

ІННОВАЦІЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

<i>Люш Вероніка</i> ФІНАНСУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ СТАРТАПІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ	25
<i>Ступаченко Ольга Михайлівна</i> КЛАСТЕР ЯК ЗАСІБ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	27

Секція 7

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

<i>Кожедуб Тетяна, Петровська Вікторія</i> ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	29
<i>Піщолка Ірина Анатоліївна</i> РОЛЬ ВИКЛАДАЧІВ У СТВОРЕННІ ПСИХОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	32
<i>Попова Галина, Коньков Євген</i> БОРОТЬБА З БІДНІСТЮ ТА НЕРІВНІСТЮ В РОЗВИНЕНИХ ТА РОЗВИВАЮЧИХ КРАЇНАХ	34
<i>Попова Галина, Щербак Вікторія</i> ІНФЛЯЦІЯ ЯК ПРОЯВ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	36
<i>Ходзинська Олена Олександрівна</i> ДИТЯЧА БІДНІСТЬ: ВПЛИВ ВІЙНИ НА СТАН ДОМОГОСПОДАРСТВ З ДІТЬМИ.....	38

Секція 8

ТУРИЗМ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА

<i>Зуйкова Олена Вікторівна, Дубіна Анна Костянтинівна</i> ЯКІ ЗМІНИ ВІДБУЛИСЯ В ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННІЙ СПРАВІ ПІСЛЯ ПОЧАТКУ ВІЙНИ	41
<i>Корнійчук Ірина</i> ВПЛИВ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ НА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННУ СПРАВУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВОСТІ.....	43
<i>Портна Юлія Олександрівна, Кишко Анастасія Андріївна</i> ТУРИЗМ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ЧАС	45
<i>Портна Юлія Олександрівна, Парган Валерія Сергіївна</i> ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	47

Секція 9

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

<i>Мовчун Леся Олександрівна</i> ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ В УКРАЇНІ	50
<i>Науменко Ольга Миколаївна</i> ЗМІНИ В ОПЛАТІ ПРАЦІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	52
<i>Ренська Ірина</i> ТРАНСПОРТНІ ЗАСОБИ ДЛЯ ПОТРЕБ ЗСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	54

Секція 10

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ

<i>Гревцов Арсеній Григорович</i> ПРАВИЛА АРЕШТУ РАХУНКІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....	56
<i>Дубіна Анна Костянтинівна</i> РОЛЬ БАНКІВ У ВОЄННИЙ ЧАС	58
<i>Кальченко Ольга Миколаївна, Максименко Роман Володимирович</i> АВТОМАТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	60
<i>Михайленко Анна Михайлівна</i> СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	62
<i>Попова Галина, Єрема Костянтин</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СВІТОВОГО БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ	64

Секція 11

ЛОГІСТИКА ТА ТРАНСПОРТ

<i>Бала Віталій Зіновійович</i> СУЧАСНІ ПІДХОДИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ТРАНСПОРТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	66
<i>Балюк Тетяна Іванівна</i> РОЗВИТОК ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	72
<i>Богдан Анатолій Петрович</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ У ВОЄННИЙ ЧАС	74
<i>Ковальова Тетяна Іванівна</i> ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ У СФЕРІ ТРАНСПОРТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ЯКІ ЗМІНЯТЬ ГАЛУЗЬ У 2023 РОЦІ	76
<i>Король Яшар Аріфович</i> ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ПОЛОМКИ ХОДОВОЇ ЧАСТИНИ.....	78

<i>Лотоцька Вікторія Миколаївна</i> РОЛЬ СКЛАДСЬКОЇ ЛОГІСТИКИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРЕВЕЗЕНЬ	80
<i>Панасюк Аліса</i> ТРАНСПОРТНА СИСТЕМА ВІННИЧЧИНИ, ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ	81
<i>Петров Юрій Сергійович, Віткова Олександра Сергіївна</i> ЗАСТОСУВАННЯ ШІ НА ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІН СПЕЦІАЛЬНОСТІ 275 ТРАНСПОРТНІ ТЕХНОЛОГІЇ	84
<i>Поцелуйко Ірина Володимирівна</i> ІНТЕРМОДАЛЬНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ.....	86
<i>Сачук Катерина Василівна</i> ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ МИТНИЦЬ В УКРАЇНІ	88
<i>Трусевич Олена Вячеславівна, Михайленко Анна Михайлівна</i> ЗМІНИ У СФЕРІ ЛОГІСТИКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	90
<i>Щербакова Вікторія Володимирівна</i> МІЖНАРОДНА ЛОГІСТИКА ЯК КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ ГЛОБАЛЬНОГО БІЗНЕСУ	92

Секція 12

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ

<i>Волошин Дмитро Миколайович</i> ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ У ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	94
<i>Поцелуйко Ігор Володимирович</i> ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	96

Секція 13

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

<i>Биконя Домініка Сергіївна</i> ХАРАКТЕРНІ РИСИ КОЗАЦЬКОГО БАРОКО НА ПРИКЛАДІ БУДИНКУ ПОЛКОВОЇ КАНЦЕЛЯРІЇ В ЧЕРНІГОВІ.....	98
<i>Вихор Ірина Сергіївна</i> ЗНИЩЕННЯ ЄВРЕЙСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ КОЗЕЛЬЦЯ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	101
<i>Джигун Маргарита Андріївна</i> СТОРІНКАМИ ВИНИКНЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ КЄМГ	104
<i>Зіберт Марі Мішель</i> КОРЮКІВСЬКА ТРАГЕДІЯ 1943 РОКУ	106

<i>Зайко Сергій Юрійович</i> ДЕМОКРАТІЯ В УКРАЇНІ ПЕРІОДУ ЗАПОРІЗЬКОЇ СІЧІ ТА ГЕТЬМАНЩИНИ	108
<i>Кухаренко Ганна</i> ПИЛИП МОРАЧЕВСЬКИЙ – УКРАЇНСЬКИЙ ПРОСВІТИТЕЛЬ, ПЕДАГОГ ТА ПИСЬМЕННИК	110
<i>Омельченко Інна Віталіївна</i> НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ РОЗРОБКИ ЗАГАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	113
<i>Решотнік Вероніка Володимирівна</i> БІЙ ПІД КРУТАМИ: ГЕРОЇЧНИЙ ВЧИНОК ЧИ ТРАГЕДІЯ.....	115

Секція 15 СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

<i>Друшляк Тетяна Петрівна</i> РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ.....	117
<i>Іванов Володимир Володимирович</i> СЕРВІС ELESTUDE ЯК ІНТЕРАКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО.....	120
<i>Пальоха Ольга Вадимівна, Жигун Вікторія Григорівна, Клязника Тетяна Олександрівна, Колейко Вікторія Юріївна</i> ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН У КОЛЕДЖІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	122
<i>Савчук Анжеліка Миколаївна</i> БЕЗБАР'ЄРНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ В УМОВАХ ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ	125
<i>Ющенко Ірина Миколаївна</i> ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ І МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	127

СЕКЦІЯ 1

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК 336.773(477)

*Легошина Олена Леонідівна,
кандидат економічних наук,
викладач спеціальних дисциплін
Прилуцького технічного фахового коледжу*

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ, ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ КРЕДИТНОЇ КООПЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Ключові слова: кооперація, кредитна кооперація, ощадно-позичкове товариство, кооперативний рух.

Кредитна кооперація славна своїм корінням, а її головна особливість – кооперативні принципи – є тим, що вирізняє її з-поміж усіх економічних феноменів і звідки вона черпає свою силу впродовж півтори сотні років. Мета кредитної кооперації – не особистий зиск, збагачення коштом інших, а колективна самодопомога тих, хто її потребує.

Основою для вітчизняного кооперативного руху в галузі кредиту, незважаючи на окремі відмінності, були ідеї «батьків» німецької кооперації Г. Шульце-Деліча і Ф. В. Райффайзена [4].

Першим кредитним кооперативом в українських землях, стало ощадно-позичкове товариство, засноване міщанами у 1869 р. у м. Гадяч на Полтавщині. Це товариство ще не мало виразного кооперативного характеру та ідейних керівників, хоча проіснувало до 1919 р.

У 1871 р. виникли Вереміївське на Катеринославщині, Обознівське й Петровське на Херсонщині ощадно-позичкові товариства.

У тому ж 1871 р. виникло ще одне ощадно-позичкове товариство у Сокиринцях Прилуцького повіту на Полтавщині. Воно проіснувало майже 60 років, аж до початку колективізації та матеріально зміцнило членів не тільки своєї місцевості, а й околиць і мало великий виховно-ідейний та організаційно-прикладний вплив на подібні товариства.

Створення та діяльність перших ощадно-позичкових товариств відбувалося під наглядом міністерства фінансів, яке видавало різні накази та розпорядження. У їхню діяльність втручалося і міністерство внутрішніх справ.

Але наприкінці 70-х рр. XIX ст. захоплення земств справами ощадно-позичкових товариств майже згасло. Цьому було декілька причин.

По-перше, форми кооперативної організації, які пропагувалися земствами, не мали достатнього ґрунту і не відразу приживалися серед рядових сільськогосподарських товаровиробників.

По-друге, тогочасним кооператорам бракувало практичного досвіду, а земства, які організовували названі об'єднання, й самі були малоспроможні надавати ефективну допомогу у веденні їхніх справ.

По-третє, окремі товариства утворювалися тільки для одержання їхніми членами грошей, які використовувалися далеко не за призначенням.

По-четверте, беручи в банку позику всього на дев'ять місяців селяни-члени товариства просто не встигали здійснити повний оборот капіталу і вчасно повернути борг.

Тому нові товариства не виникали аж до 90-х рр. XIX ст., а товариства створені у 70-х рр. ледве животіли [1; 2].

Зі встановленням радянської влади в Україні ситуація щодо існування кооперативного руху стала вкрай загрозливою. Націоналізувавши банки, ліквідувавши приватне землеволодіння, встановивши «робітничий контроль» за виробництвом (а точніше за розподілом продукції), влада прагнула організувати суспільство вільне від приватної власності, конкуренції, товарно-грошових відносин та інших «пережитків капіталізму».

Як і всі інші види кооперації, «глибокому реформуванню» у період «воєнного комунізму» підлягала кредитна кооперація. За часів «воєнного комунізму» класичним кооперативам не залишалось жодних шансів на повноцінне функціонування. 27 січня 1920 р. урядовим декретом всі види кооперації були об'єднані навколо споживчої [5].

Економічна й політична криза 1920 – 1921 рр. змусила більшовиків відмовитися від політики «воєнного комунізму» і перейти до «нової економічної політики» (НЕПу), яка передбачала відродження як приватного, так і кооперативного секторів економіки, причому останньому держава почала надавати суттєву підтримку, розраховуючи використати конкуренцію між секторами в цілях соціалістичного будівництва.

Розвиток кредитної кооперації стримували не лише інфляція та відсутність регулярного грошового обігу в перші роки НЕПу, а й дискусії щодо доцільності існування кредитних товариств [3].

У 1931 р. коли колективізація досягла свого апогею, кредитні товариства на селі стали перешкодою на шляху втягнення селян до колгоспів. Враховуючи цю обставину, радянська влада визнала функціонування згаданих об'єднань недоцільним і вдалася до їх ліквідації.

Відродження українського кредитно-кооперативного руху, після тривалої перерви, почалося лише на початку 90-х років XX ст. і цілком закономірно супроводжувало перші кроки становлення України як незалежної держави.

Список використаних джерел

1. Бородаєвський С. В. Історія кооперації. Прага: Український громадський видавничий фонд, 1925. 344 с.
2. Історичні аспекти українського кредитно-кооперативного руху. URL: <http://www.naksu.org/index.php?id=116>.
3. Гелейя С. Д., Пастушенко Р. Я. Теорія та історія кооперації: підручник. К.: Знання, 2006. 513 с.
4. Пантелеймоненко А. О. Історія започаткування кредитно-кооперативного руху на теренах України. *Вісник кредитної кооперації*. Спецвипуск. Жовтень, 2012 року. URL: http://www.vaks.org.ua/images/visnyk_kred_kooper/Visnyk_specvypusk_2012.pdf.
5. Пантелеймоненко А. О. Аграрна кооперація України: теорія і практика: Монографія. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. 347 с.

СЕКЦІЯ 2

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 659.118

Доман Еліна Юрївна,

магістр

*Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

INTERTEXTUALITY IN ADVERTISING TEXTS

The topic of research is «Intertextuality in advertising texts», the relevance of which is determined by the significant growth of the role of the recipient's cultural identity as a participant in the mass media communication process. This contributed to the wider use of intertextual elements, and especially allusions, in the advertising space.

The purpose of the work is to investigate the use of intertextuality in advertising texts, to achieve it the following tasks were set:

- 1) definition of the concept of intertextuality, its characteristics and types;
- 2) study of the structural and compositional features of the advertising text;
- 3) identification of allusion as a form of manifestation of intertextuality;
- 4) definition of theoretical aspects of the study of allusion;
- 5) identification of sources of origin of allusions in English-language advertising;
- 6) implementation of a pragmatic analysis of intertextuality in advertising texts;
- 7) research of nationally marked allusions in advertising.

The **object** of research is intertextual elements used in advertising, and the **subject** of research is the peculiarities of their use in advertising texts.

In the first chapter, which is devoted to the theoretical basis of the research topic, the issue of intertextuality and different views on the definition of this concept by researchers, including Yu. Kristeva, T. Eliot, M. Bakhtin, N. Fateeva, and I. Smirnov, are highlighted. It was found that **intertextuality** is interpreted as the property of a work to associate with other works, to create certain associative series in the mind of the recipient. Thanks to these associations, new structures of the reproduced text of the artistic work emerge. It was also determined that there is no single approach to the classification of intertextuality, but the classification of the researcher **R. Miola** is considered the most common. He distinguishes three categories of types of

intertextuality that can be actualized in the text. The first category covers the first four types of intertextuality. This category includes specific books or texts transmitted directly through the author. The second category is supported by tradition. The original text radiates its presence through numerous intermediaries and indirect ways (commentaries, adaptations, translations, etc.). The third category includes what any audience brings to the text, not what the author puts into it.

In the second chapter, a significant part is devoted to the analysis of **allusion** as a reference to a certain historical, literary or cultural fact that should be part of the recipient's knowledge. It was determined that the **functions of allusions** include expanding the meaning of the text; formation of cultural meaning; giving the text dimensionality; transfer of ideas; display of similarity; demonstration of cultural literacy; placement which should be done in dialogue with the original source of the allusion; formation of trusting relationships.

According to research results, **Greek or Roman mythologies** are usually used as sources for allusions directly or indirectly, due to the fact that most readers are familiar with classical myths and their stories. Among them are Zeus, Venus, Aphrodite, as well as Medusa, a terrible monster in ancient Greece. As for mythological allusions, they are used in advertising to direct the audience to mythological figures. Another source of allusion is **the Bible**, the garden is often depicted in advertisements from this area; serpent; flood; apple/fruit; cross; great patience; brotherly competition; betrayal; generosity/philanthropy; slingshot/stone. If we talk about promotional texts involving **works of art**, such texts help the recipients to associate the events described in the text with various works of music, works of art, theater performances, movies, series, etc.

An important result of the study was the finding that allusion is appropriate to use in advertising texts to attract attention and encourage purchase, often using a national marker. However, this can only be applied in a specific area where a community of people lives who has a real idea of the everyday, political and economic life of a country or region.

As a conclusion, it was noted that the use of such an element of intertextuality as an allusion in advertising demonstrates high effectiveness, as such advertising texts increase interest in the product and, accordingly, encourage users to purchase it.

References

1. Online dictionary «Merriam-Webster». URL: <http://www.merriam.webster.com/dictionary/allusion>
2. Словник української мови в 11 томах. Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР / гол. ред. кол. І. К. Білодід. Київ: Наукова думка, 1970 – 1980. URL: <http://sum.in.ua/>
3. Online speech bank «American rhetoric». URL: <https://www.american-rhetoric.com/figures/allusion.htm>
4. The Oxford English Dictionary, 1989.

Колесниченко Ганна Іванівна,

викладач,

*ВСП «Козелецький фаховий коледж
ветеринарної медицини БНАУ»*

УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ У МЕНЕДЖМЕНТІ

Анотація: Науково обґрунтовані управлінські рішення сприяють стабільному економічному розвитку підприємств та країни в цілому, злагодженій роботі економічної системи, стимулюють виробництво шляхом вибору правильної дії, яка спрямована на усунення виниклої проблеми, створюють стабільну соціально-політичну ситуацію в країні.

Ключові слова: управлінські рішення, фактори, моделі та технології прийняття управлінських рішень, методи творчого пошуку альтернатив.

Управління завжди здійснюється з метою досягнення довгострокових стратегічних цілей або цілей, розрахованих на короткий період часу. Реалізація цілей будь-якого організаційного формування забезпечується шляхом прийняття і виконання численних рішень, від якості яких значною мірою залежить ефективність використання землі, праці і капіталу [2, 331].

Мета роботи – розкрити суть поняття управлінські рішення, факторів, моделей та технологій прийняття управлінських рішень, методів творчого пошуку альтернатив, знання про які сприятимуть підготовці конкурентоспроможних фахівців ветеринарної медицини.

Рішення – це творчий процес вироблення однієї або декількох альтернатив із множинності можливих варіантів дій, спрямованих на досягнення поставлених цілей [2, 331].

Прийняття рішення – це процес, який починається з констатації виникнення проблеми та завершується вибором дії, що спрямована на її усунення, пошуку альтернатив, встановлення критеріїв та способу їх оцінки. До факторів впливу на процес прийняття управлінських рішень належать такі:

- ступінь ризику;
- час;
- ступінь підтримки менеджера колективом;
- особисті якості менеджера;
- політика організації.

В теорії управління виділяють три основні моделі прийняття управлінських рішень:

▪*класична* – особа, яка приймає рішення має чітку мету, повну інформацію щодо ситуації, повну інформацію щодо можливих альтернатив і їх наслідків, раціональну систему упорядкування переваг, максимізацію результату [1, 103];

▪*поведінкова* – особа, яка приймає рішення не має повної інформації щодо ситуації, щодо всіх можливих альтернатив, не здатна передбачити наслідки можливих альтернатив [1, 103];

▪*ірраціональна* – ґрунтується на передбаченні, рішення приймається до дослідження альтернативи і застосовується для вирішення принципово нових, незвичайних проблем, а також в умовах дефіциту часу (в умовах війни) [1, 104].

В теорії прийняття рішень розрізняють дві основні технології:

▪*інтуїтивну* – передбачає реєстрацію змін, аналіз селекції рішень, які містять пам'ять суб'єкта управління і прийняття рішення;

▪раціональну – передбачає:

- діагноз проблеми, виявлення та опис проблемної ситуації, встановлення мети, ідентифікація критеріїв прийняття рішення;
- накопичення інформації про проблему (об'єктивної, лаконічної, актуальної, своєчасної, комунікативної);
- розробка альтернативних варіантів (взаємовиключеність, забезпечення однакових умов опису альтернатив);
- оцінка альтернативних варіантів (реалістичність, відповідність ресурсам організації, прийнятність наслідків реалізації);
- прийняття рішення [1, 105].

Одним з найскладніших етапів раціональної технології прийняття рішень є пошук альтернативних варіантів. В управлінській практиці використовуються різноманітні методи творчого пошуку альтернативних варіантів, які умовно поділяють на три групи:

- індивідуального творчого пошуку (аналогії, інверсії, ідеалізації);
- колективного творчого пошуку («мозковий штурм», конференція ідей, колективного блокноту);
- активізації творчого пошуку (контрольних запитань, фокальних об'єктів, морфологічного аналізу).

У процесі вивчення економічних дисциплін, а саме навчальної дисципліни «Менеджмент та маркетинг у ветеринарній медицині», практичного заняття на тему: «Участь у розробці і прийнятті управлінських рішень при розв'язанні конфліктних ситуацій», використовую один із інтерактивних методів навчання – ділову гру. Ділова гра навчає принципів раціональної організації праці у професії і дає простір для самовираження, стимулює самостійність і активність в умовах війни, потребу у набутті професійних знань, навичок, сприяє цілісному усвідомленню професії і всебічну наступність у навчанні, сприяє розвитку логічного мислення, пізнавальної і творчої активності. В період проходження навчальної технологічної практики здобувачі освіти коледжу стають свідками різних конфліктних ситуацій, використовують методи індивідуального (аналогії, інверсії), колективного (колективного блокноту) і активізації творчого пошуку (морфологічного аналізу) [3, 184].

Вирішення проблеми – визнання розбіжностей у думках і готовність ознайомитися з іншими поглядами, щоб зрозуміти причини конфлікту і знайти вихід, прийнятний для всіх сторін і корисний для роботи організації, особливо в сучасних умовах господарювання, одне із питань програми переддипломної навчальної технологічної практики [3, 186].

Список використаних джерел

1. Завадський Й. С., Гудзінський О. Д. Основи менеджменту в АПК : підручник. Київ.: Вища школа, 1995. 246 с.
2. Завадський Й. С. Менеджмент. Т. 1. Вид. 2-е. К. : Українсько-фінансовий інститут менеджменту і бізнесу, 1998. 542 с.
3. Корнієнко Л. Є., Ярчук Б. М., Тирсін Р. В. Менеджмент та маркетинг у ветеринарній медицині : навчальний посібник. К.: Аграрна освіта, 2013. 349 с.

*Кукуюк Кіра Олександрівна,
студентка групи ЕП-10*

*Петровська Вікторія Олександрівна,
викладач,
ВСП «Фаховий коледж економіки та
технологій Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

РОЗВИТОК МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Ключові слова: єдиний податок, ЄСВ, ФОП, звітність, підприємці, податки.

Війна безперечно вплинула на економіку нашої країни, як на малий так і на середній бізнес. То як саме війна вплинула на ФОПи та як це вплинуло на динаміку їх створення в Україні? На період воєнного стану були врегульовані питання сплати єдиного податку та ЄСВ фізичними особами – підприємцями та особливості подання звітності.

Таблиця 1

Особливості оподаткування ФОП на спрощеній системі оподаткування під час воєнного стану

Податковий платіж	Єдиний податок	ЄСВ
Сплата	Для платників єдиного податку 1 та 2 групи, скасовувалась сплата за періоди з 1 квітня 2022 до 31 липня 2023 року. Разом з цим, ФОП, податкова адреса яких знаходиться на територіях бойових дій або на тимчасово окупованих територіях України станом на дату їх початку, мають право не сплачувати єдиний податок 1 та 2 групи. Для платників єдиного податку 3 групи з 1 квітня 2022 до 31 липня 2023 року застосовувався особливий режим оподаткування – 2% [3]	З 1 березня 2022 року до припинення або скасування воєнного стану в Україні та протягом 12 місяців після припинення або скасування воєнного стану надано право не нараховувати, не обчислювати та не сплачувати єдиний внесок [3]
Звітність	Податковим періодом для платників єдиного податку першої, другої груп є календарний рік. Проте, зараз вже передбачено, що декларація платника єдиного податку – фізичної особи – підприємця не заповнюється за період, в якому єдиний податок не сплачувався. Для платників єдиного податку третьої групи подають один щоквартальний звіт, податкову декларацію платника єдиного податку. Нову форму звіту з 1 жовтня необхідно подавати за 9 місяців. Він міститиме тільки дохід за серпень та вересень для тих, хто був на пільговій 2% ставці [3]	Декларація платника ЄСВ заповнюється за звітний календарний рік, але не заповнюється в періоди, коли внесок не сплачувався. З 1 березня звітність по ЄСВ ФОП 1 і 2 груп можна не подавати до відміни військового стану [3] ФОП 3-ої групи декларація платника ЄСВ заповнюється за звітний квартал.

Чи допомагає зменшення податків мотивувати майбутніх підприємців створювати нові підприємства? Як зазначає прес-служба моніторингову сервісу, попередній рекорд зафіксували в червні 2023 року – 31477 справ. А до цього цифра в понад 30 тисяч нових ФОПів була тільки в червні та липні 2020 року [2]. Розвиток бізнесу в Україні не зупинився під час війни і навіть, має позитивні тенденції до розвитку.

Станом на початок квітня 2023 року кількість зареєстрованих ФОПів в Україні становила майже 2 мільйони, а компаній – понад 1,2 мільйона [2].

У травні Опендатабот повідомляв, що кількість нових зареєстрованих компаній у 5,6 рази перевищує чисельність бізнесів, що припинили роботу. Усі наведені дані стосуються періоду з 1 квітня 2022 року по 1 квітня 2023 року. Від початку повномасштабного вторгнення росії в Україні станом на 28 березня було зареєстровано понад 202 тисячі нових ФОПів [2]. Так, статистичні дані свідчать, що малий бізнес працює, а кількість зареєстрованих ФОП в Україні за останні 5 років коливається в межах 2 млн. осіб [1].

Таблиця 2

Кількість ФОП, які перебувають на обліку в органах ДПС

2023	2022	2021
2008,2 тис. осіб	1975,7 тис. осіб	1974,4 тис. осіб

Що буде з ФОПами після війни? Вже зараз, під час повномасштабної війни, Україною цікавляться іноземні інвестори та бізнес, який розглядає шляхи виходу на український ринок, це дасть великий поштовх економічному розвитку, а по-друге, збільшить конкуренцію, мотивуючи підприємців[4].

Після війни саме бізнес стане рушійною силою для відновлення нашої держави. Система податків повернеться до всіх груп ФОПів відповідно до зазначених у законодавстві термінів. Через це частка малого бізнесу може не суттєво зменшитись, але держава вмотивована щоб бізнес надалі існував та платив податки для розвитку та відбудови нашої країни. Вже існують програми кредитування та фінансової підтримки, що дають можливість інвестувати гроші запозичені у держави для покращення та розвитку бізнесу.

Відповідно до вказаного вище можемо зробити висновок, що на існування та розвиток малого та середнього бізнесу під час війни вплинули такі чинники: спрощення процедури реєстрації, особливий режим оподаткування і можливості отримання грантів за державними програмами та міжнародними програмами допомоги.

Список використаних джерел

1. В Україні зареєстровано 2 млн. ФОПів, 76% з них є платниками єдиного податку – ДПС. ligazon. URL: https://biz.ligazon.net/news/220491_v-ukran-zarestrovano-2-mln-fopv-76-z-nikh--platnikami-dinogo-podatku---dps.
2. У вересні 2023-го українці відкрили рекордну за 3 роки кількість ФОПів. Суспільне новини. URL: <https://suspilne.media/591779-u-veresni-2023-go-ukrainci-vidkrili-rekordnu-za-3-roki-kilkist-fopiv/>.
3. ФОП під час війни: особливості оподаткування та звітності. <https://jurliga.ligazon.net/>. URL: https://jurliga.ligazon.net/news/211513_fop-pd-chas-vyni-osoblivost-opodatkovannya-ta-zvtnost.
4. ФОП-спрощенці за ставкою 2%: що буде після війни?. СОТА. URL: <https://sota-buh.com.ua/news/fop-sproshchentsi-za-stavkoiu-2-shcho-bude-pislia-viiny>.

УДК 658.8

*Лісова Марина,**викладач вищої кваліфікаційної
категорії,**ВСП «Фаховий коледж транспорту та
комп'ютерних технологій**Національного університету**«Чернігівська політехніка»*

НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ НЕСТАНДАРТНИХ ВИДІВ МАРКЕТИНГУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Ключові слова: сучасний маркетинг, інформаційні технології, Інтернет-технології, нестандартні види маркетингу, комплекс маркетингу, маркетингова комунікаційна політика.

Зміни умов зовнішнього макро- і мікросередовища господарювання знижують ефективність традиційних методів ринково-орієнтованої діяльності підприємств. Це стосується усіх видів їх діяльності: інноваційної, виробничої, кадрової, фінансової і маркетингової в тому числі.

Сучасні реалії розвитку соціально-економічних процесів (глобалізація економіки, взаємопроникнення різних культур, формування світового ринку знань тощо), військові конфлікти, а також нові можливості, спричинені активним впровадженням комп'ютерних інформаційних технологій, інформатизацією людської діяльності, ініціюють пошук нових підходів до ведення маркетингової діяльності, які б ураховували нові ринкові можливості і загрози, особливості цільових ринків і дозволяли б конкретним підприємствам підвищувати конкурентоспроможність і посилювати свої ринкові позиції [3].

Однією з характерних тенденцій сучасного маркетингу є посилення впливу інформаційних та Інтернет-технологій на його розвиток. Сучасні інформаційні технології надають підприємствам широкий набір маркетингових інструментів та можливостей для швидкої та успішної адаптації до перманентно мінливих зовнішніх умов [2, 13].

Еволюція сучасного маркетингу пов'язана, насамперед, з появою нових видів маркетингу, що формують нестандартні (нетрадиційні) підходи до діяльності компаній на ринку. Сучасний маркетинг все частіше не стільки реагує на нові потреби і попит, скільки сам активно створює нові потреби і формує на них попит. Такий маркетинг можна назвати креативним і стосується інноваційних товарів і послуг. Він реалізує філософію передбачення або превентивності, тобто йде на крок попереду потреб, а значить, керує їхнім розвитком [2, 10].

Новітні види маркетингу в умовах випереджаючого розвитку вносять зміни у комплекс маркетингу 5Р. В таблиці наведено зміни, що їх вносять новітні види маркетингу у складники комплексу маркетингу 5Р [1].

Як слідує з аналізу наведеної вище таблиці основні зміни новітні види маркетингу вносять саме у маркетингову комунікаційну політику підприємства. Це є цілком логічним, оскільки в умовах гіперконкуренції, насиченості ринку близькими за якістю та іншими характеристиками товарами, надзвичайним інформаційним тиском на споживачів та інших суб'єктів ринку, головною складовою ринкового успіху стає вміння виділитися, привернути до себе увагу, забезпечити ефективні (зі зворотнім зв'язком) комунікації зі споживачами [3].

Складник комплексу маркетингу	Види маркетингу
Товар	Латеральний маркетинг, холістичний маркетинг
Ціна	Інтернет-маркетинг, холістичний маркетинг
Збут	Інтернет-маркетинг, маркетинг соціальних мереж, холістичний маркетинг
Комунікації	Інтернет-маркетинг, нейромаркетинг, event маркетинг, маркетинг відносин, партизанський маркетинг, блогмаркетинг, холістичний маркетинг, аромомаркетинг, маркетинг соціальних мереж, вірусний маркетинг
Персонал	Маркетинг відносин, партизанський маркетинг, блогмаркетинг, холістичний маркетинг

Дійсно, щоб залишатися новатором в маркетингу в сучасному digital просторі необхідно звернутися до нетрадиційних, нестандартних, а іноді і зовсім нових методів і технік спілкування зі споживачем [2, 8]. Чим щільніше інформаційний простір, заповнений рекламою і іншими видами маркетингових комунікацій, тим складніше стає залучити споживача до товару чи послуги. У сучасному світі споживач настільки перевантажений рекламними повідомленнями, що основна проблема кожного маркетолога – це створення такого повідомлення, яке не дасть його бренду загубитися в загальному рекламному шумі [2, 7].

Отже, актуальність проблеми створення ефективних прикладних механізмів (комплексів) маркетингового управління підприємством, до складу яких входять маркетингові інструменти, набуває особливої значущості в сучасних умовах [4, 129]. До новітніх інструментів, які використовуються при проведенні аналізу ринкових можливостей і сегментуванні, виборі ринку, позиціонуванні, тобто у маркетингових дослідженнях застосовуються: штучний інтелект, виробничі технології: нано-, біо-, нейро-, хмарні і Big Data технології, краудсорсинг, а також програмні пакети: VORTEX, SPSS для Windows, Statistica, Marketing Geo, Mapinfo, ArcGI; інформаційно-аналітичні онлайн системи: «Infostream corporate», «Stikler», Marketing Expert, Marketing Analytic, БЕСТ-маркетинг, Маркетинг мікс [4, 134].

Таким чином, на даний момент цілком очевидно, що основою успішної ринкової діяльності сучасного підприємства виступають саме маркетинг та система управління маркетингом, яка охоплює всі функціональні аспекти його діяльності.

Список використаних джерел

1. Барабанова В. В., Богатирьова Г. А. Інноваційний маркетинг: навч. посібник. Кривий Ріг: Вид. ДонНУЕТ, 2022. 145 с.
2. Виноградова О. В. Сучасні види маркетингу: навч. посіб. Київ: ДУТ, 2019. 265 с.
3. Ілляшенко С. М., Рудь М. П. Формування новітніх видів маркетингу для ринково-орієнтованого управління випереджаючим розвитком підприємств. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/289224672.pdf>
4. Райко Д. В., Подрез О. І., Черепанова В. О. Сучасні підходи до формування маркетингових інструментів управління підприємством. *Проблеми економіки*. № 3 (53), 2022. С. 128-136.

УДК 658.713(477)

*Шам Владислав Ігорович,**студент групи АТ-2104**ВСП «Фаховий коледж транспорту та
комп'ютерних технологій**Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

ЛІЗИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ

Ключові слова: лізинг, український ринок лізингу.

Лізинг – це відносно новий і дуже перспективний напрям господарсько-економічної діяльності, який розуміється як вид підприємницької діяльності, спрямованої на інвестування тимчасово вільних або залучених фінансових коштів. Розвиток лізингу сприяє поліпшенню фінансових умов у країні. На сучасному етапі розвитку української економіки виникає потреба в модернізації українських підприємств, покращенні рівня їх технічного переоснащення, забезпеченні новими робочими місцями. Здійснити модернізацію основних фондів та отримати нове сучасне високотехнологічне обладнання, невідволікаючи власні ресурси підприємству дозволяє лізинг.

У розвинених країнах лізинг – це давно розповсюджений фінансовий інструмент, який сприяє мобілізації коштів для інвестицій, а також забезпечує гарантоване використання інвестиційних ресурсів з метою реконструкції і розвитку виробництва. На Заході лізингові компанії давно та успішно конкурують з банками. В Україні цей інструмент розвинений слабо, хоча потреба у лізингових операціях виникає у багатьох суб'єктів господарювання різних галузей економіки. Великий попит на цю послугу змушує експертів говорити про реальні можливості розвитку лізингу в Україні найближчим часом [1, 11].

Лізинг – це особливий вид оренди майна з наступним правом викупу. Полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений термін лізингоодержувачу майна. Таке майно є власністю лізингодавця або набувається ним у власність за дорученням і погодженням з лізингоодержувачем у відповідного продавця майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів. Лізинг – це довгострокова оренда машин і обладнання, видача обладнання напрокат. Лізинг дозволяє промисловим, торговим, транспортним та іншим підприємствам (орендаторам) отримувати в комерційних банках і лізингових компаніях (орендодавців) за певну орендну плату в довгострокове користування широкий перелік основних засобів [2, 78].

На даний момент, на жаль, лізинг в Україні є дуже не розвиненим. Наприклад, якщо навіть взяти довоєнні показники, у 2021 році кількість нових

лізингових угод досягла було майже на 40 млрд. грн, а вартість усіх діючих договорів лізингу становила приблизно 1,5 млрд. євро, тоді, як, наприклад у Польщі, загальний обсяг лізингу становив 36,9 млрд. євро.

Найбільш активним гравцями на вітчизняному ринку лізингу є компанії, що входять до Асоціації «Українське об'єднання лізингодавців», і саме вони генерують 80% нового бізнесу в лізингу. Український ринок лізингу найбільше орієнтується на лізинг транспортних засобів. Вартість цього виду активів становить близько 62% лізингового портфеля. Сільськогосподарська техніка також має помітну частку в портфелі, близько 18%. Ці дві групи сформували понад 80% лізингового портфеля в Україні.

Зараз, через війну, у 2022 році обсяги нових угод упали в 7 разів, в порівнянні з 2021 роком. Деякі компанії, що надавали лізингові послуги, припинили або обмежували діяльність. У нових умовах лізингові компанії зосередилися на менш ризикованих активах: частка автомобільного лізингу в нових угодах зросла до близько 70%. Загалом за 2022 рік кількість оформлених в лізинг одиниць сільськогосподарської техніки скоротилась в 3,8 рази – з 2412 одиниць до 636 одиниць, а вантажівок – в 3,4 рази, з 1863 одиниць до 554 одиниць [3, 90].

Отже, тема лізингу доволі актуальна, адже це – відносно новий і перспективний напрям господарсько-економічної діяльності. Проте сьогодні рівень використання лізингу в Україні залишається низьким і знаходиться в процесі розвитку, тому потребує детального розгляду й аналізу.

Список використаних джерел

1. Кривозуб В. О. Сучасний стан та перспективи розвитку лізингу в Україні. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/14059652.pdf>, 2012. 1 с.
2. Wikipedia. Лізинг. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Лізинг>.
3. Парасій-Вергуненко Н. М. Аналіз лізингових операцій : підручник. К.: КНЕУ, 2006. 268 с.

СЕКЦІЯ 5

ЕКОНОМІКА ПРОМИСЛОВОСТІ

УДК 331.2(477)

Леся Зубчик,

*викладач,
ВСП «Ковельський промислово-
економічний фаховий коледж ЛНТУ»*

Тамара Лошик,

*студентка,
ВСП «Ковельський промислово-
економічний фаховий коледж ЛНТУ»*

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ

Актуальним питанням сьогодення є забезпечення належного рівня життя населення. Гідна оплата праці є потужним мотиватором працівників, від якого залежать тенденції розвитку підприємств, галузі та економіки в цілому.

Заробітна плата як економічна категорія відображає відносини між роботодавцем і найманим працівником. Для працівника заробітна плата є основним джерелом доходів, а для підприємства – один з основних елементів витрат на виробництво, що включається до собівартості продукції (робіт, послуг).

В економіці України існують поняття «номінальна заробітна плата» і «реальна заробітна плата». Показник номінальної заробітної плати відображає суму грошей, яку працівник отримав за виконання своєї роботи, а реальна заробітна плата – це кількість товарів і послуг, які працівник може придбати за номінальну заробітну плату. У зв'язку з тим, що реальна заробітна плата прив'язана до цін на товари і послуги, вона характеризує купівельну спроможність номінальної заробітної плати. Розмір реальної і номінальної заробітних плат залежать одна від одної, хоча на практиці вони можуть змінюватися у різні сторони: номінальна може зростати, а реальна – зменшуватися, якщо підвищується рівень інфляції, але може бути і навпаки.

Аналізуючи рівень середньої заробітної плати та її купівельної спроможності в Україні за 2018-2022 рр. слід відмітити, що реальна заробітна плата має тенденцію до зниження при зростанні номінальної, про що свідчать статистичні дані про темпи зростання номінальної та реальної заробітної плати (рис. 1) [2].

На основі результатів дослідження, слід зазначити, що найменшу розбіжність між реальною і номінальною заробітною платою зафіксовано у 2020 році. Показники 2022 р. свідчать, що саме на цей рік припадає найнижчий рівень реальної заробітної плати, відхилення становить 44,5% від номінальної.

Зниження номінальної заробітної плати у 2019 р. та у 2020 р. зумовлене пандемією COVID-19, яка мала сильний вплив на економіку України та розмір доходу українських родин. Завдяки введеним карантинним обмеженням значна частка працездатного населення втратила робочі місця або зазнала зменшення фінансових ресурсів.

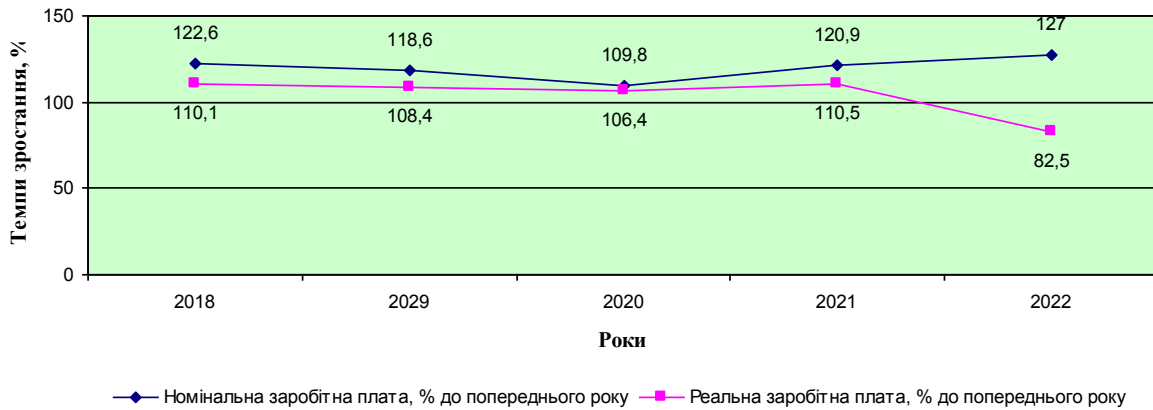

Рис. 1. Динаміка номінальної та реальної заробітної плати в Україні

Джерело: складено автором за даними [2]

У 2021 р. рівень номінальної та реальної заробітної плати зріс завдяки поживленню виробничої діяльності підприємств через пом'якшення карантинних обмежень, а також збільшення розміру мінімальної заробітної плати з 01 січня 2021 р. до 6000 грн. При цьому середня заробітна плата становила понад 14000 грн., що на 18,7% більше попереднього року, а реальна зросла лише на 6,9% [3].

Початок військової агресії з боку Росії призвів до кризових явищ в економіці нашої країни, що наклало відбиток на розмір заробітної плати найманих працівників. І хоча за результатами Державної служби статистики рівень номінального зростання становить 6%, але в реальному вимірі середня заробітна плата скоротилася на 28% [1]. Тобто грошей стало більше, але купити за них можна менше. Причинами негативних показників є: зниження вартості гривні відносно стійких валют; інфляція; швидке зростання цін на паливо, завдяки його дефіциту та збільшення попиту на ринку, що призвело до зростання цін на товари і послуги, і як наслідок до зниження купівельної спроможності реальної заробітної плати.

Аналіз динаміки заробітної плати в Україні за 2018-2022 рр. говорить про наявність сучасних кризових явищ в економіці країни. Хоча від початку війни середня заробітна плата змогла вийти на незначне зростання, проте невідповідність номінальної і реальної заробітної плати показує зниження економічного розвитку країни в цілому, що має негативний вплив на життєвий рівень і добробут населення.

Отже, заробітна плата як показник, залежний безпосередньо від ефективності виробництва, продуктивності праці, конкурентоспроможності продукції. Але, водночас, ефективність праці багато в чому визначається її оплатою. Тому вагомий економічний інтерес для роботодавців та найманих працівників є у максимальному досягненні корисності.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. URL : <http://ukrstat.gov.ua/>.
2. Темпи зростання номінальної та реальної заробітної плати. Держкомстат України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/gdn/tznr/tznr_u/tznr_u_bez.htm.
3. TradeMasterGroup / Портал топ-менеджерів оптової та роздрібної торгівлі // За рік середня заробітна плата в Україні зросла на 18,7%. URL: <https://trademaster.ua/NEWS/28123>.

УДК 620.09:338.49

*Лісовий Єгор,**студент,**ВСП «Фаховий коледж транспорту та**комп'ютерних технологій**Національного університету**«Чернігівська політехніка»*

ЕНЕРГЕТИЧНЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ВИРОБНИЧОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ключові слова: промислове підприємство, виробнича інфраструктура, енергетичне господарство, енергетичні системи, енергоресурси, енергообладнання, енергоозброєності праці.

Результативність господарської діяльності підприємства визначається рівнем організації не тільки основних виробничих процесів. За умов постійного вдосконалення технічної бази виробництва все більшого значення набувають проблеми раціональної організації допоміжних та обслуговуючих процесів, тобто розвитку інфраструктури підприємства. Говорячи про інфраструктуру підприємства, мають на увазі комплекс цехів, господарств і служб підприємства, які забезпечують необхідні умови для функціонування підприємства в цілому. Тобто інфраструктура – це своєрідний «тил виробництва», без якого неможлива його нормальна робота [4, 84].

Сучасні підприємства є потужними споживачами різних видів енергії: палива, електроенергії, пари, газу, стисненого повітря тощо. Особливістю цього виду виробничих ресурсів є одночасність процесів виробництва і споживання, оскільки енергія не може зберігатися. Ця обставина істотно підвищує значення безперебійного функціонування енергетичного господарства підприємства. Оскільки навіть незначні перебої в енергетичному обслуговуванні завдають підприємству суттєвих втрат, тому що витрати на енергію складають значну частину в собівартості продукції і мають тенденцію до зростання [5].

Енергогосподарство промислового підприємства – це не лише допоміжна і обслуговуюча ділянка підприємства, але і елемент енергетичних систем району і представляє собою складну сукупність процесів виробництва, перетворення, розподілу і використання усіх видів енергетичних ресурсів. Енергогосподарство забезпечує виробництво енергією в різних видах і енергоносіях, здійснює ремонтно-експлуатаційне обслуговування і монтаж енергоустаткування у виробничих цехах. У той же час воно активно впливає на розвиток підприємства (поглиблення взаємозв'язку енергетики і технології, комплексна механізація і автоматизація виробничих процесів) [2, 18]. Крім того, в коло завдань енергетичного господарства входить: проведення заходів, спрямованих на економію та ефективне використання енергії та всіх видів палива; здійснення контролю виконання стандартів, правил експлуатації, ремонту енергоустаткування та

мереж; підвищення енергоозброєності праці [6]. Основними завданнями енергетичного господарства підприємства є також впровадження новітньої енергетичної техніки і найбільш повне використання потужності енергоустановок; підвищення продуктивності праці та зниження собівартості енергетичної продукції [1].

До складу енергетичного господарства входять такі його види:

- електросилове - знижувальні підстанції, генераторні та трансформаторні установки, електричні мережі, акумуляторне господарство;
- теплосилове - котельні, компресори, теплосилові мережі, водопостачання, каналізація;
- газове - газогенераторні станції, газові мережі, холодильні та вентиляційні установки;
- пічне - нагрівальні й термічні печі;
- слабкострумове - власна телефонна станція, різні види зв'язку (у тому числі диспетчерського та селекторного);
- енергоремонтне - технічне обслуговування, ремонт і модернізація різноманітного енергообладнання [4, 101].

Основні специфічні властивості енергогосподарства як системи:

1. Збіг у часі і співмірність виробництва і споживання енергії. Це обумовлюється тим, що, по-перше, неможливе вироблення енергії на «склад», по-друге, режим виробництва енергії в кожен момент залежить від режиму споживання.

2. Широка взаємозамінюваність окремих установок, видів енергоресурсів і технологічних процесів при виробництві продукції.

3. Велике число зв'язків енергогосподарства з підрозділами підприємства і системою енергопостачання вузла [2, 24].

На розвиток енергогосподарства впливає ряд об'єктивних чинників, а саме: зростання енергоозброєності праці; підвищення рівня енерговикористання і, як наслідок, скорочення витрати енергії і палива на одиницю продукції; збільшення долі енергії, що витрачається на силові, високотемпературні і фізико-хімічні процеси; зменшення долі енергії, що витрачається на середньо- і низькотемпературні процеси; збільшення долі електроенергії в загальному електроспоживанні на підприємствах; взаємозамінюваність енергоресурсів [2, 25].

Таким чином, враховуючи специфічні властивості енергогосподарства, взаємозв'язку енергетики і промислової технології, а також зовнішні зв'язки, можна визначити шляхи удосконалення виробничих процесів підприємства і управління енергогосподарством. Основними напрямками вдосконалення енергогосподарства і підвищення його ефективності є: широке впровадження ресурсозберігаючого устаткування; підвищення КПД власних генеруючих і перетворюючих установок; вдосконалення схем електроспоживання; автоматизація виробничих процесів, обліку і контролю використання енергоресурсів; застосування розрахунково-аналітичних методів нормування енергоресурсів; спрощення енергетичної структури підприємства; переорієнтація на використання нетрадиційних видів енергії, відповідно адаптація основного виробництва до них; використання вторинних енергоресурсів (ВЕР); впровадження раціональних методів організації ремонту і технічного

обслуговування енергообладнання і енергосистем; автоматизація управління підприємством і споживання енергії; обґрунтований вибір видів енергії [3].

Сучасні напрямки удосконалення енергетичного господарства продиктовані необхідністю поглиблення головних принципів його організації: економічності, своєчасності, надійності. Вирішення питань підвищення економічної ефективності функціонування енергетичного господарства промислового підприємства вимагає формування концепції оптимального керування енергогосподарством, врахування закономірностей, тенденцій і пропорцій розвитку енергетики підприємства як єдиного цілого, включаючи вплив її на навколишнє середовище та розвиток науково-технічного прогресу [6]. Отже, енергогосподарство займає важливе місце в економіці підприємства і виробництві і робить істотний вплив на розвиток як підприємства, так і паливно-енергетичного комплексу країни.

Список використаних джерел

1. Веретенникова Г. Б. Планування та організація діяльності підприємства: навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 210 с.
2. Конспект лекцій з дисципліни «Структура енергетичного господарства підприємства та ресурсне планування енерговикористання «для здобувачів вищої освіти зі спеціальності 141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка / укл. Хмельницький Є.Д. Кам'янське: ДДТУ, 2022. 92 с.
3. Організація енергетичного господарства на підприємстві. URL: https://pidru4niki.com/15341220/ekonomika/organizatsiya_energetichnogo_gospodarstva_pidpriyemstvi
4. Прохорова В. В. Організація виробництва : навч. посібник. Харків: Вид-во Іванченка І.С., 2018. 275 с.
5. Сутність, склад, призначення, завдання виробничої інфраструктури. URL: https://pidru4niki.com/92369/finansi/sutnist_sklad_priznachennya_zavdannya_virobnichoyi_infrastrukturi
6. Шафранська Т. Ю., Горбань І. О. Організація енергетичного господарства промислового підприємства. URL: http://www.nauka.com/45_VSN_2015/Economics/10_203881.doc.htm

СЕКЦІЯ 6

ІННОВАЦІЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 658:355.01(477)

Люш Вероніка,

студентка,

*ВСП «Чернігівський фаховий коледж
інженерії та дизайну*

Київського національного

університету технологій та дизайну»

ФІНАНСУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ СТАРТАПІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Ключові слова: стартап, інвестиції, інвестиційна активність, фаундери, грантові програми.

Півтора року повномасштабної війни в більшості негативно вплинули на бізнес в Україні, проте проекти які закрилися можна перерахувати на пальцях, а нових стартапів налічується понад 80.

Під час повномасштабної війни, попри постійні ракетні удари та атаки дронів-камікадзе, український бізнес продовжує працювати. Більше того, майже 150 000 сміливих підприємців, в першу чергу молодих, започаткували нові проекти з моменту російського вторгнення. IT-бізнес та технологічні стартапи стали чи не основним напрямом розвитку української економіки та інвестиційної активності у військовий час [2].

Українська молодіжна стартап-спільнота зіткнулась із низкою викликів: війна, неможливість виїхати у пошуку інвестицій, внутрішні інвестори або збідніли, або направляють кошти на волонтерство. Але є інший фактор – велика увага до України як країни й до всього українського в тому числі [1].

Це тяжка праця і не тільки підтримувати свій бізнес на плаву, а й розвивати його під час війни. Щоб вижити у таких непростих умовах, все більше українських підприємців звертають свою увагу на міжнародні ринки та шукають там споживачів і інвесторів. Як свідчать дані дослідження Mastercard SME Index, 28% українських МСБ вже розширили свою діяльність на закордонного споживача, і ще 21% планують почати це робити у майбутньому. В якості основних бар'єрів, які заважають вийти на іноземні ринки, підприємці вказують нестачу фінансових ресурсів та профільних знань [2].

Основним джерелом фінансування українських стартапів є кошти підприємців та доходи, які вони отримують.

В середньому в Європі самофінансування є характерним для двох третин стартапів. Однак війна, руйнування логістичних зв'язків, скорочення

можливостей споживачів та інші не менш неприємні фактори суттєво скоротили як прибутки стартапів, так і власні заощадження фаундерів. 99% з них заявили, що потребують фінансової підтримки. Попри велику кількість заяв про бажання підтримати українську стартап-спільноту з боку міжнародних інвесторів та іноземних компаній, пошук фінансування залишається досить важкою мандрівкою [2].

Досвідчені інвестори впевнені, що на первинному етапі розвитку проекту найпростіше та найбезпечніше отримати гроші від родини, друзів або «дурнів».

Fools у цьому випадку – люди, які не мають досвіду в інвестуванні та можуть не розуміти ризиків, пов'язаних з інвестиціями. Це коло людей може не питати у вас бізнес-план і бути готовим до того, що не зможе повернути інвестовані гроші. Вони як правило дають гроші не через те, що вірять у проєкт, а тому, що вірять у вас. Тому вони не вимагають прописаний бізнес-план чи докладні презентації або звіти. У стартапера може бути лише ідея: без досвіду, обладнання та ресурсів.

Воєнний стан обмежив чоловіків у пересуванні та значно ускладнив процес пошуку фінансування проєктів за межами України. Проте відкрив інші можливості – наразі існує багато грантових програм для українців, які надають безповоротне фінансування для відкриття та підтримки власної справи [1].

Одним з варіантів, де українські стартапи можуть отримати допомогу, є окремі грантові програми від глобальних компаній. Про прагнення допомогти українцям на початку війни оголосили чимало міжнародних бізнесів. На практиці, така підтримка надається переважно у вигляді безкоштовного користування сервісами цих компаній та обмежена як у часі, так і у кількості стартапів, які можуть взяти в ній участь [2].

Обмеженість державних програм під час війни та короткостроковість грантів змушує все більше українських фаундерів шукати фінансування поза межами України. Але важливо пам'ятати, що найкращим джерелом фінансування бізнесу завжди є клієнти, а не зовнішні інвестиції. Занадто багато фаундерів на старті роблять помилку, вкладаючи всі свої зусилля в розробку продукту та пошук інвесторів, а не в продажі та розвиток клієнтської бази. Бізнес буде успішним доти, доки ваші споживачі платять розумну ціну за продукт, і кількість таких клієнтів зростає [3].

Український бізнес у 2023 році переживає важкий, але стійкий період розвитку на який впливають різноманітні фактори, але українські стартапи та компанії демонструють дивовижний ріст. Загалом, перспективи українського бізнесу обіцяють бути перспективними завдяки талановитим підприємцям, інвесторам та інноваційним технологіям [2].

Список використаних джерел

1. Остафієва Олеся. Василевська Мія. Як під час війни шукати фінансування українським стартапам: гайд по місцях, «де гроші лежать». URL: <https://proit.org.ua/iak-pid-chas-viini-shukati-finansuvannia-ukrayinskim-startapam-ghaid-po-mistsiam-die-ghroshi-liezhat/>
2. Український бізнес під час війни: приклади успішних проєктів. URL: <https://cases.media/article/ukrayinskii-biznes-pid-chas-viini-prikladi-uspishnikh-proyektiv>
3. Шкіль Любомир. Фінансування українських стартапів під час війни: де шукати інвестиції. URL: <https://ain.ua/2022/11/16/finansuvannya-ukrayinskyh-startapiv-pid-chas-vijny/>

УДК 332.146.2:355.01(477)

*Ступаченко Ольга Михайлівна,**викладач**Борзнянського аграрного фахового коледжу*

КЛАСТЕР ЯК ЗАСІБ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Ключові слова: кластери; розвиток регіонів України.

Нанесені матеріальні та людські втрати Україні війною та переведення вагомої частини процесів у військову площину має відгомін на економіці держави. Визначними кроками у цих обставинах є заходи, спрямовані на як найкраще об'єднання та ефективне застосування всіх ресурсів держави, пошук підтримки із зовні. Втім, значущим мотивом у забезпеченні обумовлених цілей є не лише підкреслена функція країни, спрямована на утворення підходящих умов для відновлювання та стабілізації підприємницької практики, а й об'єднання різних зацікавлених учасників, підприємців довкола гуртових задач усієї країни.

Вагома світова практика щодо розвитку економічних систем багатьох цивілізованих країн опирається на кластеризацію економіки. Себто досвід впровадження підходящої економічної політики доводить привабливість вживання кластерного макета в економіці, як одного з найбільш дієвих знарядь територіальної будови.

Кластер визначається як сукупність пов'язаних підприємств та інших закладів, які можуть утворювати синергетичний вплив, а це закріплює і вдосконалює їх позиції у конкурентній боротьбі на місцевому рівні регіону або країни [3, 10].

Саме найкраще об'єднання можливостей та зусиль державних закладів, освітніх, наукових інститутів, ринкових і виробничих конструкцій певного простору через утворення спеціальних об'єднань – кластерів, які зацікавлені у співробітництві та остаточних результатів своєї роботи направляє до інноваційного розвитку економіки, а у сьогоденній ситуації – бистрому та плідному післявоєнному відновленні України.

Про кластери проговорено незліченно, але в Україні небагато що з цього застосовано. Цей підхід узагальнив бізнес-гуру Майкл Портер, коли у 1990 році змінив поняття економічного піднесення. Він сформулював запитання: чому усередині країни окремі регіони розвиваються вкрай потужно, ніж інші?

Кластери можуть виконувати роль мотора розвитку для українських регіонів, тому що цей підхід забезпечує кращу продуктивність. Коли на певному просторі об'єднуються учасники навкруги однієї продуманої спеціалізації, з'являються новітні ефекти.

Для прикладу, сильніше очевидна і чесна конкуренція, нові робочі місця, розвиток талантів, залучення інвестицій, розвиток освітніх і наукових інститутів, поява більш кращих контрагентів. Як наслідок – зростання експорту і зміцнення конкурентоспроможності, і як результат – отримання більшого доходу [3, 114].

Кластери – це довготривалий розвиток. Даний підхід потребує задуму як мінімум на п'ять-сім років. Все-таки світ ще не винайшов значно робочого підходу до економічного зростання регіону, коли мова йде про заведення збільшення грошей в регіон.

Як найкраще розпочати розвиток кластерів в Україні? насамперед – з підготовки основної маси керівників для підприємництва, науки, громадського

сектору і місцевої влади, які розуміють феномен кластеру, його основні переваги і деякі недоліки [2, 104].

Однак поняття феномену кластеру, зрозуміло, що замало. Необхідні спеціалісти, які візьмуть на себе відповідальність за утворення кластерів у регіонах.

Супровід пілотних кластерів через піднесення комплементарних команд на перепутті місцевої влади, бізнесу, освіти і громадянського суспільства, а також відкрите партнерство з тими людьми та установами, які забезпечують ґрунтовні переміни українських регіонів.

Більш – нестандартні рішення і м'які засоби впливу. Безпосередньо, зростання взаємовигідних зав'язків між українськими і світовими кластерами та екосистемами.

Експертами сформовані і обговорюються постійні проблеми державної політики, що нерозв'язані роками. Окреслимо п'ять головних завдань.

1. Уряду та Верховній Раді потрібно вже в цьому році прийняти нормативно-правові положення підтримки промислових кластерів України на рівні промислової, інноваційної та регіональної політик.

2. Розробити фахову програму допомоги промислових малих та середніх підприємств – головне завдання Кабміну. Зараз уряд пропонує багато способів підтримки, та є кілька недоліків: фрагментарність, не передбачені пріоритети, ігнорування механізмів послідовності утворення доданої вартості.

3. Кластери України підготовлені брати значну частку завдань по об'єднанню з Європейським союзом легкої промисловості, меблевої, харчової та переробної галузей, інжинірингу і машинобудування. Потрібна вибудова державної стратегії інтеграції українського промислового сектору до європейських ланцюжків формування доданої вартості.

4. Грошова підтримка кластерних утворень. На передодні наша держава ніколи не зосереджувала увагу на кластерному розвитку. Але саме дякуючи державній підтримці кластери суміжних європейських країн дістали перший поштовх до росту.

5. Швидкий перехід промислових малих та середніх підприємств на європейські засади двоїстого цифрового та зеленого переходу також має бути поміж пріоритетів. Даний перехід зараз набуває нове розуміння – мова про виживання малих та середніх підприємств.

Застосування кластерного підходу до планування роботи національної економіки – це рух вперед, що підтверджують дуже розвинені країни світу. На даному етапі стратегічні установки піднесення регіонів в економічно розвинених країнах зорієнтовані на: „вирівнювання» шаблів розвитку територій всередині країни; розумне розміщення виробництва і населення; обмеження росту великих міст [1, 14].

Список використаних джерел

1. Карпенко А., Гурбик Ю., Карпенко Н. Генезис кластерної теорії в економічній науці. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2021. Вип. 26. С. 4–16. URL: <http://rarrpsu.wunu.edu.ua/index.php/rarrpsu/article/view/409/425>
2. Національна програма кластерного розвитку до 2027. Концепції, орієнтири розвитку, рекомендації. Проект. 2020. 74 с. URL: <http://surl.li/flzjs>
3. Тоффлер Е. Третя хвиля / Перекл.: А. Євса, за ред. В. Шовкуна. 2000. Київ : Видавничий дім «Всесвіт». 480 с.
4. Теорія і практика кластеризації економіки : монографія / за наук. та заг. ред. М. П. Войнаренка, В. І. Дубницького. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2019. 336 с.

СЕКЦІЯ 7

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 331.104:355.01

*Кожедуб Тетяна,
студентка групи ЕП-10*

*Петровська Вікторія,
Викладач-методист,
ВСП «Фаховий коледж економіки і технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: трудові відносини, оплата праці, заробітна плата, воєнний стан, трудові договори, податки.

Війна – це завжди криза, яка спричиняє значні зміни у всіх сферах життя суспільства. Війна руйнує економіку, порушує ланцюжки поставок, призводить до масової міграції населення. Це, в свою чергу, негативно позначається на трудових відносинах.

В Україні війна, яка триває з 24 лютого 2022 року, призвела до значних змін у трудових відносинах.

Станом на 1 січня 2023 року в Державному центрі зайнятості було зареєстровано 186,5 тис. осіб. За цей період значно зросла кількість безробітних жінок. Зараз їх частка серед усіх зареєстрованих у Державному центрі зайнятості становить майже 70% [2, 4].

Багато підприємств і організацій були змушені призупинити свою діяльність або скоротити штат працівників. Це призвело до втрати робочих місць для мільйонів українців. За результатами 2022 року повністю припинили свою діяльність 8 % підприємств України, майже зупинили роботу – 12% та працювали частково – 31 %. Але спостерігається і позитивна динаміка, понад 30% українського бізнесу вже адаптувалися до нових реалій і мають бізнес-стратегію та/чи бізнес-план розвитку. 11,5% підприємств змогли зберегти та навіть збільшити обсяги доходу [2, 6].

Працівники, які залишилися без роботи, часто змушені працювати за нижчу заробітну плату або в умовах підвищеної небезпеки. З початку повномасштабної війни 1 320 тис. (28 % від загальної кількості) працівників було скорочено, 18% – відправлено у відпустку, а 22% – зменшено заробітну плату [2, 4].

В умовах війни зростає кількість випадків порушення трудових прав працівників.

Зміни в трудовому законодавстві під час воєнного стану, більш детально розглянемо в таблиці 1.

Таблиця 1

Зміни в трудовому законодавстві під час воєнного стану

Зміни	Інформація
Трудові договори	форма договору – за згодою; випробувальний термін для всіх; тимчасове призупинення договору – за неможливості надання та виконання роботи через воєнні дії [3]
Умови роботи	тривалість робочого тижня – до 60 годин нормальна; до 50 годин скорочена (працівники віком 16-18 років, працівники у шкідливих умовах праці); роботодавець може змінити умови й місце роботи для усунення наслідків бойових дій (у небезпечних зонах – лише за згодою)
Дозволені роботи (за згодою)	жінки (крім вагітних і жінок із дітьми до 1 року) – важкі, шкідливі, небезпечні, підземні; скорочений робочий час вночі скасовано [3]
Вихідні	скасовуються – заборона роботи у вихідні дні; скорочений робочий день напередодні святкових, неробочих і вихідних днів; перенесення вихідного дня, якщо святковий або неробочий день збігається з вихідним днем; обмеження для надурочних робіт; якщо раніше працівники мали відпочивати щонайменше 42 години поспіль щотижня, на період воєнного стану вихідні можуть зменшити до 24 годин
Відпустка	надання працівнику щорічної основної відпустки за рішенням роботодавця може бути обмежено тривалістю 24 календарні дні за поточний робочий рік; можлива відмова працівникам на об'єктах критичної інфраструктури крім декретних (у зв'язку з вагітністю та пологами, для догляду за дитиною до трьох років) [1]
Оплата праці та розрахунки з працівниками	заробітна плата виплачується працівнику на умовах, визначених трудовим договором; податок з доходів фізичних осіб, військовий збір та єдиний соціальний внесок необхідно сплачувати своєчасно; у разі неможливості виплати заробітної плати через воєнні дії, виплата заробітної плати може бути призупинена, до моменту відновлення можливості підприємства здійснювати основну діяльність; роботодавець звільняється від відповідальності за порушення строків виплати заробітної плати, якщо він доведе, що таке порушення сталося внаслідок ведення бойових дій чи інших обставин [4]
Звільнення	працівники мають право розірвати трудовий договір у зв'язку з веденням бойових дій у районах, в яких розташоване підприємство та існуванням загрози для життя і здоров'я працівника; звільнення працівника з ініціативи роботодавця у період його тимчасової непрацездатності, а також у період перебування працівника у відпустці (крім декретної) із зазначенням дати звільнення, яка є першим робочим днем [1]

Трудові відносини – це вагома складова будь-якого суспільства. У період війни вони стають ще більш важливими, оскільки від них залежить економічне відновлення країни та забезпечення соціальної стабільності.

Отже, для подолання негативних наслідків війни у сфері трудових відносин необхідно вжити комплексу заходів, зокрема створити нові робочі місця, забезпечити захист прав працівників, надати соціальну підтримку спрямовану на допомогу безробітним та працівникам, які постраждали від війни.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2136. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>.
2. Безробіття в Україні в період повномасштабної війни [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень – 2023. [Електронний ресурс]. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/bezrobittya-v-ukraini-v-period-povnomasshtabnoyi-viyny>.
3. Трудові відносини під час воєнного стану в Україні: що змінилося? [Електронний ресурс]. URL: <https://dsp.gov.ua/podolannia-nelehalnoizainiatosti/trudovi-vidnosyny-pid-chas-voiennoho-stanu/trudovi-vidnosyny-pid-chas-voiennoho-stanu-v-ukraini-shcho-zminylosia/>.
4. Оплата праці та розрахунки з працівниками в умовах воєнного стану. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10290>.

*Піщолка Ірина Анатоліївна,
викладач вищої кваліфікаційної
категорії,
ВСП «Фаховий коледж транспорту та
комп'ютерних технологій»
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

РОЛЬ ВИКЛАДАЧІВ У СТВОРЕННІ ПСИХОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Сьогодні в Україні триває війна. Битва йде на багатьох фронтах. На одному з них – інформаційному – перебувають усі громадяни України, зокрема й студенти. Інформаційна грамотність є критично важливою навичкою для будь-кого в сучасному світі, проте особливого значення вона набуває саме під час війни. Викладачі одні з найбільш вразливих учасників освітнього процесу внаслідок великого психологічного навантаження та відповідальності за життя і здоров'я студентів під час навчання. Водночас важливо пам'ятати, що саме викладачі, педагоги відіграють вирішальну роль у підтримці психічного здоров'я та психосоціального благополуччя студентів.

Освітнє середовище являє собою підсистему соціокультурного середовища як сукупність факторів, обставин, ситуацій, які склалися історично як цілісність спеціально організованих умов розвитку особистості суб'єктів освітнього процесу [2].

Складовими освітнього середовища [2] є:

- соціально-контактна (особливості внутрішньої та зовнішньої взаємодії, структура колективів, рівень захищеності від різного роду домагань);
- інформаційна (прийняті норми й правила взаємодії учасників освітнього процесу, традиції, засоби наочного подання інформації);
- предметна (матеріальні та гігієнічні умови);
- соматична (здоров'я, самопочуття).

Основні ознаки психологічно безпечного освітнього середовища [2]:

- людиноцентризм, гуманістична спрямованість;
- взаємодія, вільна від проявів психологічного насилля;
- референтна значущість і причетність кожного суб'єкта освітнього процесу до конструювання й підтримки психологічної комфортності освітнього середовища тощо

Дбати про екологічну атмосферу в колективі важливо для збереження здоров'я, стимулювання продуктивності, залучення талановитих працівників, формування командного духу, запобігання втрати кадрів, підвищення репутації організації, підтримки розвитку та інновацій. Це допомагає створити позитивне та сприятливе робоче середовище, що забезпечить успішну роботу всіх членів педагогічного колективу. Успіх колективу залежить від співпраці, комунікації, довіри та взаєморозуміння між його членами. Колективна робота може бути ефективнішою, ніж індивідуальні зусилля, оскільки різні люди є носіями унікального досвіду, володіють різними знаннями й талантами. Колективна

робота може стимулювати творчість, сприяти розв'язанню складних завдань і досягненню спільних цілей. Однак важлива передумова ефективної співпраці – здорові стосунки в колективі.

Здоровий колектив характеризують взаємопідтримка, відкритість, довіра, загальна позитивна атмосфера. Члени такого колективу підтримують одне одного, допомагають у вирішенні проблем та розв'язанні завдань.

Педагогічний коучинг [3] – це інноваційний інструмент для активних, мотивованих та творчих особистостей, які прагнуть постійного розвитку та навчання. Використання коучингу допомагає викладачам виявляти й реалізувати свій потенціал, поліпшувати навички викладання, комунікації та керування увагою аудиторії. Завдяки коучингу викладачі можуть удосконалити свої методи навчання, упроваджувати інноваційні підходи, розвивати свої лідерські навички та встановлювати позитивний клімат в групі.

Так, умовами створення психологічно безпечного освітнього середовища є:

- моніторинг психологічної безпеки освітнього середовища та учасників освітнього процесу;
- психологічне консультування керівників закладів освіти та педагогічних працівників щодо управління освітнім середовищем у контексті психологічної безпеки;
- організація спеціального соціально-психологічного навчання учасників освітнього процесу, що сприяє їх саморозвитку, у тому числі, як суб'єктів взаємодії в освітньому середовищі;
- підготовка практичних психологів системи освіти до психологічного супроводу взаємодії суб'єктів освітнього процесу та створення ними безпечного освітнього середовища [3].

Окрім цього, зрозуміли, що кожен і кожна має свій унікальний набір потреб, мотивів і бажань, тож немає якогось одного, універсального, підходу до самоуправління. Соціальна підтримка «рівний – рівному» (підтримка на рівних) відбувається тоді, коли люди діляться своїми знаннями та досвідом, допомагають і співчують одне одному [1].

Список використаних джерел

1. Бліхар В., Католик Г., Католик Б. Цінності: поняття, структура та підходи у контексті сучасних військових екзистенцій. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2022. Випуск 13. С. 11–20.
2. Бондарчук О. Психологічна безпека освітнього середовища: сутність та умови створення: спецкурс для слухачів очно-дистанційної форми навчання в системі післядипломної педагогічної освіти. К., 2018. 24 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/713076/1/%D0%A1%D0%BF%D0%B5%D1%86%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81_%D0%91%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%87%D1%83%D0%BA.pdf
3. Курс «Стрес-менеджмент для освітян» від Міжнародного благодійного фонду «Карітас України». URL: https://apps.prometheus.org.ua/learning/course/course-v1:CARITAS+STRESS101+2023_T2/home

УДК 364.662

*Попова Галина,**голова циклової комісії
фінансово-економічних дисциплін,
викладач першої кваліфікаційної категорії**Коньков Євген,**студент групи ФБС-9,
ВСП «Фаховий коледж економіки і технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

БОРОТЬБА З БІДНІСТЮ ТА НЕРІВНІСТЮ В РОЗВИНЕНИХ ТА РОЗВИВАЮЧИХ КРАЇНАХ

Ключові слова: бідність та нерівність, проблема бідності та нерівності, боротьба з бідністю та нерівністю, усунення бідності та нерівності.

Проблема бідності та нерівності є однією з головних соціально-економічних викликів у сучасному світі. Ця проблема стосується як розвинених, так і розвиваючих країн і має глибокий вплив на соціальну стабільність, економічний розвиток і загальний добробут населення.

Бідність та нерівність у розвинених країнах

У розвинених країнах, таких як Сполучені Штати, Канада, країни Європейського союзу та інші, існують внутрішні проблеми щодо бідності та нерівності. Однією з найважливіших причин є розростання доходу нерівня між верхнім та нижнім класами суспільства. Великі корпорації та багаті індивіди отримують значні вигоди, тоді як бідні шари населення залишаються відстороненими від можливостей[1].

Боротьба з цією проблемою включає в себе реформу оподаткування, підвищення мінімальної заробітної плати, підтримку доступу до освіти та охорони здоров'я, а також створення більш справедливих умов для робочих місць. Програми соціального забезпечення та заходи з підтримки бідних також грають важливу роль у зменшенні бідності в розвинених країнах.

Бідність та нерівність у розвиваючих країнах

У розвиваючих країнах проблема бідності та нерівності набуває особливого характеру через більш складні виклики, пов'язані з недостатнім доступом до освіти, охорони здоров'я та робочих місць. Бідність в таких країнах може бути глибшою та поширенішою, і часто є результатом нерівного розподілу землі та ресурсів.

Боротьба з бідністю та нерівністю у розвиваючих країнах вимагає комплексного підходу. Це включає в себе вдосконалення аграрних реформ, розвиток інфраструктури, сприяння мікро підприємству та малим підприємствам, а також роботу над забезпеченням доступу до освіти та охорони здоров'я для всіх верств населення[2].

Завдяки міжнародним організаціям та програмам розвитку, таким як ООН та Всесвітній банк, ведеться спрямована діяльність на підтримку розвиваючих країн у зменшенні бідності та нерівності. Проте це залишається великим завданням, і докладні дослідження та спільні зусилля країн світу є необхідними для подолання цих проблем.

Усунення бідності та нерівності – це важливий крок у створенні справедливого і стійкого світу, і вимагає спільних зусиль як розвинених, так і розвиваючих країн [1].

Додаткові аспекти боротьби з бідністю та нерівністю

1. Зміни в економічній політиці: В розвинених країнах важливо здійснювати економічну політику, спрямовану на зменшення нерівності. Це може включати в себе регулювання фінансових ринків, впровадження податкових реформ та зміну корпоративних структур, щоб забезпечити більш справедливий розподіл доходів[3].

2. Освіта та професійна підготовка: Забезпечення доступу до високоякісної освіти та професійної підготовки може допомогти розвивати здібності і можливості для людей з низькими доходами. Це стимулює економічний розвиток і сприяє зменшенню нерівності.

3. Соціальні програми і підтримка: Розвинені країни встановлюють соціальні програми, такі як безкоштовна медична допомога, соціальна допомога для безробітних та інші форми підтримки для груп населення з низькими доходами.

4. Сприяння підприємництву та інноваціям: Підтримка малих підприємств і стимулювання інновацій можуть створити нові можливості для зайнятості та економічного зростання.

Ситуація в розвиваючих країнах

1. Мікрофінансова діяльність: У розвиваючих країнах мікрофінансова діяльність може допомогти бідним людям отримати доступ до фінансових послуг і мікрокредитів для запуску власних бізнесів.

2. Земельні реформи: Перерозподіл земельних ресурсів може допомогти бідним сільським жителям отримати доступ до землі для сільськогосподарської діяльності.

3. Боротьба з корупцією: Корупція є однією з головних перешкод розвитку в багатьох розвиваючих країнах. Політичні реформи та боротьба з корупцією є необхідними для створення сприятливого середовища для економічного зростання та боротьби з бідністю[3].

Боротьба з бідністю та нерівністю є складним завданням, і вона вимагає комплексного підходу, включаючи державну політику, реформи та спільні зусилля громадянського суспільства, урядів і міжнародних організацій. Мета полягає в створенні більш справедливого та стійкого світу, де кожна людина має можливість реалізувати свій потенціал та покращити якість свого життя[2].

Список використаних джерел

1. URL: https://lb.ua/blog/andriy_pavlovskiy/330415_bidni_bagatyi_kraini.html
2. URL: http://www.visnyk-nanu.org.ua/sites/default/files/files/Visn.2019/12/Visn_12-2019%2B7_Libanova.pdf
3. URL: <https://osvitoria.media/experience/bidni-bo-neosvicheni-chy-neosvicheni-bo-bidni-yak-pov-yazani-riven-osvity-ta-bidnosti-krayiny/>

Попова Галина,

голова циклової комісії
фінансово-економічних дисциплін,
викладач першої кваліфікаційної категорії

Щербак Вікторія,

студентка групи ФБС-9,
ВСП «Фаховий коледж економіки і технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»

ІНФЛЯЦІЯ ЯК ПРОЯВ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Ключові слова: Макроекономіка, інфляція, інфляції у банківській діяльності, інфляція попиту, «ціна» безробіття,

Макроекономіка – галузь економічної науки, що вивчає закономірності функціонування національної економіки з метою забезпечення умов сталого економічного зростання. Ситуація у національній економіці визначається сукупністю конкретних макроекономічних параметрів, кожен з яких по-своєму характеризує економічне становище країни і відбиває успіхи або невдачі будь-якої країни. Одним з найважливіших макроекономічних чинників, які, одного боку, мають надзвичайний вплив на стан економіки будь-якої країни, а з іншого – виступають своєрідним індикатором рівноважного стану економіки, є інфляція [1].

Як економічне явище інфляція існує вже тривалий час. Вважається що її поява пов'язана з виникненням паперових грошей, з функціонуванням яких вона нерозривно пов'язана. У сучасному розумінні інфляція – явище, органічно пов'язане із зростанням цін і вимірюється зворотними величинами від зростання цін. Інфляція – це дисбаланс між сукупним попитом і сукупною пропозицією. Отже, інфляція – знецінення грошей внаслідок перевищення кількості грошових знаків, які перебувають в обігу, суми товарних цін, що виявляється у їх зростанні. Інфляція може набувати різноманітних форм. Вона може класифікуватися залежно від переважаючого впливу фактора (інфляція попиту та інфляція пропозиції), за темпами зростання (повзуча, галопуюча, гіперінфляція), за характером прояву (відкрита, прихована), за співвідношенням темпів зростання цін на товари (збалансована, незбалансована), за ступенем прогнозування (очікувана, неочікувана) [2].

Загальний прояв інфляції у банківській діяльності – зміна процентної політики в бік зростання, але при розробці структурно-логічної моделі впливу інфляційних процесів на банківську діяльність слід враховувати природу їх виникнення. Якщо це інфляція попиту, то для її приборкання слід використовувати методи монетарного регулювання у напрямі обмеження грошової маси. Стимування інфляції витрат, може бути досягнуто за рахунок дозованої технічної емісії грошей, яка була б пропорційною, ніж зростання масштабу цін [3].

Традиційні моделі інфляції: Інфляція попиту – така модель інфляції, при якій порушується макроекономічна рівновага між сукупним попитом і сукупною пропозицією за рахунок більш швидкого зростання сукупного попиту. Інфляція пропозиції – така модель інфляції, при якій рівновага між сукупним попитом і сукупною пропозицією порушується за рахунок зменшення сукупної пропозиції при сталому сукупному попиті. Основними внутрішніми причинами інфляції є наявність диспропорцій в економіці, монополізація економіки, надмірне зростання дефіциту державного бюджету і державного боргу, інфляційні очікування населення та ін [2].

На жаль, на сьогодні існує наявне циклічне безробіття. Безробіття, яке викликане спадом, тобто тією фазою економічного циклу, яка характеризується недостатністю загальних чи сукупних витрат. Сукупний попит на товари і послуги зменшується, зайнятість скорочується, а безробіття зростає. З цієї причини циклічне безробіття іноді називають безробіттям, пов'язаним із дефіцитом попиту.

Головна «ціна» безробіття – невироблена продукція. Коли економіка не в змозі створити достатньої кількості робочих місць для всіх, хто хоче і може працювати, потенційне виробництво товарів та ненадані послуги втрачаються безповоротно. Таким чином, безробіття заважає суспільству постійно рухатися вгору по кривій своїх потенційних можливостей. Економісти визначають цю втрачену продукцію як відставання обсягу ВВП. Це відставання є обсягом, на який фактичний ВВП менше потенційного ВВП. Потенційний ВВП визначається, виходячи з припущення про те, що існує природний рівень безробіття при «нормальних» темпах економічного зростання [4].

Як вже було зазначено, інфляція відноситься до основних індикаторів макроекономічної нестабільності. Якщо вона перевищує помірний рівень, то це справляє негативний вплив на всі аспекти соціально-економічного розвитку. Інфляція, з одного боку, знецінює номінальні доходи (прибутки) економічних суб'єктів та деформує розподіл між ними національного доходу; з іншого – дезорієнтує управлінські рішення перспективного спрямування, що знижує рівень керованості соціально-економічним розвитком.

Інфляція призводить до стихійного перерозподілу доходів та багатства між соціальними групами населення, падіння матеріальних стимулів до праці, спаду виробництва, скорочення інвестицій, загальмовує науково-технічний процес, послаблює зовнішньоекономічні позиції країни, зменшує конкурентні можливості на світовому ринку [1].

Список використаних джерел

1. URL: http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2016/01/111_14.pdf
2. URL: https://ket.fseo.npu.edu.ua/images/documents/Zbirnyk_tez_lustopad_2016.pdf
3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2259>
4. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/8360/1/13.pdf>

*Ходзинська Олена Олександрівна,
викладач,
ВСП «Одеський автомобільно-дорожній
фаховий коледж»
Національного університету
«Одеська політехніка»*

ДИТЯЧА БІДНІСТЬ: ВПЛИВ ВІЙНИ НА СТАН ДОМОГОСПОДАРСТВ З ДІТЬМИ

Ключові слова: раптова бідність, дитяча бідність, «зсув бідності», гуманітарні втрати.

24 лютого 2022 року розпочалось повномасштабне вторгнення Російської Федерації (РФ) в Україну, що зумовило виникнення феномену раптової бідності, насамперед дитячої. Раптова бідність [1] досягла значних масштабів через загибель та травмування мирного населення, втрату майна, руйнування житлового фонду та інфраструктури населених пунктів, проблем з енергопостачанням, опаленням, водопостачанням, обмеженням доступу до базових соціальних послуг, тощо. Зростають масштаби багатовимірної бідності, діти країни відчувають обмеження прав на безпеку, освіту, охорону здоров'я, розвиток, дитинство.

Вплив війни на бідність домогосподарств, за оцінками, є значним: передбачається, що рівень бідності зросте з 39,1% у 2021 році до 60,2%.

За експертними оцінками, частка дітей, які опинилися за межею бідності у 2022 році, збільшилась за рік з 43,2% до 65,2%.

Внаслідок війни виникла ситуація так званого «зсуву бідності», тобто окремі категорії відносно благополучних домогосподарств раптово опинилися за межею бідності, а ті групи, які вже перебували за межею бідності до війни, опинилися за межею крайньої бідності, тобто на межі виживання. Війна внесла зміни також до складу найбільш вразливих категорій населення, за межу бідності потрапили домогосподарства, які постраждали від руйнування житла та інфраструктури, від раптового вимушеного переміщення, від втрати джерел доходів, майна, заощаджень тощо.

Продовження війни в Україні призвело до загострення гуманітарних потреб, а діти та сім'ї з дітьми страждають від жахливих наслідків. За даними Офісу Генерального прокурора, Національної поліції України та Національного інформаційного бюро у період з 24 лютого 2022 року по 10 березня 2023 року було вбито 464 дитини, поранено 934 дитини, 365 дітей зникли безвісти. Жахливим є дані щодо безвісти зниклих та депортованих дітей: лише на підконтрольних Україні територіях та в зонах, де не ведуться активні бойові дії, 348 дітей зникли та ще 16 207 дітей зазнали вимушеної депортації. За неофіційними оцінками близько 150 тисяч дітей вважаються викраденими з

України.[8] Багато дітей втратили членів сім'ї, друзів, домівки, школи, місця відпочинку та доступ до життєво важливих послуг, зокрема, до охорони здоров'я та безпечної води. Значна кількість дітей у країні стали свідками травматичних подій, зазнали страждань і перебувають у групі ризику.

Уповноважена президента України з прав дитини та дитячої реабілітації Дар'я Герасимчук у січні заявляла, що її відомству «вдалося ідентифікувати та верифікувати дані 13 899 дітей, які були викрадені та депортовані російською армією». Дитячий омбудсмен України сказала, що лише 125 із них вдалося повернути додому.

Станом на початок 2023 року зруйновано або пошкоджено понад 3,1 тис. закладів освіти, 28 440 з яких зруйновано повністю, понад 1 000 закладів залишаються на тимчасово окупованій території України. За межами держави перебувають біля 500 тисяч дітей шкільного віку, а на окупованих територіях – близько 95 тисяч школярів. У майже 13 тис. діючих шкіл освітній процес реалізують у таких формах: 3 955 – у традиційному форматі; 4 363 – в онлайн-режимі; 4 608 – змішано. З близько 4 млн учнів більше половини навчається в онлайн режимі [3].

Крім гуманітарних втрат, війна в Україні має драматичний негативний вплив на економіку країни та ринок праці. За оцінками МОП, 13 рівень зайнятості у 2022 році на 15,5 відсотка (2,4 мільйона робочих місць) нижчий за рівень 2021 року. За оцінками МОП 10,4% загальної довоєнної робочої сили країни зараз є біженцями в інших країнах. Цю групу в 1,6 мільйони осіб переважно складають жінки, багато з яких раніше працювали у сферах освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення. Внаслідок війни найбільш вразливою групою стали жінки з дітьми, які складають переважну кількість ВПО. За даними дослідження МОМ, проведеного з 16 по 23 січня 2023 р., 5,35 млн людей стали внутрішньо переміщеними особами (ВПО) внаслідок війни. Кількість осіб, які повернулися, складає 5,56 млн, близько 20% із них повернулися із-за кордону [1].

Для подолання впливу війни на ситуацію з бідністю доцільним є:

- послідовно застосовувати заходи соціального захисту та надавати гуманітарну допомогу із дотриманням принципів прозорості та підзвітності;
- посилити адресність заходів з соціального захисту, зокрема з надання грошової допомоги найбільш уразливим групам;
- удосконалити процеси вироблення орієнтованої на дітей фінансово-бюджетної політики, включно з видатками на соціальний захист;
- вчасно проводити індексацію соціальних виплат;
- нівелювати ризики збільшення залежності від соціальних трансфертів, провести додатковий економічний аналіз/моделювання з метою виявлення напрямків мінімізації ризиків подальшого зменшення чисельності економічно активного населення;
- вирішити питання збору репрезентативних максимально дезаггегованих за різними ознаками даних щодо розміщення, доходів та умов життя домогосподарств.

Список використаних джерел

1. Представництво Дитячого Фонду ООН в Україні Ukraine – Internal Displacement Report – General Population Survey Round 12 (16 – 23 January 2023) | Displacement Tracking Matrix (iom.int) URL: <https://minre.gov.ua/news/vyplaty-shchomisyachnoyi-dopomogy-na-prozhyvannya-vpo-hto-maye-pravo>
2. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=4470bafb-5243-4cb2-a573-5ba15d9c8107&title=MinekonomikiPoperedno>
3. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/38098/Full-Report.pdf>
4. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/>
5. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/na-listopad-2022-roku-zagalna-suma-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-skladaye-mayzhe-136-mlrd/>
6. URL: <https://childrenofwar.gov.ua/>
7. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/za-11-misjaciv-vijni-rosijani-zrujnuvali-171-ob%ca%bcekt-medzakladiv-ta-sche-1035–poshkodili>
8. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/ministr-ohoroni-zdorov%ca%bcja-zaslukah-dopovid-schodo-ohoplennja-profilaktichnimi-sheplennjami-za-2022-rik>

СЕКЦІЯ 8

ТУРИЗМ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА

УДК 640.4:355.01

Зуйкова Олена Вікторівна,

викладач,

Дубіна Анна Костянтинівна,

студентка

*ВСП «Фаховий коледж транспорту та
комп'ютерних технологій*

Національного університету

«Чернігівська політехніка»

ЯКІ ЗМІНИ ВІДБУЛИСЯ В ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННІЙ СПРАВІ ПІСЛЯ ПОЧАТКУ ВІЙНИ

Ключові слова: готелі, війна, туристи, бізнес, гості, сервіс.

У перші місяці війни готельний бізнес фактично завмер. Потік гостей зупинився, усі заплановані івенти й туристичні / бізнес-поїздки довелося скасувати. У центральній, південній та східній частинах країни показник відмов від бронювання виріс до 85-98%.

Через небезпеку сотні тисяч людей виїжджали з рідних міст на захід України, тому готелі там були переповнені. Дехто з власників закладів розміщення надавав житло переселенцям безкоштовно, хтось, навпаки, підіймав ціни в десятки разів. У інших регіонах об'єкти або втратили увесь дохід та працювали в збиток, або взагалі закрилися.

Зараз український готельний ринок працює максимум на 2-3% у грошовому виразі. На півдні цей показник становить 3-5% від планового, в Києві й області – 10-15%, на сході через бойові дії та окупацію територій більшість готелів призупинили роботу.

Цікава ситуація склалася у західних областях. Там у лютому-квітні заклади розміщення були завантажені на 100%. Це спричинило суттєве підвищення туристичного збору. За статистикою Державного агентства розвитку туризму, за перші шість місяців 2022 року сума склала 89,4 млн грн, що майже на 28,8% більше в порівнянні з сумою в аналогічний період 2021 року – тоді до бюджету надійшло 69,4 млн грн. [1].

З початком війни в Україні змінилася структура готельного сервісу. «Зараз як ніколи потрібно звертати увагу на дефекти послуг. Нині не WOW-сервіс, а sorry-сервіс виходить на перший план. І якщо раніше стандарти обслуговування були більш важливими, і основним завданням було не допустити певних збоїв у роботі, то нині збої в сервісі – непрогнозований стан, тому саме стандарти роботи в подібних ситуаціях дуже важливі та багато говорять гостю про сервіс», – розповіла Юлія Косенко, експертка з сервісу, готельний консультант. За її словами, потрібно переглядати кожен бізнес-процес, виявляти можливі проблеми, які можуть бути спричинені в тому числі зовнішніми чинниками, і моделювати варіанти поведінки в разі їх виникнення.

«Нині найважливішим правилом у роботі готелів є турбота про гостя. Люди стали вразливими та тривожними, тому в закладах розміщення їм необхідно забезпечити ефект захищеності та спокою», – прокоментувала Олена Шуліка, готельна експертка. Так, при прийнятті певних рішень щодо роботи готелю, варто ставити в пріоритет почуття людей. «Коли ми робимо не так, як зручно нам, а думаємо чи буде зручно це гостям, тоді є і заповнюваність, і гарні відгуки. Це здебільшого стосується деталей – режиму роботи різних послуг, формату поселення та виселення, роботи рум-сервісу тощо. В тому числі з актуального – варто повідомляти гостей про режим роботи генератора, та які послуги при цьому доступні», – поділилася Юлія Косенко [2].

В умовах війни попит на бізнес-центри й торговельні об'єкти суттєво знизився. Багато компаній переїхали в інший регіон або закрилися, тож офіси тепер пустують.

Якщо говорити про складську нерухомість, за даними компанії Colliers, саме в цьому сегменті спостерігалась найбільша активність інвесторів.

Протягом останніх 5 років на ринку уклали понад 10 інвестиційних угод. Дохідність була низькою – до 5%, але сьогодні ситуація змінилася через значні руйнування та постійні обстріли з боку росії.

Орендні ставки продовжують зростати, на кінець їх рівень досягнув 9-річного максимуму – \$6,0/м² без ПДВ (А клас). Можемо припустити, що на таку нерухомість буде тимчасовий попит, однак за 2-3 роки він закрийється через велику кількість пропозицій.

Нині є сенс вкладатися в смарт-апартаменти, які частково належать до житлової нерухомості й частково – до готельної.

На них буде запит у регіонах України з більш-менш стабільною безпековою ситуацією, оскільки люди переміщуються всередині країни й шукають нове житло на 3-6 місяців або до року [3].

Список використаних джерел

1. На початку війни готельний бізнес України обвалився на 90%. Чи є надія на відновлення; Артур Лупашко, Контриб'ютор Forbes. URL: <https://forbes.ua/company/na-pochatku-viyuni-gotelnij-biznes-ukraini-obvalivsya-na-90-chi-e-nadiya-na-vidnovlennya-14102022-9033>
2. Як змінився готельний сервіс під час війни. URL: <https://ribashotels-group.ua/blog/kak-izmenilsya-gostinichnyj-servis-vo-vremya-voyni/>
3. У якій ситуації опинився готельний бізнес під час війни; Економічна правда; URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/28/691984/>

УДК 640.4:355.01(477)

*Корнійчук Ірина,**студентка**ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

ВПЛИВ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ НА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННУ СПРАВУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Ключові слова: готельно-ресторанний бізнес, туризм, ринок сфери послуг, діджиталізація, кастомізація, конкуренція.

Готельно-ресторанний бізнес є основною складовою туристичної галузі нашої держави. Розвиток внутрішнього та міжнародного туризму значною мірою пов'язаний з рівнем матеріально-технічної бази туристичних підприємств, розгалуженістю та різноманітністю їх мережі, якістю та обсягом послуг, пропонованих готельним господарством [3].

Розпочата Росією війна завдала важкого удару українській економіці, наслідками якої є не лише великі людські втрати, але й значні збитки інфраструктури та секторів економіки. Після 24 лютого 2022 року більшість українських бізнесів та підприємств, зокрема готелі та ресторани, зіткнулися з невизначеністю щодо дій в умовах війни. В умовах війни прибутковість на вкладені кошти в середньому по країні зменшилася з 11% до 8–9% [5, 8].

Нині ключовим завданням для підприємств готельно-ресторанного бізнесу України є виживання та пошук перспектив до розвитку, всестороння підтримка української економіки та розробка планів її відновлення у післявоєнний період. Чітке усвідомлення нинішньої ситуації у галузі та знання тенденцій останніх років є запорукою позитивних зрушень у перспективі [4, 154].

Ринок сфери послуг представлений великою кількістю підприємств готельно-ресторанної справи, які зумовлюють велику та жорстку конкуренцію на ринку. Саме тому підприємствам, щоб задовольнити потреби споживачів доцільно здійснювати постійну боротьбу між собою задля завоювання нових сегментів ринку, здійснювати пошук нових та утримувати вже наявних споживачів, урізноманітнювати спектр послуг та дбати про високий рівень обслуговування клієнтів, що і обумовлює актуальність теми дослідження. Сучасний конкурентний ринок вимагає виявлення підприємствами основних конкурентних переваг закладів та напрямків їх оцінки, для того щоб ефективно реагувати на зміни навколишнього середовища та адаптуватися до нових умов, які вимагає ринок [2, 73].

Щоб розвиватись та міцно протистояти конкуренції, суб'єкти готельно-ресторанної індустрії змушені активно відстежувати пропозиції, які демонструє діджиталізація, кастомізація, еко- і соціальна відповідальність тощо. Водночас для зниження збитків, які завдаються воєнним станом в країні, усі готельні і ресторани суб'єкти почали здійснювали різні антикризові заходи, зокрема покращення атмосфери закладу, удосконалення дизайну чи послуги [1].

Список використаних джерел

1. Баженова С. Е., Поголовська Ю. Ю., Канцур І. Г. Розвиток готельно-ресторанного бізнесу в умовах сьогодення. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1280/1234/>
2. Муха Р. А. Вплив війни на заклади готельно-ресторанної сфери та їх конкурентоспроможність. *Економіка та держава*. 2022. №8. URL: <https://gi.edu.ua/koledzh/pidrozdily/biblioteka/repozytorii/862-vplyv-viiny-na-zaklady-hotelno-restorannoi-sfery-ta-ikh-konkurentospromozhnist>
4. Нечаюк Л. І., Телеш Н. О. Готельно-ресторанний бізнес: менеджмент. URL: https://tourlib.net/books_ukr/nechauk12.htm
5. Нищенко О. В. Готельно-ресторанний бізнес України: реалії та перспективи розвитку. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/22830/1/Innovatyka_2022_V2_P154-160.pdf
6. Трансформація готельно-ресторанного бізнесу регіону в умовах євроінтеграції: *матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Чернівці: Технодрук, 2023. 266 с.

УДК 338.48:355.01(477)

*Портна Юлія Олександрівна,
викладач технологічних дисциплін*

*Кишко Анастасія Андріївна,
студентка групи ХТ 8,
ВСП « Фаховий коледж
економіки і технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

ТУРИЗМ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Ключові слова: туризм, туристичний потенціал, внутрішній туризм, військовий туризм.

До війни в Україні налічувалося близько 3700 туристичних агентств, від місцевих, що спеціалізувалися на внутрішньому туризмі, до лідерів ринку, які продавали сотні різноманітних закордонних турів. Сьогодні лише 800 з цих турагентств пропонують послуги. Більшість з них припинили свою діяльність через відсутність попиту на відпочинок у перший рік повномасштабного вторгнення, загальну кризу та економічну невизначеність, а також постійні ракетні обстріли з боку Росії. Західні регіони України відносно зберегли свій туристичний потенціал. Відвідання музеїв, походи в гори, лікувально-оздоровчі тури, відвідання міст-героїв, низка інших видів туризму та відпочинку продовжують пропонуватися суб'єктами туристичного бізнесу. За перше півріччя 2022 року сума туристичного збору склала 89 млн. 420 тис. грн., що майже на 29% більше в порівнянні з аналогічним періодом 2021 року – тоді до бюджету надійшло 69 млн. 453 тис. грн. [1]. До лідерів за сплатою туристичного збору увійшли місто Київ, а також Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська та Київська області.

З початку війни 45% українців подорожували в межах країни з туристичною метою. Близько 26% респондентів подорожували 1-2 рази, 12% – від 3 до 5 разів, а 7% – більше 7 разів до різних регіонів [2].

За даними Державної прикордонної служби, у січні-лютому в Україну в'їхали 825 000 іноземців. У березні та квітні – 280 000, а в травні-серпні – 710 000. Найбільша кількість прибулих була з Угорщини, Румунії, Польщі та Молдови, кожна з яких перевищила 100 000 осіб. Більшість з них – журналісти, дипломати, волонтери, громадські активісти, українські родичі та друзі. Однак вони також користуються послугами туристичного ринку, такими як заклади розміщення та харчування.

Багато компаній зосередилися на пропозиції турів до безпечних регіонів України та сусідніх країн. Зросла популярність внутрішнього туризму, коли українці почали більше подорожувати по своїй країні, переважно у західно-українському напрямку. Враховуючи кризу в економіці загалом та в туристичній галузі зокрема, ціни на відпочинок всередині країни істотно не піднялися. Дуже приємно спостерігати, що відкриваються нові готелі та бази відпочинку у Львівській та Закарпатській областях. У жовтні 2022 року тури Україною забронювали майже вдвічі більше людей, аніж за аналогічний період попереднього

року [3]. Сфера гостинності та індустрія розваг також продовжують функціонувати. Кафе, бари та ресторани продовжують приймати відвідувачів. Театри та кінотеатри теж не припинили свою роботу, виконавці надалі дають концерти.

Як повідомила журналістам Олена Казьміна – співзасновниця туристичної компанії «Орнамент України» на конференції з питань туризму [4]: «Ми спостерігаємо упродовж повномасштабного російського вторгнення, що у світі з'являється дедалі більше людей, які не пов'язані з дипломатією чи різними організаціями, але також мають потребу приїжджати до нашої країни із солідарною метою. Ці люди своїм приїздом кажуть: «Ми з вами, для нас Україна важлива, ми хочемо знати про вас більше». З її слів в нас наразі діє солідарний туризм. Це формат, коли в результаті поїздок відбувається усвідомлена підтримка місцевих громад і локальних бізнесів. Зразок, це може бути замовлення обідів у ресторані в Бучі, співробітники якого пережили окупацію, може бути оплата вхідного квитка якихось послуг, наприклад в екопарку. І ці кошти заклади використовують, щоб відновити свою територію, поповнити колекцію тварин. Вважається, що такі форми туризму потрібно розвивати і під час війни, і вже після перемоги, адже бажання допомогти нашій країні у міжнародного та внутрішнього туриста буде ще довго.

У світі є багато прикладів, коли після масштабних воєнних дій країни швидко відновлювалися та з новими силами розвивали туризм на своїх територіях. За словами Мар'яни Олесків – голови Державного агентства розвитку туризму: «Коли закінчиться війна, і ми почнемо все відновлювати, зрозуміло, що внутрішній туризм економічно досить сильно «просяде». Звичайно, з часом він відновиться і дещо зміниться. Я впевнена, що багато хто захоче відвідати ті місця, які вже стали символами цієї війни» – повідомила голова ДАРТ в ексклюзивному інтерв'ю агентству «Інтерфакс-Україна» [5]. Щодо перспектив післявоєнної відбудови туристичного сектору, то популярним видом туризму стане військовий туризм. До військового туризму належать такі об'єкти: оборонні споруди, місця битв, музеї та меморіальні комплекси, пам'ятники та поховання, що пов'язані з воєнними діями. Тури до місць, де відбувалися активні бойові дії, а також до міст і сіл, які пережили окупацію, і вже стали всесвітньо відомими, викличуть інтерес в українських та іноземних туристів. Також багато українців, які наразі не можуть, або вважають недоцільним повноцінно відпочивати, знову поїдуть зі своїми сім'ями до санаторіїв нашої країни, відпочинків і т.д. Таким чином, внутрішній і міжнародний туризм розвиватиметься одночасно. Якщо війна затягнеться, українські туристичні агенції ще більше вийдуть на європейський ринок і відкриють філії на півдні України, щоб туристи могли одразу вилетіти з Кишинева, Варшави чи Жешува на відпочинок.

Список використаних джерел

1. URL: <https://forbes.ua/lifestyle/turizm-v-umovakh-povnomasshtabnoi-viyni-kudikhati-yakiy-napryam-obirati-ta-yak-planuvati-svoi-podorozhi-20102023-16759>
2. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/turzbir-v-ukrayini-za-pershe-pivrichchya-2022-roku-zris-mayzhe-na-29>
3. URL: <https://weukraine.tv/blog/turystychna-galuz-pid-chas-vijny-suchasnyj-stand-ta-perspektyvy/>
4. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3720542-so-take-solidarnij-turizm-i-ak-rozvivaut-galuz-pid-cas-vijni.html>
5. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3714651-u-cernivcah-na-forumi-diskutuvati-ak-privabiti-turistiv-v-umovah-vijni.html>

УДК 334.716:664]:355.01(477)

*Портна Юлія Олександрівна,
викладач технологічних дисциплін*

*Парган Валерія Сергіївна,
студентка групи ХТ 8,
ВСП « Фаховий коледж
економіки і технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ключові слова: харчова промисловість, агропродукція, хлібопекарська галузь, м'ясо-молочна галузь.

Харчова галузь після повномасштабного вторгнення РФ і до сьогодні залишається лідером відновлення промисловості. Станом на кінець листопада 2022 року в рамках програми релокації 772 підприємства переїхали у безпечні регіони, з них 605 – відновили свою роботу на новому місці. Ще 261 компанія шукала прийнятну локацію та спосіб транспортування [1]. Внаслідок війни українські аграрії втратили найдешевший шлях експорту своєї продукції на зовнішній ринок – морем. Альтернативою став наземний і річковий транспорт, однак таке транспортування коштує дорожче.

Низькі ціни на агропродукцію та збільшення вартості послуг транспортування призвели до того, що фермери втратили більшу частину прибутку від продажу продукції і, як наслідок, відмовились збирати врожай. Так наприклад, великий відсоток врожаю кукурудзи у 2022 році залишився зимувати на полях. Проблем додали і регулярні відключення електроенергії, які виводили з ладу обладнання. В той же час, врожай гречки у 2022 році виріс майже на 40%. Причиною для таких змін стали:

- невеликі обсяги вирощування гречки до війни;
- гречка – внутрішня культура України, яка не експортується;
- 50% об'ємів власного споживання гречки Україна до війни експортувала переважно з Росії [2].

Наразі експорт є частиною харчової промисловості. Третину товарного експорту з України формують зернові та олійні культури. Станом на вересень кожне друге підприємство галузі, тобто 53% повідомляє, що не припиняє експортувати взагалі. Водночас лише 15% експортерів харчової промисловості не змогли відновити експортну діяльність.

Істотно збільшилась частка постачання українського експорту до таких країн як Румунія, Угорщина, Словаччина, Болгарія та Молдова, які є географічно близькими сусідами. Транспортування вітчизняної продукції туди відбувається наземними магістралями на західному напрямку з відносно благополучних прикордонних регіонів Закарпаття, Буковини. Важливу роль у функціонуванні підприємства за кордоном та в межах країни на цей час є інвестиції. В той же час падіння імпорту було не таким суттєвим як експорту, оскільки обсяги купівлі закордонних товарів українцями скоротилися менше ніж на четвертину від довоєнного рівня, тоді як продажі за кордон впали на 1/3. Загалом, загальна сума імпорту за 2022 рік склала трохи більше за 44 млрд. дол. порівняно з сумою у 73,2 млрд. у 2021 році [3].

В складних умовах працюють хлібопекарська галузі. «Нам вдалось налагодити логістику та забезпечити підприємства сировиною та не допустити зупинки виробництва. На сьогодні більшість наших підприємств працює стабільно. Зараз випускається фактично 90 відсотків довоєнного асортименту. Відбулась деяка зміна асортименту у зв'язку з тим, що купівельна спроможність населення все-таки зменшилась», – повідомив інформагенції УНІАН президент Всеукраїнської асоціації пекарів Юрій Дученко [4]. Сьогодні компанія «Лесафрр Україна» утримує близько 25% українського ринку пекарських дріжджів, постачаючи свою продукцію як для виробників, так і для домашніх споживачів – тих, хто пече щось на своїй кухні. До війни третина вироблених у нас пресованих дріжджів постачалася також і за межі України. Але, на жаль, після початку російської агресії експорт звалився. А ось на українському ринку компанія Lesaffre продовжує працювати цілком успішно. Не оминули руйнування та захоплення окупантами виробничих потужностей й кондитерську галузь. Зокрема, як розповів президент Асоціації «Укркондпром», виробництво компанії «Монделіс», яке виготовляло печиво Oreo, TUC, Belvita та шоколад Milka та «Корона», що знаходиться в Тростянці Сумської області, зазнало значних пошкоджень, тому поки що не може відновити свою діяльність. Постраждала також фабрика «Деліція», яка виробляла великий асортимент печива, пряників та тортів, з міста Буча (Київська область). До речі, зі схожою проблемою зіткнувся і найбільший в Україні виробник солі «Артемсіль», потужності якого наразі знаходяться в гарячій точці бойових дій, тому виробництво там повністю зупинено».

М'ясо-молочна галузь зазнала втрат частини своїх виробництв, проте зараз продовжує далі забезпечувати населення своєю продукцією. Причин для паніки немає – українці матимуть як м'ясні, так і молочні вироби. «Втрачено в середньому по галузі тваринництва до 10-15 відсотків інфраструктури в межах територій, які були окуповані, або де продовжується тимчасова окупація чи активні бойові дії. Україна має достатньо потужностей, щоб повністю забезпечити українців м'ясом різних видів, а також молочною продукцією та яйцями. Окрім забезпечення українців, вітчизняна молочна галузь здатна буде поділитись своєю продукцією й з іншими країнами [5].

Українські виробники харчів міцно боронять продовольчий фронт нашої держави. Незважаючи на війну, харчова промисловість залишається однією з найоптимістичніших галузей і в українській переробці. Саме виробники продуктів харчування найчастіше працюють на сто та більше відсотків

потужності порівняно з довоєнним періодом, чим найкраще зберігає і годує не лише громадян, а й економіку країни. Завдяки сміливості цієї галузі країна достатньо забезпечена на випадок критичних ситуацій. Сьогодні ми вже можемо трохи зазирнути у майбутнє. І ми бачимо, що після війни в Україні належить дуже сильно розвивати харчову промисловість.

Список використаних джерел

1. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/stan-ta-perspektyvy-rozvytku-promyslovoho-pereroblennya-syrovynnykh>
2. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/2169/vpliv-viini-na-agrarnii-sektor-ukraini-analiz-ostannix-danix-derzstatu>
3. URL: <https://gmk.center/ua/posts/proiekti-do-8-mlrd-grn-ukrainskij-biznes-golovnij-investor-ekonomiki-pid-chas-vijni/>
4. URL: Бойове завдання країни: як забезпечити харчами себе разом з частиною світу – УНІАН (unian.ua)
5. URL: Харчова промисловість України – як змінився бізнес під час війни та які перспективи у підприємців / NV

СЕКЦІЯ 9
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК,
АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 657.24:004.64

*Мовчун Леся Олександрівна,
спеціаліст вищої кваліфікаційної
категорії, викладач-методист,
ВСП «Бобровицький фаховий коледж
імені О. Майнової НУБіП України»*

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ В УКРАЇНІ

Ключові слова: електронний документообіг, електронний документ, електронний підпис, Е-документ.

Електронний документообіг з'явився із поширенням комп'ютерів як більш вигідна економічна й екологічна альтернатива паперовому. У США та країнах ЄС ним активно користуються вже понад десяток років. В Україні ж електронний документообіг набирає популярності лише зараз, стаючи must have для бізнесу, судячи з тенденцій, які ми спостерігаємо з 2019 року, курс на всеохопну діджиталізацію та держава у смартфоні.

Питання електронного документообігу його впровадження на підприємствах та установах України можна назвати питанням загальнодержавного значення. Важливість електронного документообігу в Україні підкреслено на законодавчому рівні з 2003 року Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» [1].

Електронний документообіг – сукупність процесів створення, оброблення, правлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які виконуються із застосуванням перевірки цілісності та у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів [1].

Держава привчала до електронного документообігу й приватний бізнес. Зокрема, необхідністю подавати до податкових органів електронні звіти. В більшості випадків цим підприємства й обмежувались аж до початку пандемії коронавірусу. Карантин значно прискорив розвиток електронного документообігу і тепер все більше компаній обмінюються первинними документами в електронній формі між собою.

Сьогодні впровадження електронного документообігу стало звичною практикою в багатьох компаніях. Сервіси електронного документообігу супроводжують весь життєвий цикл електронного документа – від створення до архівування.

За визначенням, електронний документ – це документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа [1].

Структура Е-документа визначена в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». В електронному документі обов'язково

мають бути такі реквізити: назва документу; дата складання; назва підприємства; зміст та обсяг господарської операції; посади відповідальних осіб; особистий електронний підпис [5].

Відповідно до законодавства, електронні документи мають такий же правовий статус, що й паперові. Юридичну силу Е-документу дає електронний підпис. Він може бути двох видів: кваліфікований (КЕП) і удосконалений (УЕП). КЕП – це підпис на захищеному носії (токені) або в хмарному сервісі. УЕП – це такий же підпис, але записаний на флеш накопичувач чи CD-диск [2].

Упровадити електронний документообіг на підприємстві не складно:

по-перше, потрібно розробити та ввести в дію, інструкцію про електронні документи та електронне діловодство. В ньому обов'язково зафіксувати найменування електронних документів, електронних облікових документів, архівних електронних документів;

по-друге, необхідно отримати кваліфікований електронний підпис, який надає юридичної сили електронним документам;

по-третьє, обрати та впровадити сервіс з електронного документообігу. Провести навчання співробітників;

в-четвертих, повідомити контрагентів та партнерів про перехід на електронний документообіг, укласти з ними договори про згоду щодо електронних договорів, інших документів та використання електронного підпису;

в-п'ятих, закріпити перехід на електронний документообіг наказом по підприємству з певної дати.

Перевірку цілісності електронного документа проводять шляхом перевірки кваліфікованого електронного підпису.

Зберігання електронних документів здійснюється на електронних носіях інформації у формі, що дає змогу перевірити їх цілісність. Строк зберігання не може бути меншим від строку, протягом якого зберігаються відповідні документи в паперовій формі.

Для підприємства перехід на електронний документообіг означає переведення всіх документопотоків в цифрову електронну форму та автоматизацію обробки документів. Підприємство має право самостійно розробляти порядок електронного документообігу та обирати програмне забезпечення для його функціонування. Єдиною обов'язковою умовою є дотримання норм діючого законодавства в сфері електронного документообігу.

Електронний документообіг в Україні вже довів свої переваги. Наразі все більше підприємств переходить на цю форму документування.

Список використаних джерел

1. Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» № 851 від 22.05.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>
2. Онучак В. Е-документи. Електронний документ: де використовується і як з ним працювати? Вчасно ЕДО. 19 квітня 2023. URL: <https://vchasno.ua/elektronnyi-dokument/>
3. Електронний документообіг на підприємстві: важливі нюанси. Ед Рем класичний аудит. 17.02.2023. URL: <https://adram.com.ua/electronni-documentoobig-na-pidpruemstvi-vazhluvi-nyuansu/>
4. Електронний документообіг: від створення до зберігання документів підприємства. Кадровик 01. Платформа кадри. 7 липня 2023. URL: <https://prokadry.com.ua/article/3776-robot-a-z-elektronnimi-dokumentami>
5. Онищенко В. Електронний документообіг замість паперового. Головбух. Платформа бухгалтерів. 24 травня 2023. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/9413-elektronniy-dokumentooborot-zamst-paperovogo>

*Науменко Ольга Миколаївна,
викладач-методист економічно-
облікових дисциплін,
ВСП «Бобровицький фаховий коледж
імені О. Майнової НУБіП України»*

ЗМІНИ В ОПЛАТІ ПРАЦІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: оплата праці, диференціація, тарифна ставка, посадовий оклад.

З початком війни багато підприємств припинили діяльність або працюють не на повну потужність. Роботодавець керується вимогами статей 96 та 97 Кодексу законів про працю України (КЗпП) і статті 6 Закону про оплату праці. Щоб організувати оплату праці на підприємстві, необхідно обрати систему оплати праці – тарифну чи іншу (грейдову, безтарифну тощо) (ч. 1 ст. 96 КЗпП). Потім, необхідно забезпечити диференціацію розмірів оплати праці залежно від складності робіт і кваліфікації працівників. Диференціація – побудова тарифної сітки чи схеми посадових окладів на базі мінімального посадового окладу (тарифної ставки) і між посадових коефіцієнтів із урахуванням вимог до кваліфікації та складності робіт. Розмір мінімального посадового окладу (тарифної ставки) має бути не меншим за прожитковий мінімум для працездатних осіб станом на 1 січня календарного року. У 2023 році – не нижче за 2684 грн (ч. 6 ст. 96 КЗпП). Зменшити оклади/ставки дозволено через зміну істотних умов праці або погіршення умов праці. У колективному договорі встановити форми і системи оплати праці, норми праці, розцінки, тарифні сітки, ставки, схеми посадових окладів. Також необхідно запровадити умови та розміри надбавок, доплат, премій, винагород та інших заохочувальних, компенсаційних і гарантійних виплат. Якщо на підприємстві немає колективного договору, всі перелічені умови щодо оплати праці закріпить у локальному акті – це може бути Положення про оплату праці. Обов'язково всі зміни погодити із профспілкою, а за її відсутності – з іншим органом, що його уповноважив на представництво трудовий колектив (ч. 2 ст. 97 КЗпП). Після погодження наказом директора з основної діяльності, затвердить Положення та введуть у дію. На період воєнного стану дію окремих положень колективного договору роботодавець може зупинити за своєю ініціативою (ст. 11 Закону № 2136). Диференціювати оплату праці (міжпосадові співвідношення) потрібно лише для тарифної системи оплати праці. Безтарифна система може передбачати для всіх працівників: постійну складову – базовий мінімальний оклад (навіть однаковий для всіх); змінну частину, яка залежить від критеріїв і виробничих показників, що визначає система оплати праці.

Знизити зарплату (оклади, ставки) можете в один із двох способів.

1. Зміна істотних умови праці через зміни в організації виробництва і праці. Для цього попередити працівників про зміни не пізніше ніж за два місяці до їх запровадження (ч. 3 ст. 32 КЗпП).

2. Встановити нові або замінити чинні умови праці в бік погіршення. Не пізніше як за два місяці до їх запровадження або зміни повідомити про це

працівників (ст. 103 КЗпП). Під час дії воєнного стану роботодавцям дозволено без попередження за два місяці зменшувати зарплату у вигляді: – зміни істотних умов праці – із 24.03.2022; – погіршення умов праці – із 19.07.2022.

У Законі № 2136 обмежили конституційні права та свободи громадянина, визначені у статтях 43 і 44 Конституції України (ч. 2 ст. 1 Закону № 2136). Серед них право: на заробітну плату, не нижчу за мінімальну; захист від незаконного звільнення; своєчасне одержання винагороди за працю. Під час війни також дозволили звільняти працівників без погодження із профспілкою. Виняток – працівники, обрані до профспілкових органів. Надали роботодавцю право повідомити працівника про зміну істотних умов праці та зміну умов оплати праці (ч. 3 ст. 32 та ст. 103 КЗпП) не пізніше як до запровадження таких умов (ч. 2 ст. 3 Закону № 2136). Тобто попередили працівника про зменшення посадового окладу / тарифної ставки, за день-два – зменшили їх на законних підставах. Скасували обмеження надурочної роботи. Але всі надурочні години слід оплачувати у подвійному розмірі відповідно до статті 106 КЗпП. Зобов'язали нараховувати зарплату пропорційно до збільшення норми робочого часу, якщо її збільшили до 60 годин (скорочений час – 40 годин) (ч. 7 ст. 6 Закону № 2136). Ця норма чинна з 19.07.2022. Через неможливість своєчасно виплатити зарплату внаслідок ведення бойових дій, роботодавець має право відтермінувати строк виплати заробітної плати до моменту відновлення діяльності підприємства (ч. 4 ст. 10 Закону № 2136).

Роботодавцю дозволили із власної ініціативи зупиняти дію окремих положень колективного договору (ст. 11 Закону № 2136). Наразі він не зобов'язаний погоджувати призупинення дії норм колективного договору із профспілкою / представниками трудового колективу. Для цього необхідно видати розпорядчий акт, у якому наведено положення колективного договору, що їх зупинили, й ознайомте з ним працівників щодо відпусток, оплати праці, режиму роботи, виплати премій та заохочень.

Органам Держпраці дозволили проводити позапланові перевірки, в т. ч. перевіряти дотримання вимог Закону № 2136. У період дії воєнного стану норми Закону № 2136 мають перевагу над нормами КЗпП та Закону про оплату праці. Відповідальності за порушення вимог Закону № 2136 законодавство не встановлює. Тож немає підстав штрафувати за порушення норм цього закону. Адже в період дії воєнного стану штрафів, передбачених у статті 265 КЗпП, не застосовують, якщо роботодавець у повному обсязі та у встановлений строк виконав приписи про усунення порушень, виявлених під час позапланових заходів (ч. 3 ст. 16 Закону № 2136).

Список використаних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс]. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. С. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/>.
2. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», від 19.07.2022 р. №2136-IX.
3. Кодекс законів про працю України, №322-08 від 10.12.1971 р.

Ренська Ірина,

викладач-методист

*ВСП «Чернігівський фаховий коледж
інженерії та дизайну*

Київського національного

університету технологій та дизайну»

ТРАНСПОРТНІ ЗАСОБИ ДЛЯ ПОТРЕБ ЗСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: транспортні засоби.

В умовах війни із окупантами бізнес все активніше долучається до допомоги армії, й не тільки коштами, а й майном. Нашій армії потрібна не тільки зброя, а і транспорт. Попитом у військових користуються вантажні автомобілі, фури, фургони, тягачі, автомобілі високої прохідності. Найбільш затребувані – мікроавтобуси (причому як легкові, так і вантажні).

На часі є питання щодо передачі для військових формувань транспортних засобів, як тих, що належать підприємствам, так й тих, що підприємства готові придбати та передати відповідним військовим формуванням. ля виконання бойових завдань. Транспортні засоби забезпечують мобільність та швидкість на війні, це конвертується у врятовані життя.

Передача транспортних засобів на користь військових формувань можлива із залученням благодійних організацій або в межах програм мобілізації.

Благодійна передача авто та пального – актуальне питання сьогодення. Це і документальне оформлення, і бухгалтерський та податковий облік. Підприємство повинно правильно і своєчасно оформити цю операцію, щоб мати максимально позитивний ефект.

Під час військового стану можемо стикнутися з випадками передачі авто для потреб ЗСУ: примусове відчуження майна, вилучення майна, добровільна передача.

Ініціатором вилучення є військова частина, підрозділ ЗСУ, військове керівництво. Обов'язкове оформлення Актом вилучення. Передбачається можливість повернення майна або подальша компенсація вартості. Податкові наслідки – пільги у разі вилучення без умов подальшої компенсації [2].

При добровільній передачі ініціатором є підприємство. Загальні вимоги щодо документального оформлення – первинні документи для врахування операції в обліку. Передача без подальшого повернення та/або компенсації [1]. Податкові наслідки – пільги у разі документального підтвердження статусу отримувача (із «пільгового» переліку ПКУ) [3].

Документальне оформлення передачі транспортних засобів та паливно-мастильних матеріалів:

– документ, на підставі якого здійснюється благодійна допомога – договір про пожертву, лист-звернення від військової частини;

– погодження керівника підприємства – акт (розпорядження) керівника про здійснення допомоги;

- первинні документи щодо здійснення допомоги - банківська виписка щодо перерахування грошей, акт приймання-передачі товарно-матеріальних цінностей, основних засобів;

- технічна документація - техпаспорт, інструкції, інші технічні документи щодо переданого транспортного засобу;

- документ про оцінку товарно-матеріальних цінностей, основних засобів - оціночний акт (за наявності), акт комісії підприємства про оцінку, витяг із фінансової звітності про балансову вартість бухгалтерська довідка;

- документ, який підтверджує статус отримувача - витяг із Реєстру неприбуткової організації.

Передана благодійна допомога є витратами підприємства, незалежно від категорії отримувача - ЗСУ, інші «спецотримувачі» чи неприбуткові організації.

Непоодинокі випадки, коли авто від вибухової хвилі внаслідок удару ворожої ракети або уламків снаряду стає повністю непридатним для використання. У разі знищення або пошкодження внаслідок збройної агресії транспортного засобу необхідно якнайшвидше зафіксувати факт завдання шкоди та слід замовити експертизу, під час якої експерт робить висновок щодо розміру збитків, спричинених транспортному засобу.

Райони проведення воєнних (бойових) дій у період дії воєнного стану визначаються відповідно до законодавства. Керівники підприємств у разі встановлення фактів викрадення (розкрадання), нестачі, знищення (псування) майна можуть прийняти рішення про проведення інвентаризації такого окремо визначеного майна на день встановлення таких фактів.

Підприємства, що знаходяться на тимчасово окупованій території проводять інвентаризацію у випадках, обов'язкових для її проведення, тоді, коли стане можливим забезпечити безпечний та безперешкодний доступ уповноважених осіб до активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку.

Але інформація про активи, до яких неможливо забезпечити безпечний та безперешкодний доступ не можуть бути документально підтверджені у зв'язку з відсутністю доступу. Підприємства, повинні провести інвентаризацію станом на перше число місяця, що настає за місяцем, в якому з'явилася можливість доступу до активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку, та відобразити результати інвентаризації у бухгалтерському обліку відповідного звітного періоду.

ПДВ не нараховують при ліквідації, зв'язку з їх знищенням або руйнуванням унаслідок дії обставин непереборної сили.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 05.07.2012 № 5073-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>
2. Закон України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» від 17.05.2012 № 4765-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text>
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/2755-17>

СЕКЦІЯ 10

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ

УДК 343.272:336.72

Гревцов Арсеній Григорович,

студент

*ВСП «Фаховий коледж транспорту та
комп'ютерних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

ПРАВИЛА АРЕШТУ РАХУНКІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Ключові слова: фінансова система, кредиторська заборгованість, «мінімально захищена сума», банківські рахунки, «арештований» рахунок.

Воєнний стан суттєво вплинув на фінансову систему України і на статки громадян. Через більш ніж рік війни в пошуках компромісного варіанта вирішення проблеми величезної заборгованості перед кредиторами та одночасного надання соціальних гарантій громадянам українська влада внесла зміни до поточного законодавства. Ухвалений Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих особливостей організації примусового виконання судових рішень і рішень інших органів під час дії воєнного стану» розблокував процедуру виконання рішень у країні, однак тепер арешту підлягатимуть не всі кошти боржників на рахунках. Для фізичних осіб запровадили поняття «мінімально захищена сума». Це недоторкана сума коштів на місяць, яку не можна арештовувати. Таке рішення відповідає міжнародній практиці. Нормативно-правовий акт, раніше відомий як законопроект №8064, набув чинності на початку травня 2023 року [2]. Документ передбачає низку фундаментальних нововведень у сфері правосуддя і фінансово-господарської діяльності, проте ключовим з них є нові правила арешту банківських рахунків. У країні скасовується заборона на стягнення зарплати та інших доходів боржника. Проте фізичним особам-боржникам гарантується мінімально захищена сума: два мінімальні розміри зарплати на місяць (у травні – близько 13,4 тис грн). Ця сума може використовуватися лише протягом одного місяця і не є накопичувальною.

Таким чином цей Закон скасував дію розпорядження Кабінету Міністрів від 2 березня 2022 року № 198-р, яке дозволяло фізичним особам на час дії військового стану здійснювати видаткові операції з рахунків, на які виконавчою службою накладено арешт, якщо сума стягнення за виконавчим документом щодо такої особи не перевищує 100 тис грн.

За словами співзасновника Монобанку Олега Гороховського новий закон дозволяє клієнтам з арештами користуватися сумою у розмірі двох мінімальних зарплат (13400 грн.) за умови, що клієнт звернеться до виконавця і той у свою чергу надішле до нас постанову на зняття арешту на суму 13400 грн. за одним із рахунків клієнта. «Оскільки закон набрав чинності, ми повинні повернути арешти, які знімали на час дії воєнного стану. Це торкнеться 436 тисяч наших клієнтів. Дуже шкода, але ми нічого не можемо із цим зробити. Усі банки його виконуватимуть», – резюмував Гороховський [1].

Згідно вищезгаданого документу, з метою забезпечення життєдіяльності населення в умовах воєнного стану дозволено фізичним особам здійснювати видаткові операції з рахунків, на які накладено арешт органами державної виконавчої служби, приватними виконавцями, без урахування такого арешту за умови, якщо сума стягнення за виконавчим документом щодо такої особи не перевищує ста тисяч гривень. Це розпорядження застосовується до припинення чи скасування воєнного стану. Банківська установа, у якій відкрито «арештований» рахунок, у період воєнного стану, зобов'язана надати можливість клієнту користуватися грошовими коштами на рахунку та не брати до уваги постанови державних чи приватних виконавців про накладення арешту. Національний банк вже проінформував банки про порядок здійснення видаткових операцій із рахунків громадян за наявності арешту на кошти та закликає банки врахувати його під час обслуговування громадян [3].

Список використаних джерел

1. В Україні відновлені арешти банківських рахунків клієнтів через борги. URL: https://biz.ligazakon.net/news/219456_v-ukran-vdnovlen-areshti-bankvskikh-rakhunkv-klntv-cherez-borgi
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих особливостей організації примусового виконання судових рішень і рішень інших органів під час дії воєнного стану». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40510>
3. Нові правила арешту рахунків: у пошуках балансу. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/06/30/701715/>

Дубіна Анна Костянтинівна,

студентка

*ВСП «Фаховий коледж транспорту та
комп'ютерних технологій*

Національного університету

«Чернігівська політехніка»

РОЛЬ БАНКІВ У ВОЄННИЙ ЧАС

Ключові слова: банк, банківська система, Національний банк, Світовий банк.

Банківську систему слушно називають кровоносною системою економіки. Перш за все, банки забезпечують платежі населення та бізнесу. По-друге, вільні кошти бізнесу та значна частка заощаджень населення зберігаються на рахунках у банках. Ці кошти банки використовують для кредитування. Злагоджена і безперебійна робота банків в умовах війни є важливішою, ніж у мирний час. Саме тому з початку збройної агресії Росії Національний банк України створює умови для належної роботи банків у надскладних умовах [2].

Після вторгнення російських загарбників на територію України 24 лютого Національний банк запровадив обмеження на валютному ринку для захисту фінансової системи України, її надійного та стабільного функціонування. Офіційний курс зафіксовано та запроваджено низку тимчасових валютних обмежень. Крім того, Національний банк заборонив здійснення більшості транскордонних валютних платежів за винятком розрахунків та отримання готівки з використанням платіжних карток за кордоном – з певними лімітами. Станом на 1 березня 2022 року міжнародні резерви України становили 27,5 млрд. дол. США. Протягом березня завдяки міжнародній допомозі вони навіть вирости. На перше квітня обсяг міжнародних резервів перевищує 28 мільярдів доларів. Це 85% від композитного показника МВФ. Цього достатньо для виконання зобов'язань України та поточних операцій уряду й Національного банку [3].

На сьогодні працюють приблизно 78% банківських відділень. Це значна цифра, бо в період війни в нас було і 35, і 40 і 50%. Нині найбільша кількість відділень функціонує. У містах, де не зовсім спокійно, банківські відділення працюють, якщо дозволяє безпекова ситуація. Паралельно у нас відкриваються нові відділення банків, зокрема на звільнених територіях. Це залежить від того, які були пошкодження, скільки часу треба, щоб все відновити. Якщо не можна відкрити відділення, банки встановлюють банкомати. Фінансові установи на сьогодні надають повний спектр банківських послуг, майже такий, як був і в мирні часи. Безготівкові розрахунки не зупинялися взагалі ні на мить. Черги до банкоматів зникли десь на третій день війни. Тобто банківська система працює стабільно і надійно [4].

Післявоєнне відновлення України стосуватиметься розробки механізму фінансування не лише національної економіки в цілому, а й фізичних та юридичних осіб зокрема, а також відновлення повномасштабного

кредитування, а одним із джерел кредитних ресурсів мають стати кошти Світового банку. Банківська система є в основі цього механізму, який має передбачати як компенсувати вартість втраченого майна, як зробити доступними програми будівництва житла, як підтримати релоковані підприємства, як відновити зруйновані підприємства та інфраструктуру, як сприяти започаткуванню нового бізнесу та підтримці існуючого, які галузі мають бути в основі розбудови та як їм фінансово сприяти, як мають розподілятися кошти від репарації та реституції. Саме тому роль банків знову таки буде чи не найголовнішою. Однак, ця роль має бути підтверджена тією ж капіталізацією, високоліквідністю, стабільністю, стійкістю [1, 6].

Список використаних джерел

1. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. №35, 2022 рік. URL: <file:///C:/Users/DELL%20E6440/Downloads/697-Article%20Text-1267-1-10-20230215.pdf>
2. Як працює банківська система під час війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/16/684104/index.amp>
3. Як працює банківська система у воєнний час. URL: <https://suspilne.media/amp/243597-ak-pracue-bankivska-sistema-u-voennij-cas-rozpovidae-ekspertka/>
4. Як Національний банк допомагає здобувати перемогу. URL: <https://voxukraine.org/yak-natsionalnyj-bank-dopomagaye-zdobuvaty-peremogu>

Кальченко Ольга Миколаївна,

*доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

Максименко Роман Володимирович,

*аспірант кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

АВТОМАТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Ключові слова: фінансовий стан, автоматизація, аналіз.

Один з прогресивних напрямків розробки програмного забезпечення останніх років полягає в автоматизації фінансово-економічної роботи на підприємствах усіх галузей економіки. Автоматизація процесів діагностики фінансового стану підприємства в умовах цифровізації є важливим напрямком розвитку сучасного бізнесу. Така автоматизація передбачає застосування цифрових технологій та інструментів для збору, аналізу та інтерпретації фінансової інформації з метою отримання об'єктивної оцінки фінансового стану підприємства. Сучасні ІТ-технології, що використовуються переважною більшістю підприємств, призначені саме для спрощення обробки та накопичення фінансової та управлінської інформації і здатні реалізувати автоматизацію фінансово-господарської роботи.

При комплексній фінансовій діагностиці необхідно розраховувати велику кількість показників фінансового стану (ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності, ділової активності тощо). Для такої оцінки необхідно відповідне програмне забезпечення, яке дозволить визначати фінансові показники як великих підприємств, так і підприємств малого бізнесу. Тому, одним з основних завдань автоматизації процесів діагностики фінансового стану є забезпечення швидкого та точного аналізу фінансових показників підприємства. Застосування цифрових інструментів для фінансового аналізу, дозволяє автоматизувати процес збору та обробки фінансової інформації, що значно спрощує роботу аналітиків та забезпечує швидкість та точність аналізу.

Однією з основних переваг автоматизації процесів діагностики фінансового стану є можливість використання аналітичних моделей та алгоритмів для оцінки поточного та прогнозування майбутнього фінансового становища підприємства. Застосування інтелектуальних систем дозволяє підприємствам враховувати різні фактори та залежності, що впливають на фінансове положення суб'єкта господарювання, а відповідно, забезпечити свою фінансову стабільність та прийняття фінансовим менеджментом обґрунтованих управлінських рішень.

Окрім того, автоматизація процесів діагностики фінансового стану забезпечує підприємствам більш ефективне управління ризиками, адже цифрові інструменти дозволяють виявляти фінансові ризики, оцінювати їх

вплив на фінансове положення та впроваджувати своєчасні заходи для зменшення ризиків та забезпечення фінансової стійкості суб'єкта господарювання.

Отже, ефективність автоматизації фінансової діагностики підприємства полягає в наступному: зростання продуктивності праці фінансових аналітиків; всебічний аналіз фінансово-економічних явищ і процесів, факторів впливу на них; більш повне виявлення резервів покращення фінансового стану підприємства; ефективне управління ризиками; підвищення якості і оперативності фінансового моніторингу; покращення дієвості фінансових управлінських рішень.

Оскільки фінансово-господарська робота на підприємстві здійснюється відповідними господарськими підрозділами, які забезпечують ефективне здійснення планування, обліку, аналізу та контролю, то автоматизація цих процесів повинна базуватися на розробці конкретних алгоритмів їх взаємозв'язку та взаємодії в рамках інтегрованого програмного забезпечення з урахуванням системного підходу.

В Україні в даний час також існує великий ринок програмних продуктів фінансового аналізу, які дозволяють оцінити та проаналізувати фінансовий стан суб'єкта господарської діяльності за даними бухгалтерської (фінансової) звітності. Найбільший розвиток і застосування отримали програмні продукти фірм: «ІНЕК», «Інтелект-Сервіс», «Альт-Інвест», «Про-Інвест-ІТ», «Парус», «Fin Expert», «Lady Fan», «Фінанси без проблем» та інші [1].

Використання будь-яких програмних продуктів для проведення фінансового моніторингу здійснюється у наступній послідовності:

- встановлюється та запускається обрана програма;
- здійснення розрахунків контрольного варіанта завдань фінансового моніторингу;
- вводиться вихідна інформація для розв'язання поставлених завдань;
- визначається конфігурація програми відповідно до цілей та завдань;
- формується розв'язок завдань, створюються табличні та графічні результати; систематизуються результати згідно цілей фінансового моніторингу.

До джерел вихідної інформації для автоматизованого фінансового моніторингу відносять дані про технічну підготовку виробництва; нормативну інформацію; планову інформацію; економічний облік: оперативний, бухгалтерський, статистичний облік; фінансову (бухгалтерську) звітність, квартальну звітність; вибіркову статистичну та фінансову звітність, що проводиться за спеціальними вказівками; обов'язкову статистичну звітність; іншу інформацію.

Отже, автоматизація процесів діагностики фінансового стану підприємства в умовах цифровізації є важливим інструментом для забезпечення швидкого, точного та об'єктивного аналізу фінансових показників, прогнозування майбутнього фінансового стану та управління ризиками. Це дозволяє підприємствам забезпечити свою фінансову стійкість та приймати обґрунтовані рішення щодо управління фінансами.

Список використаних джерел

1. Набатова Ю. А., Малачевська К. О. Автоматизація аналізу та прогнозування фінансових результатів підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8405>

УДК 368:355.01(477)

*Михайленко Анна Михайлівна,**студентка**ВСП «Фаховий коледж транспорту та
комп'ютерних технологій**Національного університету**«Чернігівська політехніка»*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: страхування, регуляторні вимоги НБУ, страхування із покриттям воєнних ризиків.

У зв'язку з воєнними діями в Україні страхування зіткнулась з необхідністю вирішувати складнощі, з якими не стикалася раніше. Страхування є тим механізмом, який повинен забезпечувати компенсацію і покривати збитки, спричинені руйнуваннями, але війна є виключенням з цих правил, визнана форс-мажором. Фінансова спроможність компаній, яка залежить від якості та структури їх активів, запасу капіталу знизилась у порівнянні з довоєнним періодом, тому різні страхові компанії вносять зміни у свої страхові умови такі як: обмеження або виключення покриття для воєнних ризиків, збільшення премій, перегляд умов відшкодування та інші. Деякі страхові компанії відзначають падіння надходжень більше ніж на половину. При цьому продажі за окремими видами страхування в перші тижні війни навпаки відзначилися зростанням. В першу чергу мова йде про туристичне страхування (яке у разі необхідності дозволило б отримати закордоном медичну допомогу) та про міжнародну систему автомобільного страхування «Зелена картка», що обумовлено масовим виїздом населення закордон [5].

Держрегулювання в сфері страхування здійснює НБУ, який закладає законодавчий фундамент для формування стійкого та платоспроможного ринку страхування. З метою забезпечення захисту прав та інтересів споживачів фінансових послуг під час укладання ними договорів страхування НБУ прийняв Постанову «Про затвердження положення про особливості укладання договорів страхування зі споживачами», яка набуває чинності з 1 січня 2024 року. Оновлені вимоги передбачають включення в договори страхування інформації для сплати страхової премії, отримання страхового відшкодування, подання звернень та забезпечать правову визначеність стосовно застосування електронного підпису [2]. Крім того з метою забезпечення виконання страховими компаніями зобов'язань перед клієнтами Національний банк розширює перелік винятків із запроваджених обмежень. Так, НБУ дасть змогу здійснювати страхові виплати (відшкодування) за договорами страхування страховими компаніями, кінцевими бенефіціарними власниками яких є резиденти росії або білорусі. НБУ вживає заходів для забезпечення виконання страховими компаніями зобов'язань перед клієнтами [1]. Також НБУ прийняв «Положення про порядок обліку страховиком договорів, пов'язаних зі здійсненням діяльності із страхування, та

вимог до захисту інформації страховика «, яке набуває чинності з 1 січня 2024 р. Положення розроблене з метою реалізації вимог Закону України «Про страхування» та імплементації європейських стандартів [3].

Під час війни повинно бути застраховане все майно громадян чи бізнесу. Згідно законодавству компенсацій за частину майна громадян не передбачено і не має компенсацій за пошкодження бізнесу. Зараз важливо створити такі страхові механізми, які знижують навантаження на державний бюджет, але підтримують економіку, які забезпечуються страховиками, наприклад, субсидіювання державою частини страхових платежів. Таким чином, страхування є тією сферою, підтримкою якої державі доведеться приділити особливу увагу та запровадити заходи, що дозволять підтримати галузь, наприклад, шляхом зменшення податкового навантаження або переглядом регуляторних вимог [5].

Список використаних джерел

1. НБУ вживає заходів для забезпечення виконання страховими компаніями зобов'язань перед клієнтами. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-vjivaye-zahodiv-dlya-zabezpechennya-vikonannya-strahovimi-kompaniyami-zobovuzan-pered-kliiyentami>
2. Національний банк пропонує до обговорення нові вимоги до договорів страхування зі споживачами. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-vjivaye-zahodiv-dlya-zabezpechennya-vikonannya-strahovimi-kompaniyami-zobovuzan-pered-kliiyentami>
3. Розроблено вимоги щодо обліку страхових договорів та захисту інформації страховика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozrobleno-vimogi-schodo-obliku-strahovih-dogovoriv-ta-zahistu-informatsiyi-strahovika>
4. Шість головних викликів, з якими зустрівся страховий ринок упродовж шести місяців війни. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/856594-amp.html>
5. Що змінюється у страхуванні в умовах воєнного стану? URL: <https://eba.com.ua/shho-zminuyetsya-u-strahuvanni-v-uovah-voyennogo-stanu/>

УДК 336.71(0)

Попова Галина,*голова циклової комісії фінансово-економічних дисциплін,
викладач першої кваліфікаційної
категорії***Єрема Костянтин,***студент групи ФБС-9,
ВСП «Фаховий коледж
економіки і технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СВІТОВОГО БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ

Ключові слова: банківська система, фінанси, економіка, світовий ринок, банкінг, капітал, банківська сфера, Інтернет, банк, банківський бізнес.

Майбутнє банківської системи – це широке використання цифрових послуг. Банківський бізнес в Україні знаходиться на етапі якісної трансформації та переходу до ери цифрових технологій. Невід'ємною частиною життя та діяльності клієнтів банків стали різноманітні електронні комунікації. Тому взаємодія банківських установ із клієнтами повинна базуватися не тільки на широкому спектрі послуг, але й на впровадженні комп'ютерних технологій. За їх допомогою скорочується час обробки інформації, з'являється можливість провести комплексну автоматизацію діяльності та розробити механізми віддаленого обслуговування клієнтів. Зрештою, за інших рівних можливостей гарантовано виграє той банк, з яким клієнту буде зручніше взаємодіяти [1, 58].

Ключовою ланкою національної економіки є банківська система – від ефективності її функціонування, фінансової стійкості та здатності протистояти кризовим явищам вирішальною мірою залежать перспективи економічного розвитку країни в цілому. Акумуляуючи та концентруючи капітал, перерозподіляючи кошти, диверсифікуючи та мінімізуючи ризики, банки здатні створити необхідні умови для стійкого зростання у всіх галузях і секторах економіки. Однак галузі матеріального виробництва, у разі виникнення труднощів, легко поширюють їх на банківські установи, які вклали ресурси у їхній розвиток, продукуючи ланцюгову реакцію поширення фінансових проблем із реального сектору економіки на банківську систему [3, 3].

Головним трендом сучасності у банківській сфері є дистанційне обслуговування клієнтів у формі Інтернет-банкінгу та мобільного банкінгу. Рівень і темпи проникнення мобільних пристроїв та Інтернету у повсякденне та професійне життя людей не залишають іншої альтернативи, тож ті банки, які не здатні забезпечити якісне дистанційне обслуговування, неодмінно втрачають свої позиції. Дистанційне банківське обслуговування не тільки підвищує інтенсивність банківських операцій, але й істотно знижує навантаження на банківські відділення, та й саму потребу у декотрих із них, що веде до зменшення

витрат. Крім того, підвищити зручність для клієнтів і знизити витрати дозволяє перетворення банкоматних і термінальних мереж на основний елемент системи банківського самообслуговування клієнтів.

Інтернет-банкінг або веб-банкінг – це вид дистанційного банківського обслуговування клієнтів, засобами якого забезпечується доступ до рахунків та операцій за рахунками у будь-який час та з будь-якого комп'ютера через мережу Інтернет. У банківських установах, які впровадили цей вид дистанційного обслуговування, доступні такі Інтернет-послуги, як перевірка залишків за рахунками та формування виписок, оформлення депозиту, погашення кредиту, купівля автобусних, залізничних та авіаквитків, обмін валюти, будь-які види платежів, поповнення мобільного телефону, переказ коштів, замовлення додаткових платіжних карт, грошові перекази, консультації фахівців банку у режимі on-line, тощо.

Найголовніша перевага Інтернет-банкінгу – це можливість контролювати свої рахунки з будь-якої точки світу за умови доступу в Інтернет [1, 59].

Західні вчені дещо докладніше характеризують роль фінансового сектора, до якого, насамперед, належать банки, у розвитку економіки, називаючи наступні функції:

- сприяння мобілізації та розподілу ресурсів у часі між різними сферами діяльності або географічними областями;
- переміщення ресурсів для їх найефективнішого використання;
- допомога у задоволенні портфельних преференцій постачальників та користувачів ресурсів;
- оцінка та розподіл ризиків між економічними суб'єктами у відповідності з можливостями та бажанням останніх їх прийняти;
- надання інформації щодо ціни фінансових активів та подолання асиметричності інформації;
- забезпечення функціонування платіжних систем для полегшення обміну товарами та послугами [2, 17].

Варто зауважити, що враховуючи усі переваги і недоліки, зацікавленість до хмарних технологій з боку банків є стимулюючим фактором для провайдерів формувати пропозиції, які відповідають вимогам до банківської діяльності та забезпеченню надійності і конфіденційності їх роботи.

Отже, розвиток та впровадження сучасних інформаційних технологій у діяльність банків дає змогу реалізувати основні цілі банківського менеджменту: підвищення ефективності та якості обслуговування клієнтів, зменшення собівартості послуг, оптимізацію інформаційних потоків та підвищення конкурентоспроможності на ринку фінансових послуг, які у свою чергу забезпечать прозорість і ефективність управління банком [1, 62].

Список використаних джерел

1. Варцаба В. І., Заславська О. І. Сучасне банківництво: теорія і практика : навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. 364 с.
2. Financial innovation / Edited by Henry Cavanna. London: 2021. 203 p.
3. Дзюблюк О. Актуальні проблеми розвитку банківської системи України: навчальний посібник. Тернопіль: Дзюблюк // Банківська справа. 2016. 30 с.

СЕКЦІЯ 11

ЛОГІСТИКА ТА ТРАНСПОРТ

УДК 378.14:656

*Бала Віталій Зіновійович,
викладач спецдисциплін
Чернівецького транспортного
фахового коледжу*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ТРАНСПОРТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

І. У сучасному світі освіта розглядається як важливий компонент економічного росту і процвітання країни. Її роль для людини та суспільства з кожним роком стає все більш значущою. Будь-яке суспільство для забезпечення свого прогресивного розвитку, разом з іншими, повинно реалізувати і функцію виховання своїх членів. З цією метою воно створює певну систему освіти, тобто комплекс інститутів освіти. Основним типом інституту освіти є освітні заклади, що забезпечують виховання та навчання і реалізують одну або декілька освітніх програм.

Реалізація цих завдань вітчизняними навчальними закладами спонукає їх керівників до ретельного вивчення світових підходів як до оновлення фахової освіти в умовах інтеграційних процесів, так і у пошуку оптимальних і корисних прикладів впровадження новітніх підходів до навчання та технологій навчання молодших спеціалістів, зокрема технічних спеціальностей та логістики.

Переїмати позитивний досвід з метою підвищення власного професіоналізму необхідно та корисно. Тому на прикладі Чернівецького транспортного фахового коледжу пропоную розглянути процес впровадження новітніх підходів до навчання студентів коледжу, які були запозиченні із кращих здобутків коледжів штату Флорида США під час візиту до цієї країни в рамках програми стажування The Community College Administrator Program. Аналізуючи процес навчання студентів в коледжах США слід звернути увагу на діяльність навчальних закладів з місцевою громадою, що забезпечує підготовку спеціалістів, необхідних для підтримання та розвитку місцевого сектора економіки, залучення інвестицій. Саме коледжі оперативно реагують на потреби місцевого, регіонального та державного ринків праці.

Коледжі у США – це, передусім, центри проведення найбільш актуальних фундаментальних досліджень у сфері технологій, які часто підтримуються державним і корпоративним фінансуванням, центри реальної інтеграції науки і освіти в стінах навчального закладу шляхом активного залучення студентів та викладачів до науково-дослідницької роботи. Вони є центрами впливу на

регіональний економічний розвиток, формування і впровадження спеціальних економічних зон і технопарків, підтримку малого підприємництва. Водночас вони значною мірою виступають у якості центру формування національної еліти, яка покликана відігравати помітну роль у розвитку країни, регіону, міста, тощо.

II. Соціально-економічні перетворення періоду ринкових реформ істотно змінюють загальну структуру народногосподарського комплексу України. Її господарська система поступово трансформується в економіку ринкового, соціально орієнтованого типу, що відповідає вимогам часу і напрямкам політики держави. Удосконалення ринкових відносин передбачає зміну економічних пріоритетів, зокрема, значне збільшення питомої ваги виробництва і споживання послуг.

У зв'язку з цим неухильно зростатиме роль і значення транспорту як однієї з найважливіших галузей національної економіки, ефективного функціонування якої стає необхідною умовою стабілізації і структурних перетворень всього господарського комплексу, задоволення потреб населення та суспільного виробництва у перевезеннях та захисту економічних інтересів держави.

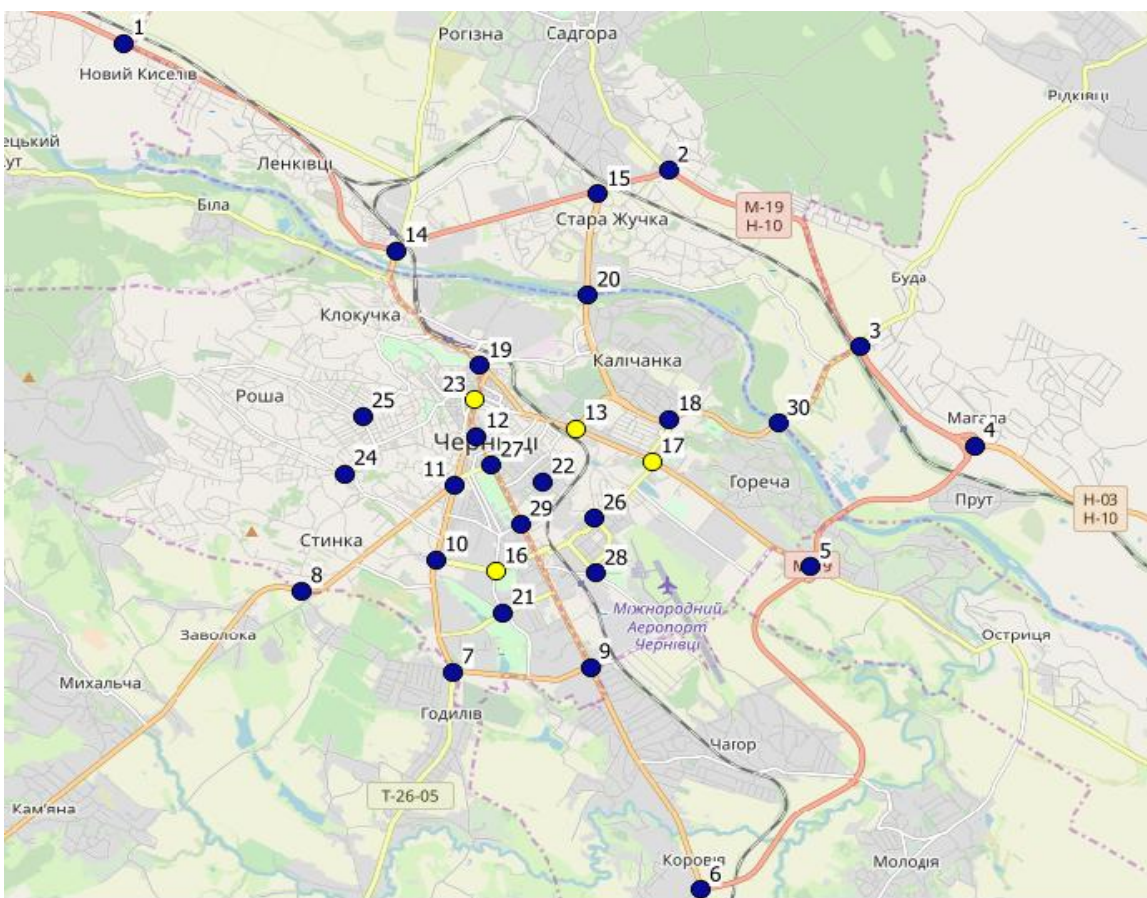
Транспортний сектор економіки є складною і стратегічно важливою в усіх відношеннях системою, основна мета функціонування якої полягає у реалізації комплексу транспортних послуг, відповідних по кількості і якості платоспроможному попиту споживачів. Транспорт, з одного боку, є важливою складовою інфраструктури, а з іншого, він сам стає суб'єктом ринкових відносин, реалізуючи необхідні суспільству послуги переміщення пасажирів і доставки вантажів.

Дослідження сучасного стану розвитку та функціонування транспортної системи м. Чернівців свідчить про те, що місто має значні можливості та резерви пропускнує спроможності для обслуговування перевезень. Адже Чернівецька область відноситься до категорії регіонів, де високий коефіцієнт транзитності, оскільки є прикордонною. Чернівецька область займає вигідне транспортно – географічне положення. Обласний центр має зручне транспортне сполучення з європейськими столицями: Бухарестом, Софією, тощо. На сьогодні в Чернівцях особливої актуальності набуває проблема низького рівня якості транспортного обслуговування населення, що виявляється у зростанні витрат часу на переміщення, недотриманні розкладу та інтервалу руху на маршрутах, зниженні рівня культури водіння та обслуговування пасажирів, безпеки та комфортності перевезень, екологічності послуг, неповному облаштуванні зупинок транспорту тощо. Збитковість підприємств міського пасажирського транспорту, критичний рівень зношеності рухомого складу, невизначеність джерел фінансування негативно позначаються на якості транспортних послуг. Незадовільний рівень якості транспортних перевезень зумовлює низьку конкурентоздатність ринку послуг міського громадського транспорту та скорочення обсягів транспортної роботи.

Протягом останніх кількох років Чернівецька міська рада планувала розробити нову транспортну модель міста Чернівці, необхідність якої викликана вкрай складною та нераціонально сформованою існуючою маршрутною мережею міста. Постає необхідність розробити загальну

ефективну схему маршрутів міських пасажирських перевезень усіма видами пасажирського транспорту, забезпечивши їх узгоджений рух у різних напрямках міста, з обов'язковим вивченням обсягу пасажирських перевезень при умові повного забезпечення потреб населення в перевезеннях, з неухильним дотриманням вимог безпеки руху та забезпеченням належної якості та культури обслуговування пасажирів. Для розробки схеми руху пасажирського автотранспорту потрібно враховувати максимальне використання прилеглих вулиць міста до основних транспортних вулиць, при цьому не допустити на останніх перевантаження в транспорті, забезпечити дотримання екологічних вимог у місті та збереження унікальної архітектурної спадщини м. Чернівців.

Карта досліджень обстеження пасажиропотоків та завантаженості доріг м. Чернівці

Основними кількісними вимірниками пасажирських перевезень є об'єм пасажироперевезень, пасажиропотік, об'єм транспортної роботи (пасажирообіг), середня довжина поїздки, питома річне навантаження транспортної мережі пасажирами, питомий пасажирообіг. Це є досить складний і дороговартісний проект, а бюджетних коштів на його виконання як правило знайти досить важко. Скориставшись реформою децентралізації влади та посиленням місцевого самоврядування, за прикладом західноєвропейських міст, Чернівецька міська рада отримали можливість самостійно визначати та керувати процесами свого розвитку долучившись до проекту «Інтегрований розвиток міст в Україні».

Проект «Інтегрований розвиток міст в Україні» виконується німецькою урядовою компанією «Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH». У ньому беруть участь Львів, Чернівці, Вінниця, Житомир, Полтава та Подільський район Києва.

Представництво німецької компанії «Dornier Consulting» працює над створенням транспортної моделі нашого міста, до якої входить багато складових. Зокрема, це і мережа громадського транспорту, й обстеження пасажиропотоків, і обстеження трафіку приватного транспорту. Німецька фірма уклала угоду на виконання робіт із Західною маркетинговою компанією та долучила до обстеження Чернівецький транспортний фаховий коледж. Даний навчальний заклад єдиний в Чернівецькій області, в якому готують відповідних висококваліфікованих фахівців у сфері організації автомобільних перевезень, управління та функціонування автомобільного транспорту. Саме зараз потреба в фахівцях автомобільного транспорту даного профілю є досить затребувана реаліями стану нашої економіки і необхідністю реформування сфери автомобільного транспорту до вимог європейських стандартів. Чернівецький транспортний фаховий коледж готує фахівців за спеціальністю Транспортні технології із спеціалізацією «Організація перевезень і управління на автотранспорті», які користуються суттєвим попитом серед роботодавців державного чи приватного сектору та координують рух автотранспортних засобів у логістичних ланцюгах постачання, здійснюють транспортно-експедиційне обслуговування автомобільних перевезень, у т.ч. і в міжнародному сполученні, розробляють оптимальні маршрути та графіки руху вантажних та пасажирських перевезень; проектують транспортно-логістичні системи, здійснюють маркетингові дослідження ринку транспортних послуг, різної складності.

З метою вивчення попиту населення на пасажирські перевезення на міських маршрутах загального користування для забезпечення своєчасного, повного та якісного задоволення потреб населення в перевезеннях й ефективного використання рухомого складу у Чернівцях розпочали досліджувати рух громадського транспорту, обстежувати пасажиропотік та завантаженість доріг. Обстеження та підрахунки проводились студентами Чернівецького транспортного фахового коледжу. Залучено було близько 100 студентів та викладачів коледжу, якими проводилось комплексне обстеження пасажиропотоків на всіх регулярних маршрутах міського пасажирського транспорту загального користування та обстеження інтенсивності транспортних потоків на встановлених локаціях. Під час даного дослідження були використанні найбільш поширені методи обстеження пасажиропотоків, що позитивно зарекомендували себе на практиці.

У дослідженні було застосовано комплекс методів зокрема:

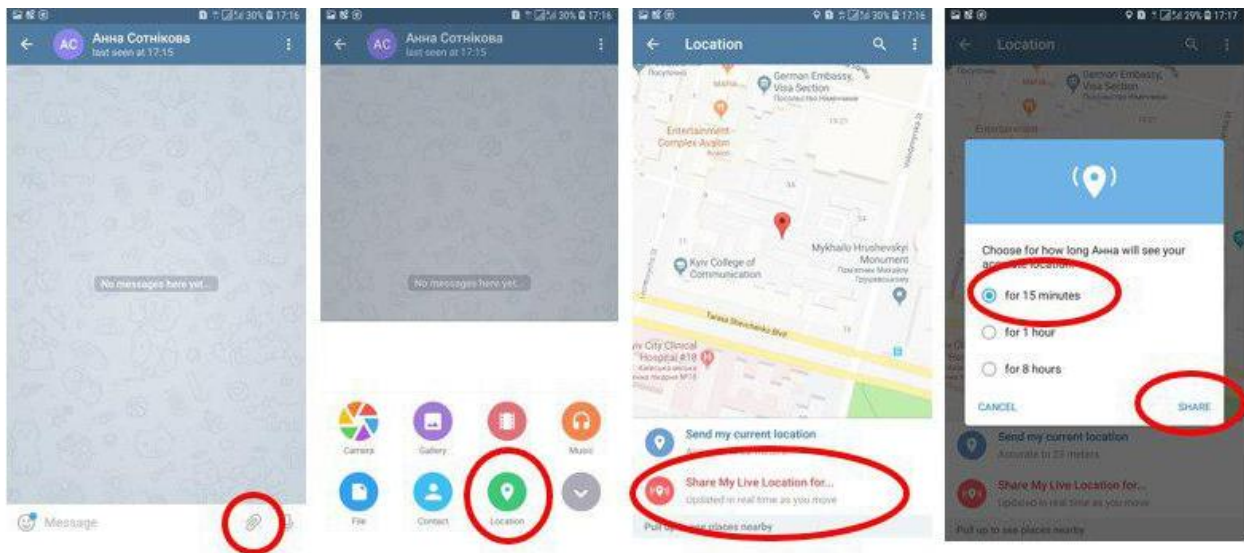
1. *Табличний метод* обстеження проводився обліковцями, які проводили обстеження пасажиропотоків та інтенсивності руху автотранспорту.

Обліковці, які проводили обстеження пасажиропотоків розташовувались усередині автобуса чи тролейбуса. забезпечувались таблицями обстеження, в яких, крім даних по транспорту, його виходу і зміні, вказуються номери рейсів в прямому і зворотному напрямках, час їх відправлення та пункти зупинки. По кожній зупинці рейсу обліковці заносили у відповідні графи число людей, що

увійшли і що вийшли, а потім за допомогою відповідного програмного забезпечення MS Excel. підраховували наповнення на перегонах маршруту. Заміри проводяться погодинно, починаючи з першого виїзду, в будній і вихідний день. В кінці кожного дня оригінали анкет та їх електронний аналог надсилався до Західної маркетингової компанії.

Інша половина студентів, які проводили обстеження інтенсивності руху автотранспорту, проводила обстеження інтенсивності транспортних потоків на встановлених локаціях. Метою проведення робіт було отримання вихідних даних для дослідження транспортних потоків у м. Чернівці. Обстеженню підлягали усі визначені замовником локації – місця перетину чи примикання магістральних вулиць та в'їзди в місто відповідно до розробленого плану обстеження. Роботи включали в себе підрахунок кількості транспортних засобів з урахуванням певних часових проміжків відповідно до наданого плану, відео фіксація руху транспортних засобів громадського транспорту на визначених локаціях та обробка відео файлів. За результатами підрахунку інтенсивності транспортних потоків студентами заповнювалась картка обліку, на підставі якої в подальшому оформлявся її електронний аналог в програмному забезпеченні MS Excel. Під час проведення обстеження інтенсивності руху транспортних потоків паралельно проводилась відеофіксація руху транспортних засобів громадського транспорту на певних встановлених локаціях (перехрестках) міста.

Електронний облік контролю за виконанням робіт по обстеженню пасажиропотоку

2. *Метод опитування на кінцевих зупинках проходження транспорту, а також ключових пасажироутворюючих і пасажиропоглинаючих пунктах. При цьому фіксували зауваження та пропозиції пасажирів щодо роботи транспорту, фіксували час очікування, порушення інтервалу та регулярності руху. Опитування здійснюється з урахуванням різних демографічних характеристик.*

3. Фіксація кількості виїздів на маршруті з кінцевої зупинки

За допомогою цього методу фіксували фактичну кількість рухомого складу та інтенсивність його руху, категорію транспорту на маршруті.

4. Метод опитування в транспорті громадського користування використовувався для виявлення кількості пасажирів пільгової і платної категорій, а також диференціювання пільгової категорії за статусом пільг.

Основні результати проекту

1. Пропозиції щодо оптимізації маршрутної мережі міста (скорочення, подовження, об'єднання).

2. Обґрунтування видів транспорту на тих чи інших маршрутах, кількості та класу рухомого складу, режимів руху.

2.1. Рекомендації щодо раціональної пасажиромісткості транспортних засобів.

2.2. Варіанти застосування (протягом доби) автобусів одного або кількох класів, їх пасажиромісткості з умовою повного забезпечення необхідного пасажиропотоку протягом всього часу роботи на маршрутах та потреб населення в перевезеннях.

2.3. Рекомендації щодо розкладів руху на кожному маршруті, в розрізі режимів руху (час початку та закінчення роботи, кількість рейсів за годинами доби, інтервал в години «пік» та між «пік»).

3. Інформація щодо обсягів перевезень платних пасажирів.

4. Інформація щодо обсягів перевезень безоплатних пасажирів (за категоріями).

III. Додаткові результати проекту

Медійний супровід проекту в ЗМІ (прес-конференції на початку та закінченні проекту, проміжні публікації).

Донесення до населення меседжів щодо прозорості роботи міської влади, реформування транспортної мережі як однієї з найбільш важливих соціальних сфер для мешканців Чернівці.

Долучення коледжу до громадського життя міста. Запропоновану транспортну модель міста розглянули структурні підрозділи Департаменту ЖКГ. На сесії міської ради будуть вирішувати про терміни реалізації даного проекту у Чернівцях.

Практичне застосування теоретичних знань студентами. Ознайомлення з формами та методами роботи іноземних компаній, зокрема німецькою компанією Dornier Consulting.

Додатковий дохід навчального закладу.

УДК 658.788.5:355.01(477)

*Балюк Тетяна Іванівна,
спеціаліст,
ВСП «Ковельський промислово-
економічний фаховий коледж
Луцького національного технічного
університету»*

РОЗВИТОК ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: транспортна логістика, логістична система, ланцюги постачань.

Повномасштабне вторгнення Росії до України вже завдало та продовжує завдавати величезної шкоди людям та інфраструктурі України. Враховуючи це, виникає об'єктивна необхідність оперативно перебудовувати логістичну систему, формувати нові ланцюги доставки вантажів, змінювати напрямки торговельних потоків через блокаду українських морських портів та часткову втрату залізничної мережі. Відкрите протистояння з Росією стало для нашої країни серйозним викликом, який потребує загальної консолідації й оптимізації всіх суспільних процесів загалом та переформатування логістики зокрема. Ще до війни в Україні міжнародні логістичні компанії та перевізники шукали більш гнучкі способи вибудовувати власні ланцюги поставок.

До такої трансформації індустрію підштовхнула пандемія коронавірусу, коли ринок залишився без звичних з'єднань: упродовж тривалого часу повітряне сполучення було недоступним, а наземні перевезення відбувалися із серйозними затримками.

Після анексії Криму й початку війни між Україною і РФ у 2014 році військова логістика відставала від потреб сучасних технологій, так як вона не розвивалася 20 років, а від логістики сусідньої країни, яка з нами воює, Україна відставала, як мінімум на дві війни [1, 7-8].

В умовах військового стану налагоджені ланцюги поставок перестали функціонувати. Закриті порти, відсутність авіасполучення, ризики, пов'язані з автомобільним транспортом – компанії з добре налагодженою логістикою змушені були змінювати позицію протягом кількох днів.

На основі багаточислених оцінок експертів можна констатувати, що ВВП України у 2022 році зменшився на 112 млрд. дол. США, на що вплинуло значне скорочення експорту. Основна причина скорочення експорту – зупинка маріупольського комбінату ім. Ілліча, ПрАТ «Азовсталь», а також ПАТ «Запоріжсталь», частково ПАТ «АрселорМеттал Кривий Ріг» та багатьох інших підприємств. З наявних даних можна зрозуміти масштаби проблем у економіці країни.

В декілька разів зросла вартість логістики в порівнянні з довоєнним періодом. Але глобальною проблемою є обмеженість пропускної спроможності логістичних маршрутів. Значна частина логістики через закриття морських портів була переміщена на залізну дорогу та автотранспорт, однак митниці на заході України виявились «вузьким місцем», не спроможним вчасно пропустити через кордон величезні обсяги вантажних потоків. Основною проблемою залізничних вантажних перевезень стала різна ширина колії. Адже, в Європі ширина залізничної колії становить 1435 мм, а в Україні – 1520 мм. Саме процедура

зміни колії в процесі перетину кордону рухомим складом не дає змоги забезпечити необхідну терміновість та обсяги поставок залізничним транспортом.

З метою зменшення втрат від блокування українських портів було запропоновано використовувати сухі порти. З березня минулого року на Рівненщині запрацював сухий порт компанії «Імтрех», а у Тернополі – «Західний контейнерний термінал», але у військовий час їх логістичні можливості стали ще важливішими, в тому числі і у процесах перевали зерна. На даний час на Волині будують два сухі порти потужністю 3 млн. тон на рік для вивезення сільськогосподарських культур українських аграріїв за кордон. У таких вантажних вузлах розвантажують, перевантажують та зберігають різні вантажі перед транспортуванням залізницею по всій Україні та Європі.

«Сухі» порти сьогодні привертають до себе все більшу комерційну увагу з огляду на їх потенціал для підвищення ефективності та рентабельності перевезень, а також можливість поєднання автомобільного та залізничного доступу з послугами митної обробки, складування та розподілу вантажів. Також, українські логістичні компанії тісно співпрацюють з чорноморськими портами в Румунії та Болгарії [2, 29-33].

Якщо раніше транспортування продукції здійснювалось морським транспортом чи авіаційним, то тепер залишається тільки автомобільний, залізничний та, частково, річковий, оскільки морські порти та аеропорти закриті від початку війни. Суттєвих змін зазнали і адресні маршрути доставки. Всі маршрути доставки, які були розроблені до війни, в якийсь момент стали неефективними і це вимагало негайного перегляду їх географічної конфігурації.

Крім того, що ланцюги поставок потребують постійної швидкої перебудови, потрібно бути готовими до постійного зростання витрат в ланцюгах. Ціну перевезення сьогодні формують такі фактори як швидкість транспортування (наприклад, у разі евакуації підприємства), відсутність вільного транспорту на ринку, небезпека маршрутів, обмеження можливостей поповнити запаси палива у прифронтових регіонах та брак водіїв. Брак водіїв в основному пов'язаний з тим, що багато робітників транспортних підприємств сьогодні служать у лавах ЗСУ, інша частина водіїв залишилась на окупованих територіях [4, 166].

Значних пошкоджень під час війни зазнали і інші логістичні об'єкти – була повністю зруйнована велика кількість складів.

Наразі не існує єдиного підходу для всіх учасників логістичного ринку – кожна ситуація розглядається і буде розглядатися окремо для розроблення механізмів, які вигідні обом сторонам.

Щоб відновити транспортну інфраструктуру в короткостроковій перспективі необхідно розробити критерії пріоритетності – це допомога фінансово та відновлювальні роботи (будівництво, реконструкція, ремонт).

Список використаних джерел

1. Війна в Україні: економіка, бізнес, логістика, допомога. URL: <https://trans.info/ru/viyna-v-ukrayini-ekonomika-biznes-logistika-dopomoga-279148>
2. Військова логістика. URL: <https://gmk.center/posts/voennaya-logistika-problemy-ukrainskogo-eksporta-ostajutsya-nereshennymi/>
3. Сокур І. М., Сокур Л. М., Герасимчук В. В. Транспортна логістика : навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2022. 222 с.
4. Ізтелеулова М. С., Гришук І. В., Арімбекова П. М., Тарандушка Л. А. Організація та логістика перевезень : підручник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 264 с.

*Богдан Анатолій Петрович,
викладач вищої кваліфікаційної
категорії
ВСП «Фаховий коледж транспорту та
комп'ютерних технологій
НУ «Чернігівська політехніка»*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ У ВОЄННИЙ ЧАС

Ключові слова: дорожній рух, пішоходи, правила дорожнього руху, безпека.

За даними патрульної поліції, на підконтрольних Україні територіях протягом 2022 року сталося 14622 ДТП з загиблими і травмованими, у яких загинула 2161 людина, а ще 18261 людина отримала травми. Скільки сталося ДТП в Україні невідомо, адже частину аварій їхні учасники оформили за євро протоколами. Саме тому патрульна поліція має дані про ДТП з постраждалими. Кількість ДТП на 29% менше ніж минулого року. Однак життя, які втрачають люди на дорогах України так бездарно – це дуже болісно.

Приблизно на 3-4 місяць повномасштабної війни стало зрозумілим, що навіть під час воєнного стану немає забувати про безпеку руху. Суспільство швидко звикає до всездозволеності, тому прийшлося повернутися до заходів по контролю на дорогах України. 16 травня відновили роботу камери фото та відео фіксації порушення ПДР. За перший місяць роботи було винесено 1,5 млн. постанов про притягнення до відповідальності за перевищення швидкості. Надмірна швидкість залишається вбивцею №1 на українських дорогах. За даними Патрульної поліції саме 45% ДТП становить через перевищення швидкості[1].

Через війну з'явилися додаткові фактори небезпеки на дорогах України. У першу чергу, це блокпости. Патрульна поліція висунула багато вимог до них, щоб упорядкувати і зменшити ризики для учасників дорожнього руху.

По друге, обстріли енергетичної інфраструктури змушують всю країну заощаджувати електроенергію – а отже навіть у темний час доби вуличне освітлення часто приглушене, або взагалі вимкнене. Через це зросла кількість летальних ДТП з пішоходами.

Але і пішоходи повинні не забувати, згідно п.4.4 ПДР у темну пору доби та в умовах недостатньої видимості пішоходи, які рухаються проїзною частиною чи узбіччям, повинні використовувати світлоповертальні елементи (стрічки, наклейку, жилет, тощо) або бути в одязі, який має світлоповертальні елементи для своєчасного їх виявлення іншими учасниками дорожнього руху[2, 13].

Особливої уваги заслуговують водії, які здійснюють пасажирські перевезення. Водії цих транспортних засобів мають дотримуватись вимог законодавства про автомобільний транспорт, правил дорожнього руху, безпеки перевезення пасажирів, порядку зберігання транспортних засобів, щоденного контролю за виїздом автобусів на маршрути, проходження водіями медичного огляду, інструктажів та інше.

Поки що жоден український уряд ще не вигадав ефективного механізму подолання такого явища як «маршрутки». Європейський та світовий досвід говорять про те, що сфера пасажирських та вантажних перевезень має бути в особливій зоні уваги держави. І саме питання безпеки людей на дорогах повинно бути пріоритетом як для центральної, так і місцевої влади. Основний метод боротьби із незаконними пасажирськими перевезеннями- створення розвиненої мережі транспортного сполучення. Нелегальні або напівлегальні маршрутні перевезення виникають там, де відсутня ефективна система транспортного сполучення, яка б відповідала потреби пасажирів.

Особливої уваги потребує і питання підвищення культури керування в Україні. Це використання мобільних телефонів при перетині пішоходами нерегульованих пішохідних переходів, їзда на велосипедах на підпитку та інше.

Загалом, для реалізації бодай частини з усіх вище намірів потрібно не збільшення фінансування чи подолання бюрократичної тяганини, а дуже прості рішення, яких так бракує в українських реаліях. Йдеться про політичну волю та чітке визначення відповідальних за здійснення реформ у сфері безпеки руху. Зацікавлені у всіх цих змінах мають бути самі українці, адже кожен учасник дорожнього руху в Україні – незважаючи на статус чи усвідомленість рівня своєї відповідальності-щодня ризикує своїм життям і життям своїх співвітчизників.

Метою освітан в забезпеченні безпеки дорожнього руху є ознайомлення здобувачів освіти з системою ВАДС (водій-автомобіль-дорога-середовище) – ядром безпеки дорожнього руху (БДР), нормативними і правовими документами, які діють у цій сфері, а також дати необхідний об'єм знань для отримання посвідчення категорій «А», «В», «С». Основні завдання вивчення дисципліни- привити здобувачів освіти вміння організувати роботу по забезпеченню безпеки дорожнього руху та дотримання останнього у процесі виробничої діяльності.

Дуже важливе значення в умовах воєнного стану має навчання до медичної підготовки без винятку всіх здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Сайт патрульної поліції. URL: <https://patrol.police.gov.ua>
2. Дерех З. Ілюстровані Правила дорожнього руху України : навчальний посібник. 2022.

Ковальова Тетяна Іванівна,

викладач-методист,

*ВСП «Фаховий коледж транспорту та
комп'ютерних технологій*

*Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ У СФЕРІ ТРАНСПОРТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ЯКІ ЗМІНЯТЬ ГАЛУЗЬ У 2023 РОЦІ

Ключові слова: транспортна галузь, транспортні технології, хмарні системи, GPS, безпілотні вантажівки, штучний інтелект.

В умовах зростаючої конкуренції в транспортному секторі компанії, що беруть участь, повинні впроваджувати нові існуючі технології і значно покращувати якість своїх послуг, щоб залишатися в бізнесі.

Що таке транспортна галузь? Транспортна галузь є важливим промисловим сектором економіки, що займається переміщенням людей та продуктів. До них відносяться авіакомпанії, залізниці, судноплавні, вантажні, логістичні компанії, а також компанії, що надають транспортну інфраструктуру. Доставка товарів становить значну частину економіки кожної країни. Тому ключем до успіху у транспортному бізнесі є пропозиція найбільш економічних, гнучких та ефективних послуг [2].

Впровадження хмарних систем. Однією з найбільших тенденцій транспортної галузі є впровадження хмарних систем, оскільки хмарні платформи використовують модель програмного забезпечення як послуги (SaaS), яка відкриває необмежені можливості масштабування компаній та інноваційного використання цифрових ресурсів. SaaS (Software as a Service) – це бізнес-модель розгортання та реалізації програмного забезпечення, при якому постачальник (провайдер) розробляє додаток, ліцензує його, управляє ним, і надає споживачам (бізнес-клієнтам) доступ до ПЗ через Інтернет. Це дозволяє досягти більш високої прибутковості та перевищити звичайну віддачу від можливостей локальних систем. Підтримка SaaS забезпечує ефективність та економію коштів у всіх бізнес-функціях, включаючи продаж та маркетинг, фінанси, юридичні питання та багато іншого [1], [4].

Видимість та захист від крадіжки GPS. Сьогодні компанії електронної комерції, роздрібною торгівлі та логістики приділяють особливу увагу підвищенню прозорості, тому впровадження технологій відстеження та коригування для підвищення відстеження є одними з основних рушійних тенденцій у транспортній галузі цього року. Наприклад, Anti-Theft GPS – це засіб визначення місцезнаходження майже в реальному часі всього автопарку та окремих предметів у дорозі. Додаткові протоколи безпеки також допоможуть уникнути втрат у всіх напрямках.

Самокеровані вантажівки. Технологія безпілотних вантажівок все ще перебуває в стадії вдосконалення, і вона має подолати певні перешкоди, такі як покращення програмного забезпечення для безпілотних автомобілів, щоб воно могло ефективно працювати на міських дорогах з інтенсивним рухом транспорту.

Завдяки штучному інтелекту (ШІ) та безлічі датчиків транспортний засіб за допомогою ШІ може правильно оцінювати дорожні умови та навчатися на досвіді водіїв вантажівок у «незвичайних» умовах на дорозі. Завдяки зв'язку між транспортними засобами (V2V) вантажівки можуть обмінюватися отриманою інформацією та робити інші транспортні засоби розумнішими. Крім того, поширення технології 5G стане каталізатором впровадження безпілотних автопарків. У довгостроковій перспективі ці транспортні засоби можуть стати кращими водіями, ніж люди-оператори [4].

Блокчейн у логістиці. Блокчейн – це одна з тих перетворюючих технологічних тенденцій у сфері розподілу та транспорту, які визначають мобільність і не тільки. Одне з перспективних використань блокчейну на транспорті – моніторинг пропускної спроможності. Вартість перевезення залежить від обсягу вантажу. Використання датчиків Інтернету речей (IoT) допоможе визначити обсяг місця, займаного конкретним вантажем. Ці дані можна застосувати у розрахунку вартості доставки [1].

Адресна доставка. Зростання бізнесу електронної комерції призводить до зростання попиту на адресну доставку та транспортну доступність. Надання найкращого обслуговування означає підвищення конкурентоспроможності.

Доставка дронами. Наприкінці 2016 року Amazon вперше доставив замовлення своєму клієнту за допомогою дрону. Доставка здійснювалася в Англії в рамках нової програми Amazon під назвою Prime Air, яка мала на увазі, що покупець може отримати посылку за 30 хвилин. Після успіху Amazon різні компанії почали інвестувати в доставку дронами, щоб підвищити економічну ефективність свого бізнесу та якість обслуговування клієнтів. В епоху COVID-19 безконтактна адресна доставка стала найпопулярнішою і найпопулярнішою з усіх сучасних тенденцій транспортної галузі. Це спонукало ще більше компаній звернути увагу на цей варіант доставки та почати його впроваджувати.

Висновки. У 2023 році понад 90% організацій запроваджують або планують запровадити нові технології у логістиці чи операціях ланцюжка поставок. Від автоматизації штучного інтелекту (ШІ) до блокчейну та Інтернет речей (IoT) – підприємства використовують інновації, прагнуть оптимізувати свої процеси, підвищити ефективність та задовольнити постійно зростаючі вимоги клієнтів.

Список використаних джерел

1. Key logistics technology trends that will change the industry in 2023: веб-сайт. URL: <https://acropolium.com/blog/top-logistics-technology-trends/> (дата звернення: 20.10.2023).
2. Transportation Technology Trends For 2023: веб-сайт. URL: <https://www.forbes.com/sites/stevebanker/2022/12/16/top-5-transportation-technology-trends-for-2023/?sh=37e21de73cf9logistics-technology-trends/> (дата звернення: 22.10.2023).
3. П'ять тенденцій, що визначають майбутнє транспорту: веб-сайт. URL: <https://pro-mobility.org/innovaciyi/5-tendencij-shho-vyznachayut-majbutnye-transportu/> (дата звернення: 25.10.2023).
4. Що таке програмне забезпечення як послуга (SaaS)? Хмари з-за океану: веб-сайт. URL: <https://cbto.com.ua/library/saas/> (дата звернення: 30.10.2023).

Король Яшар Аріфович,

*студент групи АТ – 2104,
ВСП «Фаховий коледж транспорту та
комп'ютерних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ПОЛОМКИ ХОДОВОЇ ЧАСТИНИ

Ключові слова: ходова частина, знос, пасажери.

Ходова частина автомобілів є однією з найважливіших компонентів, яка забезпечує правильну роботу передніх та задніх коліс. Поломки ходової частини можуть призвести до безпекових проблем на дорозі, а також до втрати контролю над автомобілем. Отже, вивчення основних причин поломок ходової частини має велику актуальність для водіїв, автомобільних майстрів та інших зацікавлених осіб.

Ходова частина автомобіля – це комплекс компонентів та систем, які забезпечують рух транспортного засобу. Вона складається з наступних елементів:

1. Рама або підрамник: це основний каркас автомобіля, на якому закріплюються всі інші компоненти.
2. Колісні системи: це колеса, покришки, диски. Колеса забезпечують контакт автомобіля з дорогою.
3. Підвіска: вона включає амортизатори, пружини, стійки та інші компоненти, які допомагають знижувати вібрацію та забезпечувати комфортну їзду. Підвіска відповідає за стабілізацію автомобіля під час руху та керування.
4. Система керування: включає в себе руль, рульову колону та рульові механізми, які дозволяють водію керувати напрямком руху автомобіля.
5. Гальма: це система, що дозволяє зупинити автомобіль шляхом перетворення кінетичної енергії руху в теплову енергію. Система гальм складається з гальмівних дисків або барабанів, гальмівних колодок та гальмівних приводів.

Причини поломок різних частин ходової:

1. Знос або пошкодження підвіски: Неправильне або недостатнє технічне обслуговування, нерівні дороги, неправильна їзда по калюжах та ямам можуть призвести до зносу або пошкодження підвіски автомобіля. Це може призвести до нестабільності автомобіля та погіршення керування.
2. Знос амортизаторів: Амортизатори допомагають забезпечувати плавний рух автомобіля та амортизувати вібрацію. З часом або через неправильне використання, амортизатори можуть зноситися або втрачати свої функції. Це може призвести до пошкодження інших частин ходової під час руху.
3. Поломка рульових стержнів або палиць: це може статися внаслідок зносу або відриву рульового стержня від колеса, що призводить до втрати контролю над керуванням.
4. Знос або поломка шестерні, на рульовій рейці: це часто відбувається після тривалого експлуатаційного періоду або через некоректне обслуговування.

5. Пошкодження або поломка рульового насоса: рульовий насос відповідає за надання необхідного тиску для повороту керма. Пошкодження або поломка насоса може призвести до виникнення проблем з керуванням.

6. Знос гальмівних дисків або колодок: гальмівні диски та колодки зазнають зносу під час гальмування. Постійне використання може спричинити знос колодок або пошкодження гальмівних дисків. Це може привести до погіршення гальмівної системи та збільшення відстані гальмування.

7. Знос сайлентблоків: Сайлентблок – це один із вузлів підвіски, за допомогою якого кріпляться важелі, стабілізатори та реактивні тяги. Зазвичай у сайлентблоках зношується гума. У середньому вона витримує 40–60 тис. км пробігу. На стан сайлентблоків впливають: дорожній, пил, волога, корозія, температурні перепади, навантаження автомобіля, загальний стан підвіски. Здебільшого сайлентблоки не підлягають ремонту, якщо вони виходять із ладу, їх замінюють на нові.

8. Неправильно збалансовані колеса: Пошкодження або відмінність у вагах коліс - це одна з найбільш поширених проблем. Якщо навколо обода колеса наклеєна вага, то вага на одній стороні колеса може бути важчою, ніж на іншій.

Пошкоджена або зношена покришка – якщо покришка зносилася або пошкоджена, це може вплинути на рівномірне розподілення ваги на колесі, що призводить до неправильного балансування.

Неправильне встановлення коліс на осі - якщо колеса не встановлені рівно на осі, це може призводити до неправильного балансування.

Пошкодження або зношення підшипників колеса – якщо підшипники колеса зношені або пошкоджені, це може призводити до неправильного балансування.

9. Нерівномірний розподіл тиску в шинах: Нерівномірне накачування шин може призводити до нерівномірного розподілу тиску на поверхню шини. Це може створити нерівномірне зношування шин та призвести до нерівномірного зчеплення з дорожнім покриттям. Проблеми з клапаном може призвести до витoku повітря або несправності в накачуванні шин. Пошкодження шини, такі як проколи або порізи, можуть призвести до втрати повітря та нерівномірного накачування. Зміна температури може вплинути на тиск у шинах. Наприклад, в холодну погоду шини можуть стати менш жорсткими та втратити тиск, тоді як в спеку шини можуть розтягнутися та перевищити рекомендований тиск.

Поломка ходової частини автомобіля може мати серйозні наслідки, як для водія, так і для пасажирів та інших учасників дорожнього руху. Зазначені причини поломок ходової є лише деякими з можливих, тому відповідальне відношення до технічного стану автомобіля допоможе вам уникнути поломок ходової частини та забезпечити безпечну їзду на дорозі. Не забувайте, що регулярне обслуговування та своєчасна заміна пошкоджених деталей – ключові елементи безпеки на дорозі.

Список використаних джерел

1. Нерсесян В. І., Митронін В. П., Останін Д. К. Виробниче навчання за професією «Автомеханік»: навчальний посібник. М.: Academia, 2021. 224 с.
2. Ханніков. Автомеханік. М.: Сучасна школа (Букмайстер) Інтерпрессервіс, 2016. 199 с.
3. Слон Ю. М. Автомеханік. М.: Фенікс, 2020. 384 с.

*Лотоцька Вікторія Миколаївна,
викладач,
ВСП «ТФК ТНТУ ім. І. Пулюя»*

РОЛЬ СКЛАДСЬКОЇ ЛОГІСТИКИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Ключові слова: склад, логістика.

Складське господарство – система складів, обладнання, технологічних транспортних мереж та засобів, людських та інших ресурсів, які задіяні в процесі переробки та зберігання запасів.

Сучасний склад – це складна технічна споруда, яка складається з численних взаємопов'язаних елементів, має визначну структуру та виконує ряд функцій щодо перетворення матеріальних потоків, а також накопичення, переробку і розподіл вантажів між споживачами. Склад у логістиці використовується тільки тоді, коли це дозволяє поліпшити загальні показники логістичного процесу. Таким чином, роль складу полягає у створенні умов для оптимізації матеріального потоку, а складська система забезпечує оптимальне розміщення вантажу на складі та раціональне управління ним [1].

Отже, варто зазначити що склад є важливим елементом у роботі автомобільного транспорту та економічного забезпечення населення в цілому. Нижче наводимо приклад з практичної діяльності: молода і амбітна компанія з виготовлення крафтових пакетів і різних варіацій упаковки прийняла рішення про збільшення обсягів виробництва. За браком власного складу зберігати готову продукцію в місці її виготовлення було досить проблематично [2].

Найбільш доречним виходом із ситуації стала співпраця з компанією, що надає складські послуги. Співпраця з логістичними мережами починається з вибору найбільш підходящої компанії. Кількість таких організацій поступово має тенденцію до зростання, тому початківцям бізнесменами стає все складніше робити остаточний вибір. Якщо передбачається співпраця з великою логістичною компанією, то вся мережа повинна бути пов'язана єдиним інформаційним потоком. Грамотна координація діяльності окремих підрозділів компанії є гарантією надання послуг високої якості.

Складська логістика на широкому сенсі слова-це облік, оформлення і правильний розподіл складських запасів [2].

Оптимізація такої системи є гарантією успішного розвитку компанії та сприяє поступовому розширенню клієнтської бази. У разі необхідності, всі функції логістики складу можна віддати на аутсорсинг.

У ряді випадків це виявляється набагато вигідніше, ніж організувати систему управління запасами у себе в компанії.

Список використаних джерел

1. Якименко Н. В., Корінь М. В. Логістика. Конспект лекцій. URL: <http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/2896/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9.pdf> (дата звернення: 20.10.2023)
2. Що таке складська логістика. Основні поняття, завдання, функції, практичні поради експерта. URL: <https://bigenergy.com.ua/fnansi/bznes-dlya-pdpri/1120-shho-take-skladaska-logistika--oglyad-ponyattya-praktika-ta-dosvid.html> (дата звернення: 20.10.2023)

УДК 656(477.44)

*Панасюк Аліса,**студентка групи 1ОП1
Вінницького технічного
фахового коледжу*

ТРАНСПОРТНА СИСТЕМА ВІННИЧЧИНИ, ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ

Ключові слова: транспорт, транспортна інфраструктура, міська мережа, пасажиропотоки.

Транспорт є найважливішим елементом розвитку та суспільства. Він забезпечує пересування людей та вантажів, забезпечує доступ до різних видів послуг та продуктів, прискорює процеси доставки та дозволяє суттєво скоротити час переміщення. Крім того, транспорт є основою туристичної галузі, яка є одним із найважливіших джерел доходу для багатьох регіонів. Транспортна система Вінницької області має стратегічне значення для розвитку не тільки регіону, а цілої країни, оскільки забезпечує зв'язок між населеними пунктами та доступ до місць відпочинку, пам'яток, господарств та об'єктів інфраструктури. Вінницька область має сприятливі передумови для розвитку транспорту, адже має вигідне економіко-географічне положення. Вона розташована в центральній частині правобережної України в межах Подільської та Придніпровської височин «рис. 1», займає площу близько 27 тисяч квадратних кілометрів. Область межує з Житомирською, Київською, Чернівецькою, Черкаською, Одеською, Кіровоградською та Хмельницькою областями, а також з Республікою Молдова на півдні.

Вінниччина зручно розташована щодо великих промислових міст і районів України. По її території проходять важливі залізничні та автомобільні магістралі. Це сприяє встановленню тісних економічних зв'язків, як із сусідами, так і з більш віддаленими торговими партнерами, а також прискоренню економічного розвитку. Загальна географічна характеристика Вінницької області наголошує на її значущості як транспортного та економічного центру України, а також її потенціал для розвитку туризму та екологічної діяльності.

Вінницька область посідає важливе місце в економіці України. Це один із найбільших регіонів країни, з населенням понад 1,5 мільйона осіб та вкладом у ВВП України понад 4%. Область розташована на перетині транспортних маршрутів, що сполучають центральні регіони України з її півднем та заходом, що забезпечує сприятливі умови для розвитку економіки.

Проте, Вінницька область стикається з низкою економічних проблем, у тому числі з низькою зайнятістю населення та нестачею інвестицій у регіоні. Разом з тим, регіон має значний потенціал для розвитку туризму та інфраструктури. Сприятливе географічне розташування, наявність визначних

пам'яток та культурних центрів, розвинена транспортна інфраструктура та потенціал для розвитку індустрії гостинності роблять регіон привабливим для туристів. Вінницька область може стати одним із ключових туристичних центрів України, що у свою чергу призведе до збільшення економічного потенціалу регіону та підвищення добробуту його мешканців.

Транспортна система Вінницької області включає різні види транспорту: автомобільний, залізничний, авіаційний, водний та трубопровідний. Транспортна система міста Вінниця має свої особливості та характеристики. У місті працює зупинна система громадського транспорту, яка включає автобуси, тролейбуси і маршрутні таксі, туристичні автобуси та трамвайчик.

Зупинна система громадського транспорту у Вінниці складається із понад 50 маршрутів. У місті працюють автобуси, тролейбуси, трамваї та маршрутні таксі. Більшість маршрутів проходять через центр міста та з'єднують його з різними районами міста. Також, система громадського транспорту у Вінниці має свої проблеми, такі як проблеми із частотою руху транспорту, нерівномірність розкладу, недостатня місткість транспорту у години пік, а також необхідність модернізації парку громадського транспорту.

У Вінниці також діє система таксі, яка представлена як місцевими таксі, так і таксі міжнародних компаній, таких як Uber та Bolt. Усі таксі у Вінниці зазвичай мають фіксовані тарифи, які розраховуються на основі відстані, часу у дорозі та інших факторів. Ще Вінницею курсує екскурсійний туристичний автобус BusPass. Це двоповерховий «кабріолет», який катає вінничан та гостей міста від Центрального автовокзалу до садиби Пирогова. Протяжність маршруту – 22 км. Тривалість поїздки – 1,5 години. Пасажирів супроводжує професійний гід. Також є туристичний трамвайчик для вінничан та гостей міста, яким можна покататись парком та насолодитись природою.

Транспортна система міста Вінниця має низку проблем, які необхідно вирішити для підвищення якості транспортного обслуговування населення. Однією з основних проблем є недостатня кількість транспорту, особливо у години пік. У зв'язку з цим багато пасажирів змушені використовувати свій власний транспорт, що призводить до збільшення завантаженості доріг та додаткових проблем із паркуванням. Ще одна проблема з якою стикався майже кожний пасажир це низька швидкість руху громадського транспорту у місті. Багато маршрутів проходять через центр міста, де часто виникають затори. Це призводить до того, що пасажирів витрачають багато часу на дорогу і часто спізнюються на роботу або навчання.

Незважаючи на ці проблеми, у Вінниці існує низка перспективних напрямків розвитку транспортної системи. Одним з таких напрямків є розвиток мережі велосипедних доріжок. В місті вже існує невелика база велодоріжок, також є система електросамокатів, проте цього не достатньо тому її потрібно як найбільше розширювати та удосконалювати, адже це вирішує одразу 2 проблеми: не достатньо здоровий спосіб життя, адже більшість жителів проводить свій час нерухомо; знизить попит на громадський транспорт що призведе до зменшення заторів на дорогах; також у Вінниці можливий розвиток вже існуючої системи громадського транспорту з використанням екологічно чистих видів транспорту, таких як електробуси, гібридні автомобілі, трамваї. Це

дозволить знизити забруднення навколишнього середовища та зробити місто більш екологічно чистим. Якщо ми відкриємо «стратегію розвитку ВМТГ до 2030 року», то ми можемо побачити, що наша місцева влада визначила як стратегічний проєкт «Логістичний хаб». На думку експертів це забезпечить місто розвитком якісної та зручної логістичної інфраструктури для місцевого та регіонального бізнесу, яка концентруватиметься в одному місці та надаватиме широкий спектр сучасних логістичних сервісів. На території логістичного хабу, також, будуть створені умови для проведення масштабних виставкових подій. Також місцева влада планує перетворення Міжнародного аеропорту Вінниці на транспортний вузол загальнонаціонального значення, який буде надавати послуги як з пасажирських, так і вантажних перевезень. Пріоритетним у Вінниці вважається розвиток трамвайної мережі. Трамвай – це найбільш розвинений вид транспорту у місті. За даними опитування в перспективі потрібно розвивати тролейбуси та їх мережу. Тому, що це один з більш екологічних видів транспорту, але він має багато недоліків.

Вінниця вже сьогодні є центральним транспортним вузлом у регіоні, і завдяки правильній стратегії розвитку транспорту може стати ще більш привабливим місцем для життя, туризму та господарства.

Список використаних джерел

1. Аналітично-описова частина до Стратегії регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року: [Електронний ресурс]. URL: <https://vin.gov.ua>
2. Транспорт Вінниці: [Електронний ресурс]. URL: <https://uk.wikipedia.org>

Петров Юрій Сергійович,

студент групи 27201

Віткова Олександра Сергіївна,

*керівник, викладач спеціальних дисциплін,
ВСП «Новокаховський політехнічний
фаховий коледж
Національного університету
«Одеська політехніка»*

ЗАСТОСУВАННЯ ШІ НА ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІН СПЕЦІАЛЬНОСТІ 275 ТРАНСПОРТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Ключові слова: транспортні технології, штучний інтелект, нейромережа.

Транспорт – невід’ємна частина сучасного життя, а з розвитком технологій він став ще більш важливим для ефективного і сталого розвитку. Впровадження штучного інтелекту в транспортні технології створило нові можливості і змінює те, як ми подорожуємо і використовуємо транспортні системи. Впровадження технологій ШІ в транспортні технології відбувається революційним чином, а сфера їх застосування варіюється від прогнозування можливих подій, так і до вирішення нагальних проблем чи задач [1, 5-6], зокрема ШІ може бути використано при підготовці майбутніх фахівців у сфері транспортних технологій.

Різноманіття моделей ШІ відкриває великі можливості для спрощення розробки навчальних матеріалів, ефективною оцінки виконаної роботи та покращення навчального процесу. Використання цих моделей стає ключовим в аспекті розробки віртуальних середовищ та моделювання різних ситуацій – як екстрених, так і штатних. ШІ може допомогти створити динамічні та інтерактивні сценарії, що не лише зацікавлять здобувачів освіти, але й дозволять їм ефективно вивчати та вирішувати реальні завдання в навчальному середовищі.

Для початку ознайомимося з розробкою навчальних матеріалів за допомогою чи з допомогою ШІ, оскільки вони є основою, де штучний інтелект може активно використовуватися на даний момент часу. За допомогою нейронних мереж, ШІ може автоматично генерувати персоналізовані навчальні матеріали на основі стилів навчання, інтересів та цілей. Нейронні мережі – це клас моделей машинного навчання, натхненних структурою та функціями людського мозку. Мета нейронних мереж – навчатися і робити точні прогнози на основі даних, і вони можуть навчатися на великих наборах даних, щоб з часом покращувати свою продуктивність [2, 1]. Прикладами таких нейромереж можуть бути мовні моделі ChatGPT та Microsoft Bing – ці інструменти на основі ШІ можуть генерувати текст, схожий на людський, і здатні відповідати на запитання та виконувати завдання. Аналізуючи великі текстові масиви, вони здатні вивчати закономірності та зв'язки і генерувати новий текст, відповідно до отриманих даних. Серед завдань, які можна вирішити з допомогою ChatGPT можуть бути: орієнтовний план заняття з таймінгом проведення, групові завдання, варіанти

плану групових завдань, варіанти практичних завдань, тестів тощо. Головна мета використання даної нейромережі – економія часу на підготовку та розробку навчального матеріалу, нові творчі, креативні ідеї для заохочення та мотивації до навчання.

Також популярними є генератори зображень, такі як DALL-E OpenAI, Stable Diffusion та Midjourney, вони здатні створити широкий спектр зображень відповідно до запиту, від реалістичних пейзажів і до наукової візуалізації. Часто для візуалізації навчального матеріалу не вистачає потрібного влучного відео або зображення, яке б дозволило уявити процес чи частину процесу, предмет – згадані вище генератори зображень вирішують це питання.

Також варто зазначити сферу створення віртуальних середовищ, загалом ця сфера стрімко розвивається і її можна використовувати для навчання та оцінювання в галузі транспортних технологій. Ці віртуальні цифрові платформи використовують штучний інтелект для моделювання різних сценаріїв і ситуацій, з якими здобувачі освіти можуть зіткнутися у своїй подальшій кар'єрі, дозволяючи їм безпечно практикуватися і вдосконалювати свої навички в контрольованому середовищі. Віртуальні середовища для навчання транспортним технологіям можуть варіюватися від простих імітаційних сценаріїв до повномасштабних середовищ віртуальної реальності, які дозволять взаємодіяти з навколишнім середовищем. Ці віртуальні середовища можуть бути розроблені за допомогою різних технологій, включаючи ігрові рушії, середовища віртуальної реальності та програмне забезпечення для моделювання. Крім того, ці симулятори можна використовувати, щоб допомогти розвинути навички поведінки в надзвичайних ситуаціях, таких як відмова двигуна або втрата електроживлення. Також важливо відзначити, що в наявних прикладах, ШІ на даний момент може використовуватися обмежено. Проте, впровадження ШІ в ці віртуальні середовища може значно розширити їхню функціональність і покращити варіативність та можливості просторів для навчання.

Що ж, ШІ має потенціал істотно змінити підхід до викладання та здійснити революцію в освіті транспортних технологій, надаючи здобувачам освіти більш захоплюючий та ефективний досвід навчання. Але як і будь-який метод має свої обмеження і виклики. Основними якими можуть стати на початку становлення упередженість даних, нестача технічного досвіду та обладнання, конфіденційність даних. Але незважаючи на ці виклики, правильне використання ШІ може допомогти подолати обмеження та забезпечити передовий підхід до навчання. Пошук шляхів уникнення упередженості, надання доступу до необхідних технічних знань та забезпечення надійної системи захисту даних є ключовими кроками для успішного впровадження цієї технології в освіті.

Список використаних джерел

1. Sadek, A. Artificial Intelligence in Transportation. *Transp. Res. Circ.* 2007, E-C113. 5-6 с.
2. Yang, Z. R.; Yang, Z. (2014). *Comprehensive Biomedical Physics*. Karolinska Institute, Stockholm, Sweden: Elsevier. 1 с.
3. Abraham, A. *Artificial Neural Networks. Handbook of Measuring System Design*; Sydenham, P.H., Thorn, R., Eds.; John Wiley & Sons, Ltd.: Hoboken, NJ, USA, 2005.

*Поцелуйко Ірина Володимирівна,
викладач - методист,
ВСП «Фаховий коледж транспорту
та комп'ютерних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

ІНТЕРМОДАЛЬНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ

Ключові слова: перевезення, інтермодальні перевезення, 3PL-оператор.

Головним етапом транспортно-технологічної системи є транспортний процес, тобто доставка вантажів від виробника до споживача. Транспортний процес передбачає переміщення вантажів у просторі та часі і передбачає певну послідовність операцій з вантажем, транспортними засобами з використанням навантажувально-розвантажувальних механізмів.

При перевезенні вантажів використовуються різні схеми перевезень, які відрізняються між собою певними характеристиками та підходами. Вибір логістичної технології залежить від особливостей вантажу, терміновості доставки, бюджету.

Розрізняють такі види перевезень вантажу: авіа, залізничний, автомобільний та водний. Правильний вибір виду або комбінації перевезень дозволяє швидко, безпечно та за прийнятну ціну доставити вантаж у потрібне місто чи країну[2, 67].

Одним із способів поєднання різних видів транспорту при доставці вантажу є інтермодальні перевезення. Це логістична послуга, яка здійснюється за допомогою декількох одиниць транспорту. Метою є послідовне доставлення вантажу декількома видами транспорту. Весь вантаж знаходиться в контейнерах для того, щоб його можна було безпечно та швидко транспортувати з однієї фури в іншу. Це потрібно під час зміни транспорту.

Весь процес може відбуватися під керівництвом 3PL-оператора, що звільняє клієнта від зайвих витрат, години на менеджмент вантажних перевезень. Якщо є необхідність у міжнародних перевезеннях, то 3PL-оператор бере на себе митно-брокерське оформлення[3, 163].

Під час інтермодальних перевезеннях вантажів важливо економити час, тому весь процес оформляється за одної документації. Часто такий тип перевезень супроводжується експедиційними послугами для контролю якості на всіх етапах доставки кваліфікованим спеціалістом. Клієнт відстежує всі ці етапи в звітній документації, а також за допомогою логістичних інформаційних систем.

Головні переваги інтермодальних перевезень такі – зниження собівартості при вантажних перевезеннях і скорочення часу доставки; не потрібно укладати договір з декількома компаніями, бо складається комплексний документ; спрощується увесь менеджмент і організація процесу перевезень, а також мають гарантії якості вантажу.

3PL-оператор самостійно прокладає маршрут, обирає оптимальний транспорт, створює алгоритм перевезення [1, 105].

Транспортна логістика в Україні розвивається та набуває сучасних форм. Найбільше інтермодальні перевезення використовуються в міжнародних перевезеннях вантажів.

Logistic Plus – це українська компанія міжнародного рівня, яка пропонує клієнтам відповідальні інтермодальні перевезення, внутрішні та міжнародні. Переваги такі: доставлення в місце призначення день в день; швидке документальне оформлення; маршрут складають досвідчені логісти; збереження вантажу; дотримання стандартів якості надання послуги; оптимальна вартість.

АТ «Укрзалізниця» з 20 лютого 2023 року запровадила новий інтермодальний сервіс, який об'єднує перевезення контейнерними та контрейлерними поїздами, а також поїздами комбінованого транспорту на базі рухомого складу філії «Центр транспортного сервісу» (ЦТС) «Ліски». Метою такої послуги є розвиток інтермодальних перевезень територією України та інтеграція в європейську систему контейнерних поїздів. Рішення про впровадження такого сервісу було прийняте правлінням товариства.

Послуга надаватиметься операторам інтермодальних поїздів, які укладуть з УЗ договір про надання послуг з організації вантажів залізничним транспортом у складі поїздів інтермодального транспорту. Перевагами запровадження такого сервісу є: ритмічність перевезення; прогнозований час перевезення; можливість інтеграції в європейську систему контейнерних поїздів; прогнозована вартість послуги перевезення інтермодальних поїздів. Надання послуги товариством здійснюватиметься згідно з положеннями Технології надання послуги з організації перевезення поїздів інтермодального транспорту[4].

Ефективність інтермодального перевезення полягає у використанні переваг кожного виду транспорту. При цьому, критеріями ефективності можуть виступати не тільки вартість доставки, але і швидкість, і точність доставки, а також екологічна безпека та багато інших факторів.

Список використаних джерел

1. Галкін А. С., Левада В. П., Давідіч Ю. А., Давідіч Н. В., Вакуленко К. Є. Міжнародні перевезення: теорія та практика : навч. посіб. : Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова, 2018. 182 с.
2. Ізтелеуова М. С. Організація та логістика перевезень: підручник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 264 с.
3. Смирнов І. Г., Косарева Т. В. Транспортна логістика : навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2021. 224 с.
4. Офіційний сайт Укрзалізниця. URL: <https://www.uz.gov.ua/>

*Сачук Катерина Василівна,
викладач спецдисциплін,
ВСП «Київський транспортно-
економічний фаховий коледж
Національного транспортного
університету»*

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ МИТНИЦЬ В УКРАЇНІ

Ключові слова: митний контроль, «електронна митниця», митна справа, міжнародна торгівля, сучасні цифрові технології.

Вступ. Митний контроль та митне оформлення товарів відіграють велику роль у системі інструментів митної політики. В сучасних умовах для ефективної роботи митних структур, необхідно мати потужну інформаційну підтримку у вигляді якісно побудованої системи інформаційно-аналітичного забезпечення.

Постановка проблеми. Аналізуючи звернення представників бізнесу, видно, що постійно виникають проблеми з визначенням митної вартості, притягненням представників бізнесу до відповідальності за порушення митних правил, чергами вантажівок на кордоні, класифікацією товарів тощо. Дані проблеми вимагають активної спільної роботи бізнесу та держави задля їх подолання. Така робота необхідна не лише у площині регулювання та правозастосування, а й щодо здійснення інфраструктурних проєктів, що допомогли б фізично збільшити пропускну здатність наших кордонів без шкоди для безпеки України.

Результати дослідження. Роль інформаційних технологій в митній справі відображена в Міжнародній конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (Київська конвенція, 1999 рік), яка: передбачає максимальне практичне використання інформаційних технологій; розглядає інформаційні технології як один з принципів митного оформлення, реалізація якого сприятиме спрощенню та гармонізації митних процедур; установлює стандартне правило використання інформаційних технологій і засобів електронних комунікацій для удосконалення митного контролю [1].

Міжнародна торгівля України розвивається швидкими темпами, зокрема простежується нарощення обсягів імпорту товарів в Україну, з огляду на це, міжнародні організації підвищують вимоги щодо безперешкодного входу іноземних товарів на внутрішній ринок України, тому існує необхідність постійного вдосконалення процедур митного контролю в Україні на теренах діджиталізації митного простору держави [2].

Зі збільшенням обсягів перевезень вантажів у міжнародному сполученні, зміцненням зовнішньоекономічних відносин України різко зріс потік та масштаби митної інформації. Через це зростала роль системи автоматизації митних формальностей, контролю за ввезенням автомобілів на територію України, доставкою в митниці призначення підакцизних товарів тощо. Вирішення цих проблем полягало у створенні загальнодержавної митної системи електронної пошти та оперативного контролю, надійне

функціонування якої опирається на транспортну мережу супутникового зв'язку, що дозволяє прикордонній митниці в реальному режимі часу, перевіряти всі зазначенні в декларації реквізити.

Враховуючи поточні потреби сучасного рівня розвитку світової торгівлі та необхідність приведення процедур митного контролю у відповідність до нього, Державна митна служба України повинна активізувати дієву систему «електронної митниці».

«Електронна митниця» (англ. e-Customs) – це багатофункціональна комплексна система, яка існує у митних органах країни та поєднує інформаційно-комунікативні технології та сукупність механізмів їх застосування і дає можливість підвищити якість митного регулювання та вдосконалити митне адміністрування.

Функції «Електронної митниці»: 1) технологічна підтримка безперервного двостороннього потоку електронної інформації від органів державної влади, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, митних адміністрацій інших держав до митної адміністрації країни, його накопичення та обробки;

2) впровадження новітніх процедур автоматизації процесів митного контролю і оформлення та їх супроводження; створення та технічної підтримки організаційно-технічних систем для функціонування всеохоплюючих автоматизованих процедур оцінки якості виконання митної справи;

3) інформаційне забезпечення правоохоронної діяльності, контролю за переміщенням товарів та інших функцій, які покладені на митні органи.

Складовими елементами «електронної митниці» мають стати такі підсистеми, як: електронне декларування; електронний документообіг; аналіз ризиків і керування ними; контроль за транзитом; єдина міжвідомча автоматизована система збору, збереження й обробки інформації, в тому числі від різних відомств; автоматизоване здійснення усіх видів державного контролю; уніфікована база нормативних та довідкових документів, які використовуються в митних цілях; інформаційне забезпечення пост-аудиту та правоохоронної діяльності [3].

Висновки. Отже, необхідно прискорювати процеси діджиталізації митної політики з метою поліпшення результативності митного контролю в Україні. Впровадження сучасних цифрових технологій процедур митного оформлення та контролю охоплює комплексний моніторинг безперервного потоку інформації від суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, і дасть змогу суттєво змінити їх ставлення до оцінювання діяльності митної системи України та сприятиме поліпшенню іміджу державних митних інституцій на міжнародній арені.

Список використаних джерел

1. Наказ ДМСУ «Про затвердження Концепції створення, упровадження і розвитку системи електронного декларування товарів» № 907 від 18.10.2006. *Комплексне інформаційно-правове забезпечення*. Ліга: Корпорація.
2. Угрин В. В. Діджиталізація митного контролю в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2020. Випуск 47. С. 168.
3. Бречко О. В. Використання сучасних інформаційних технологій в роботі державної митної служби України. Тернопіль: Тернопільський національний економічний університет.

УДК 658.7:355.01(477)

*Трусевич Олена Вячеславівна,**викладач,**ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій**Національного університету**«Чернігівська політехніка»**Михайленко Анна Михайлівна,**студентка групи ЕП 2102з,**ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій**Національного університету**«Чернігівська політехніка»*

ЗМІНИ У СФЕРІ ЛОГІСТИКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Ключові слова: основні зміни в логістиці, проблеми транспортування через кордон, перспектива розвитку в умовах кризи.

Перед війною логістичні компанії шукали гнучкі способи побудови ланцюгів поставок. Пандемія коронавірусу та воєнний стан змусили їх змінити стратегії через затримки в транспорті та проблеми з ланцюгами поставок.

Логістична галузь, яка є однією з ключових, під час воєнного стану зазнала змін:

– порушення логістичних ланцюгів, які вже зараз не є головною проблемою;

– дефіцит вакансій (водії, логісти, комплектувальники, менеджери з продажів, оператори контакт-центрів, та інші), який відновлюється за рахунок жінок з власним авто на ринку праці.

– проблема оптимізації маршрутів, через дерусифікацію адрес, та зміни назв об'єктів. Рішенням у цьому напрямку, стало використання «розумних» GPS-трекерів, та ІТ пристроїв, для реального контролю, за розташуванням транспорту, оптимізації маршрутів, та уникнення помилок у доставці;

– зниження обсягів перевезень через зниження обсягів виробництва і криз у країні (блокування портів, високі ціни на енергоносії та перебої в електропостачанні)

Економічна криза в країні і зниження обсягів виробництва, є результатом зменшення обсягів перевезень. Стан бізнесу у логістиці напряму залежить від попиту на транспортні та складські послуги. Зниження обсягів перевезень за видами транспорту:

– автомобільний – мінус 19.7%;

– залізничний – мінус 43.7%;

– повітряний – мінус 63.8% [2].

Контейнерна логістика в Україні зіткнулась із заблокованим морем унаслідок війни, стикається з викликом перенесення потомків на наземні кордони. Зниження внутрішніх і зовнішніх перевезень виникли і в зерновій логістиці. Ситуація Українського зернового експорту в ЄС обмежена, інфраструктури не в змозі задовільнити попит. Міжнародні партнери допомагають, але розблокування портів під питанням.

Блокування портів, руйнування логістичних шляхів, складських та елеваторних потужностей, пошкодження енергетичної інфраструктури через військові дії російської федерації спричинили великі проблеми аграріям для вивезення, продажу та зберігання зерна. Для вирішення проблеми було налагоджено логістику залізничним та автомобільним транспортом, а для збереження зерна використовувались спеціальні рукави [1].

Проблеми з вантажами до та з України можна розділити на логістичні та нормативні аспекти. Суднозаходи до українських портів були скасовані, що призвело до затримок та змін напрямку перевезень. Ускладнення включають митні та логістичні затримки, неоднакові правила видачі вантажу та скарги на непрозоре ціноутворення ліній. Примусове відчуження майна на терміналах викликало турботу та необхідність захисту вантажовласників. Законодавчі обмеження, такі як ліцензування та квотування для експорту, а також обмеження розрахунків в іноземній валюті, додатково ускладнюють процеси експорту та імпорту.

Велика війна суттєво ударила по економіці України, в тому числі і по логістичному бізнесу. Інтеграція української економіки в систему ЄС та участь у європейських логістично-інфраструктурних проектах можуть допомогти відновленню країни. Переговори про лібералізацію транзиту та створення «Шляхів солідарності» для експорту зерна є перспективними. Дослідження впливу війни на геополітичні процеси та оптимізацію логістики вимагають уваги до ризиків корупції, а зосереджена влада держави повинна поєднуватися з ініціативою громадськості для оптимальної організації відновлення після конфлікту.

Список використаних джерел

1. Вивезення та зберігання урожаю в умовах військових дій : посібник з логістики та співробітництва громад. 41 с. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/864/1.pdf>
2. Логістика в умовах війни. Як зберегти та підтримувати експортні поставки? URL: <https://www.mikhailenko.com.ua/24-05-2023/logistyka-v-umovah-vijny-yak-zberegty-ta-pitrymuvaty-eksportni-postavky/>

*Щербакова Вікторія Володимирівна,
викладач спецдисциплін
Куп'янського автотранспортного
фахового коледжу*

МІЖНАРОДНА ЛОГІСТИКА ЯК КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ ГЛОБАЛЬНОГО БІЗНЕСУ

Ключові слова: міжнародна логістика, глобальний бізнес, сучасні компанії.

Міжнародна логістика є важливим компонентом глобального бізнесу, оскільки вона забезпечує ефективну організацію та координацію всіх ланцюгів постачання, починаючи від виробництва товарів до їхньої доставки споживачам в різних частинах світу. Розглядати міжнародну логістику в контексті глобального бізнесу важливо з ряду причин [1, 267].

1. Забезпечення глобальної доступності продуктів

Міжнародна логістика дозволяє компаніям пристосовуватися до глобального попиту та забезпечувати доступність своїх продуктів на ринках різних країн. Це особливо важливо в умовах світового ринку, де споживачі мають різноманітні потреби і вимоги.

2. Оптимізація ланцюга постачання

Міжнародна логістика допомагає компаніям оптимізувати свої ланцюги постачання, управляючи рухом товарів та послуг від постачальників до кінцевих споживачів. Це включає в себе вибір ефективних транспортних маршрутів, складські управлінські рішення та ефективне використання технологій [3, 28].

3. Зниження витрат та підвищення ефективності

Міжнародна логістика дозволяє компаніям знижувати транспортні та логістичні витрати, раціоналізувати інвентар, а також зменшувати час доставки. Це допомагає підвищити конкурентоспроможність компаній на світовому ринку.

4. Стратегічне партнерство та глобальні мережі

Міжнародна логістика сприяє розвитку стратегічних партнерств між компаніями та постачальниками в різних країнах. Створення глобальних мереж дозволяє компаніям взаємодіяти та обмінюватися ресурсами, забезпечуючи більш ефективне управління ланцюгами постачання [3, 86].

5. Вплив на міжнародну торгівлю та економіку

Міжнародна логістика є ключовим фактором у розвитку міжнародної торгівлі та економіки. Вона сприяє обміну товарами та послугами між країнами, сприяючи економічному росту та стабільності на світовому ринку.

6. Виклики та стратегії ризик-менеджменту

Міжнародна логістика також стикається з різноманітними викликами, такими як події форс-мажори, тарифні конфлікти, та інші економічні труднощі.

Глобальні компанії повинні розробляти стратегії ризик-менеджменту для зменшення впливу таких факторів на їхню діяльність.

Міжнародна логістика надає компаніям різноманітні послуги, які сприяють їх успішному функціонуванню на світовому ринку. Це включає в себе транспортування та постачання товарів, зберігання та складські послуги, митні послуги та митне очищення, а також використання інформаційних технологій для відстеження вантажів і оптимізації процесів [3, 102].

Глобалізація відкриває для компаній безліч можливостей. Вона дозволяє розширювати ринки та клієнтську базу, зменшувати виробничі витрати і оптимізувати ланцюг постачання. Партнерство з іноземними партнерами та постачальниками стає більш доступним, і компанії можуть позбудувати міжнародні бренди, розширюючи свою глобальну присутність. Послуги міжнародної логістики і можливості для компаній у глобальному бізнесі – є нероздільно пов'язаними і визначають успішну стратегію на світовому ринку [2, 26].

Висновок. Міжнародна логістика є необхідним елементом глобального бізнесу, який дозволяє компаніям ефективно конкурувати на світовому ринку, оптимізувати ланцюги постачання та надавати свої продукти та послуги клієнтам у різних країнах. Правильне управління міжнародною логістикою стає ключовою стратегією для глобального успіху бізнесу в умовах сучасної світової економіки.

Список використаних джерел

1. Васильців Н. М. Передумови та тенденції розвитку глобальної логістики: *Вісник НУ «Львівська політехніка»*. 2010. № 669. С. 267–275.
2. Сивак Р. Б. Глобальна логістика у забезпеченні сталого розвитку світового господарства: *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. №12. С. 26–29.
3. Негода А., Русак Д. Міжнародна логістика та глобальні ланцюги постачань: навчальний посібник у схемах. Київ: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2023. 268 с.

СЕКЦІЯ 12

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ.

УДК 004.056.6:[330.341:004

Волошин Дмитро Миколайович,

аспірант

Національного університету

«Чернігівська політехніка»

ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ У ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Ключові слова: захист інформації, блокчейн, шифрування даних.

Захист інформації у цифровій економіці важливий для запобігання кіберзагрозам та забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності даних. Даній темі слід приділити значну увагу в рамках країни під час воєнного стану. Ворог завдає великих збитків державі, використовуючи сучасні методи цифрового взлому, що завдає великих збитків економіці країни.

Нижче наведено ключові технології для захисту інформації.

Шифрування даних використовується для захисту конфіденційності даних шляхом їх перетворення в нечитабельний формат [1]. Шифрування може використовуватися як при зберіганні, так і при передачі даних.

Багаторівнева аутентифікація (наприклад, пароль, смс і токен), яку обов'язково слід застосовувати для всіх систем міністерств країни. Така аутентифікація перешкоджає зловмисникам отримати незаконний доступ до систем та даних [2].

Системи управління доступом дозволяють обмежувати права доступу користувачів до різних ресурсів, забезпечуючи тільки необхідний рівень доступу для виконання їх завдань.

Засоби виявлення загроз використовують алгоритми машинного навчання для виявлення аномальної поведінки та інших ознак потенційних кіберзагроз.

Захист від витоку даних – це технології, які слідкують за рухом даних та виявляють спроби несанкціонованого витоку інформації.

Безпека мережі – використання фаєрволів, систем виявлення вторгнень та інших інструментів для захисту мережі від несанкціонованого доступу.

Захист мобільних пристроїв – використання технологій для захисту мобільних пристроїв, включаючи шифрування даних, віддалене видалення даних та управління політиками безпеки.

Блокчейн, що використовується для забезпечення цілісності даних та відстеження їхнього походження [3]. Блокчейн може служити ефективним інструментом для захисту від фальсифікації даних.

Резервне копіювання та відновлення даних, що забезпечує можливості регулярного резервного копіювання даних і швидкого відновлення у випадку кібератак або втрати даних.

Для побудови захищеної системи у цифровій економіці рекомендую використовувати наступну конфігурацію:

- хмарну платформу Okta, що надає широкі можливості для аутентифікації та ідентифікації користувачів[4];
- шифрування систем засобами FileVault та BitLocker;
- безпека мережі інструментами Cisco Secure Client та використання VPN – Axis Security Client;
- багаторівнева аутентифікація ПЗ Infinipoint, та для резерву Google Authenticator;
- для захисту від витоку інформації використовувати браузер Island з налаштуваннями на блокування можливості копіювання інформації з нього;
- CrowdStrike ПЗ для виявлення локальних загроз у системах.

Ці технології разом допоможуть створити комплексний підхід до захисту інформації цифрової економіки в стані війни, де загрози стають все більш складними та розповсюдженими.

Список використаних джерел

1. Кожному своя «хмара» – якими бувають cloud-сервіси та яка між ними різниця – Na chashi [Електронний ресурс]. URL: <https://nachasi.com/2017/10/02/cloudservis/>
2. Ємець В., Мельник А., Попович Р. Сучасна криптографія. Основні поняття. Львів : Бак, 2003. 144 с.
3. Смірнов О. А., Віхрова Л. Г., Осадчий С. І. та ін. Основи захисту інформації : навч. посібн. Кіровоград, 2010. 322 с.
4. Офіційний сайт Okta. URL: <https://www.okta.com/>

*Поцелуйко Ігор Володимирович,
аспірант
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Ключові слова: хмарні технології, обробка, дані.

Хмарні технології в цифровій економіці відіграють ключову роль у розвитку сучасного бізнесу та інформаційного середовища. Актуальність теми полягає в тому, що дані технології дозволяють оптимізувати та більш ефективно використовувати усі потужності бізнесу та підприємства. Ось деякі аспекти, які слід розглянути.

Зберігання та обробка даних. Хмарні обчислення дозволяють компаніям зберігати та обробляти величезні обсяги даних без необхідності інвестування в власне обладнання [1].

Вони забезпечують легкий доступ до даних з будь-якого місця та пристрою, що полегшує співпрацю та роботу на відстані.

Скасування витрат на ІТ-інфраструктуру. Підприємства можуть уникнути великих витрат на обладнання та програмне забезпечення, використовуючи послуги хмарних платформ.

Масштабованість і гнучкість хмарних рішень дозволяють компаніям оптимізувати витрати, швидко збільшуючи або зменшуючи потужність обчислювальних ресурсів відповідно до потреб.

Інновації та розвиток продуктів. Завдяки доступу до передових технологій (наприклад, штучний інтелект, машинне навчання) через хмарні платформи, компанії можуть швидше впроваджувати інновації та розробляти нові продукти.

Забезпечення безпеки. Багато хмарних платформ надають розширені засоби безпеки, що дозволяє підприємствам захищати свої дані від загроз та несанкціонованого доступу.

Ефективне використання ресурсів. З розширеними можливостями віртуалізації та автоматизації, хмарні технології дозволяють оптимізувати використання обчислювальних ресурсів, забезпечуючи ефективність бізнес-процесів.

Глобальний доступ. Хмарні рішення дозволяють компаніям легко масштабувати свої операції на міжнародному рівні і забезпечують глобальний доступ до даних та сервісів.

Загалом, хмарні технології стають ключовим елементом цифрової економіки, забезпечуючи підприємствам необхідні інструменти для ефективної роботи, інновацій та конкурентоспроможності [2].

До основних переваг використання хмарних технологій можна віднести:

– доступність – мінімізуються початкові витрати, [3] у зв'язку з чим відпадає необхідність у значному обсязі стартових інвестицій;

– спільна робота – на одній платформі може працювати відразу декілька розробників або навіть кілька команд у реальному часі, що значно пришвидшує розробку;

– простота – хоча хмарні ресурси не призначені для рядових користувачів, але їх можуть використовувати навіть початківці.

Доволі суттєвий економічний ефект буде отримано в результаті впровадження хмарних технологій в державному секторі [4]. Зокрема вони повинні стати основою для розширення та масштабування інфраструктури електронного урядування, роботи державних підприємств. На жаль рівень застосування хмарних технологій у державних структурах в Україні є досить низьким. Хоча у цьому напрямі їх використання вже є помітні позитивні зміни. Адже, періодично з'являються окремі відносно великі проекти.

Беззаперечно сучасні хмарні технології є прогресивним та перспективним рішенням як для бізнесу, так і державного сектору. Проте їх впровадження повинне бути нормативно врегульованим, безпечним, економічно ефективним та максимально враховувати індивідуальні потреби суб'єкта хмарної трансформації.

Список використаних джерел

1. Вітер М. Б., Засадна Х. О. Використання хмарних технологій у системі інформаційної взаємодії державних органів. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2014. Вип. 24.9. С. 341–347.
2. Як енергетичні компанії використовують хмарні технології. URL: <https://cloudfresh.com/ua/cloud-blog/yak-enerhetychni-kompanii-vykorystovuiut-khmarni-tekhnologii/>
3. Шевчук І. Б. Інформаційні технології в регіональній економіці: теорія і практика впровадження та використання. Львів : Видавництво ННВК «АТБ», 2018. 448 с.
4. Жалдак Г. Перспективи розвитку хмарних технологій в Україні. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. Вип. 4(15). С. 445–448.

СЕКЦІЯ 13

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

УДК 7.034.7(477.51)

*Биконя Домініка Сергіївна,
студентка групи КН-2201,
ВСП «Фаховий коледж транспорту
та комп'ютерних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

ХАРАКТЕРНІ РИСИ КОЗАЦЬКОГО БАРОКО НА ПРИКЛАДІ БУДИНКУ ПОЛКОВОЇ КАНЦЕЛЯРІЇ В ЧЕРНІГОВІ

Ключові слова: козацьке бароко, архітектура, стиль бароко, козаки, мазепинське бароко.

Стиль українського бароко відіграв важливу роль в архітектурі відомих українських пам'яток XVII-XVIII ст., і сучасні українці не мали б такої багатой культурної спадщини, якби тодішні не втілювали його у своєму баченні, створюючи власне культурне середовище й виступаючи як творці самобутніх цінностей. Українське бароко є унікальним стилем в європейській архітектурі.

Бароко – це загальноєвропейський стиль у літературі, мистецтві, архітектурі, поезії та інших сферах культури, який з'явився наприкінці XVI-XVIII ст., після епохи високого середньовіччя – Ренесансу. Бароко вважають стилем 'багатіів' [1, 1]. Характерними рисами цього стилю є масивність, драматичність, емоційна насиченість, пишність та складність форм. В архітектурі притаманні надмірність скульптурних прикрас і химерність форм, сміливі орнаменти та контрастність об'ємів і кольорів [1, 2]. Відомими прикладами архітектурних пам'яток бароко є Палац Грассалковичів в Братиславі, Палац Версаль, Замок Вербице, Костел Святого Карла в Римі тощо [2, 1].

В Україні, саме в автономній Гетьманщині та Слобожанщині, бароко найбільше виражено в церковній архітектурі, трохи менше в скульптурах і різьбленні вівтарів, і має окрему назву. Треба зазначити, що українське, або козацьке, або мазепинське бароко почало розвиватись на початку XVII ст. [1, 2].

Згідно з історичними даними, саме Хмельниччина у 1648 році зумовила фундаментальні зміни в архітектурі, тоді й почала формуватися національна стилістика, яка мала свої особливі риси й відмінності від традиційного західноєвропейського стилю того часу [4, 1].

Свого розквіту «українське бароко» досягло завдяки Івану Мазепі, який славився своєю прихильністю до української культури. Вчені вважають, що першою культурною пам'яткою в стилі бароко на території України є Стрітенський костел босих кармелітів у Львові, а у стилі українського бароко – Іллінська церква в Суботіві, збудована у 1653 році на замовлення Богдана Хмельницького [2, 2]. Тому українське бароко часто називають *козацьким*, бо споруди в цьому стилі часто будували за наказами заможних козаків. Вони вважали, що як суспільно-політична та військова сила, козаки повинні творити власне особисте культурне середовище, рушійну силу в просуванні духовного життя та створенні унікальних цінностей [1, 3]. Завдяки козацтву, естетика народного монументального дерев'яного будівництва була перенесена в масивну і складну муровану монументальну архітектуру (наприклад, Миколаївський собор (1668) у Ніжині). Отже, українське бароко відображає бажання зберегти та висловити національну культурну ідентичність.

Характерним для храмів є: 1) церкви зроблені в староруському стилі, а їх бані – у формі цибулини; 2) основним будівельним матеріалом є обпалена цегла; 3) стіни покривали штукатуркою та вапном, фарбували білим/блакитним кольором («Київське рококо»); 4) використовували вертикальні лінії у конструкціях церков, що створює враження піднесеності та духовності; 5) прикрашали елементами національної української символіки; [4, 3] 6) втілена складність та багатство декору (наприклад: фрески, розписи, різьблення по дереву та іконостаси з багатою орнаментикою); 7) збудовано, враховуючи візантійські мотиви архітектури Київської Русі [2, 2].

Будинок Чернігівської полкової канцелярії, також це – будинок Якова Лизогуба та будинок Мазепи, є однією з архітектурних пам'яток Чернігівщини, XVII ст., збудованих у стилі козацького бароко на території Дитинця [3, 1].

Щодо історичних рис цього будинку, то спочатку він належав чернігівському полковнику Якову Кіндратовичу Лизогубу, а з часом, після його смерті в 1698 році, – Іванові Мазепі. У XVIII ст. в цій будівлі перебувала полкова канцелярія Чернігівського козацького полку, пізніше містився архів, зараз – фонди Чернігівського обласного історичного музею ім. В. Тарновського [3, 1].

Будинок одноповерховий, розділений на дві рівні частини, має двосхилий дах з монументальним трикутним фронтоном на бічному фасаді споруди, з шістьма кімнатами, і з такого ж типом підвалом. Двокамерні сіни спереду і ззаду розсікають будинок навпіл: західна половина призначена для чоловіків, а східна – для жінок [3, 2].

Будинок Мазепи збудований з білої цегли на вапняному розчині, що притаманне для бароко. Пластична обробка фасадів та оздоблення будинку ускладнено різними ліпленнями, лопатками – пілястрами по кутах, декорованими фігурними фронтонами. Увесь цей декор був зроблений з навмисне зробленої фігурної цегли, яка надає мальовничої пластичності та рельєфності будинку, і, через виражену світлотінь, будівля виглядає більш динамічно [3, 3].

У першій половині XVIII століття, через активні пожежі в канцелярії, до північного фасаду прибудували тамбур з фронтоном, а з внутрішнього двору створили ще один для доступу до підвалу [3, 3].

Отже, Будинок Чернігівської полкової канцелярії є неповторною ланкою загальноєвропейського стилю бароко XVII-XVIII ст., з притаманними йому рисами: масивністю, драматичністю, емоційною насиченістю, пишністю та складністю форм. Ця пам'ятка збудована під впливом обох стилів – козацького та європейського і є однією з небагатьох, які збереглися за довгі часи війн та розрухи. Вона продовжує дивувати складністю своїх форм та старанною працею архітектора й реставраторів над спадком унікального тогочасного стилю – козацького бароко.

Список використаних джерел

1. Гаврилюк Г., Михальчук А. Стиль бароко – самоствердження української національної самобутності в європейському культурному просторі. URL: http://ukrconf.fl.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/12/34_HAV1.pdf
2. Морі Є. «Козацьке» бароко: як Україна переосмислювала європейську архітектуру. URL: <https://suspilne.media/182268-kozacke-baroko-ak-ukraina-pereosmislivala-evropejsku-arhitekturu/>
3. Полкова канцелярія. Чернігів стародавній. URL: <https://oldchernihiv.com/polkova-kantselyariya/>
4. Ярош А. Стиль бароко в Україні. Від 22.05.2023. URL: <https://nerukhomi.ua/ukr/news/lajfhaki/stil-baroko-v-ukraini.htm>

УДК 94(477)»1939/1949»(=416.16)

*Вихор Ірина Сергіївна,**викладач вищої кваліфікаційної
категорії,**ВСП «Козелецький фаховий коледж
ветеринарної медицини**Білоцерківського національного
аграрного університету»*

ЗНИЩЕННЯ ЄВРЕЙСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ КОЗЕЛЬЦЯ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Ключові поняття: голокост, синагога, єврейські погроми.

Голокост – це цілеспрямована політика нацистського режиму на знищення етнічних та соціальних груп в Європі, за ознакою їхньої расової, етнічної, національної належності, сексуальної орієнтації як неповноцінних, шкідливих. Також Голокост – геноцид єврейського народу в роки Другої світової війни, внаслідок якого загинуло близько 6 мільйонів євреїв, з них в Україні – 900000.

Особливо трагічно склалася доля євреїв, які проживали в складі радянських республік. Фашистська ідеологія ототожнювала радянських євреїв з комуністами. Тому їх знищення розпочалось з першого дня окупації.

2 липня 1941 року головним управлінням безпеки рейху видано директиву командирам СС про знищення на окупованій території СРСР всіх партійних активістів, комісарів і євреїв [2, 32].

Не оминула трагічна доля і єврейське населення Козельця.

Розселення єврейського населення на Чернігівщині відноситься до XIV – XVII ст. Це період литово-польського панування. Шляхта, яка отримувала маєтки на Чернігівщині, привозила з собою управляючих, шинкарів, купців і представників різних ремесел. Традиційно, євреї, які приїздили на Чернігівщину, оселялись у торгових центрах: Чернігові, Ніжині, Новгород-Сіверську тощо. Частина євреїв у цей час осіла в Козельці. В 1766 році в Козельці, згідно перепису, проживало 2273 людини, з них 8% були євреї. Існувало декілька єврейських будинків, які належали ремісникам і купцям [4, 12].

Після поділів Речі Посполитої 1772, 1793, 1795 років основні польські землі були включені до складу Російської імперії. Єврейському населенню Польщі було дозволено проживати в 15 губерніях із 50. Однією з них була Чернігівська губернія [2, 44].

В 1847 році в Козельці проживало 658 євреїв, в 1862 – 1129, в 1886 – 1305, в 1897 – 1634. В середині XIX ст. євреям в Козельці належали торгові лавки, деякі фабрики і заводи. В 1862 році в Козельці існували дві синагоги [3, 226].

Гоніння на єврейський народ відбувались в різні періоди історії. Перший єврейський погром у Козельці відбувся у 80 рр. XIX ст. Другий – в

жовтні 1905 року. Третій – в період Української революції 1917 – 1921 рр. [2, 45]. Тоді були пограбовані і розгромлені єврейські лавки на торговій площі. У Козельці єврейські погроми не набули масового характеру як, наприклад, у Ніжині.

На початку ХХ ст. продовжували діяти дві синагоги, талмуд-тора, приватне чоловіче єврейське училище, існувало окреме єврейське кладовище. В 1912 році засновано єврейське ощадно-позичкове товариство [3, 149].

В 1920 році в Козельці проживало 907 євреїв, в 1926 – 748. З приходом до влади більшовиків та утворенням СРСР зростає діяльність єврейських релігійних общин. Зводилась вона здебільшого до роботи з людьми похилого віку. Єврейські діти навчались у звичайних школах разом з православними. Занепадала діяльність синагог. Звичайним явищем стали змішані шлюби.

Згідно перепису 1939 року в Козельці проживало 394 євреї [2, 47].

З початком Другої світової війни, радянські євреї обговорювали «Пакт про ненапад» та «Договір про дружбу та кордони» між Німеччиною та СРСР. Антифашистська пропаганда була заборонена. Замовчувалась політика фашистів по відношенню до євреїв. Це стало головною причиною того, що євреї не виїхали з окупованих територій.

22 червня фашистська Німеччина напала на СРСР. В серпні 1941 року лінія фронту наблизилась до Чернігівської області. 11 вересня 1941 року було окуповано Козелець [1, 49]. Німецька окупаційна влада вже мала поіменні списки євреїв з їхніми адресами. Хтось з місцевих жителів-колаборантів допомагав складати списки і збирати на фізичне знищення людей.

На Лівобережній частині України гетто і трудові табори не створювались. Замість них організовувались тимчасові пункти для збору. Для знищення євреїв на окупованих територіях було створено 4 оперативні айнзацгрупи СС, які підпорядковувались начальнику головного управління безпеки Гейдріху [2, 32]. Перед початком наступу на СРСР Гейдріх зібрав на нараду командирів груп і сповістив, що Гітлер наказав знищити всіх євреїв на території СРСР. Окупаційна влада євреями вважала всіх, у кого хоча б один з батьків був євреєм.

В Україні діяли дві з чотирьох айнзацгруп. На Чернігівщині – група «С» – командир доктор штурмбанфюрер СС Рауш, яка рухалась в напрямку Львів – Рівне – Житомир – Київ – Чернігів – Полтава – Харків [2, 33]. Ці групи просувались на схід за наступаючими військами і займались знищенням євреїв, партійних і радянських діячів. В другій половині жовтня з Києва до Козельця прибула айнзацгрупа 4-а, командир Пауль Бломбель, за співпраці з українськими поліцаями розпочала знищення євреїв. В будинку полкової канцелярії було розміщено гестапо, народний комісаріат і в'язницю. Місцева німецька окупаційна влада оголошувала реєстрацію євреїв. Їх збирали під приводом переселення у визначеному місці, а звідти вели на розстріл. Люди йшли з валізками, надіючись, що йдуть на залізничну станцію в Бобровиці. Під час реєстрації забирались цінні речі і передавались окупаційній владі.

За різними даними в Козельці було розстріляно 385 євреїв [2, 225]. А. Круглов вважає, що кількість розстріляних завищена. Скоріше за все до цієї кількості увійшли військовополонені і працівники партійних і радянських органів разом із сім'ями [2, 252]. Дотримуються цієї думки краєзнавці Чумак Т. В.

та Шара Л. М., вказуючи, що розстріляно було 202 євреї. Розстрілювали пострілом в потилицю перед величезною ямою на окраїні Козельця. За свідченнями очевидців, копали яму чоловіки з с. Берлози, яких німецькі окупанти залишили стояти під час розстрілу обабіч кукурудзяного поля, щоб потім закопати невинно вбитих людей. Євреї стояли обличчям до ями і спиною до катів. Матері обіймали дітей і прохали нелюдів відпустити їх.

В перші дні окупації (17, 25 вересня 1941 р.) були розстріляні подружжя Косачевських та Рабинович, 22 жовтня – 125 євреїв. Серед них цілі сім'ї: Каменецькі, Коган, Косачевські, Крачок, Крон, Манілови, Новаковські, Рейзин, Стояновські, Цейтлін, Шикилевські, Ширницькі, Шклярівські, Юнгельман. Наймолодшою серед розстріляних була дев'ятимісячна дитина подружжя Коган. Зустрічаються прізвища та імена дітей двох, чотирьох, п'яти, десяти років та підлітків від одинадцяти до вісімнадцяти років. Поважний вік мала Новаковська Есфір (80 років). 24 жовтня було розстріляно решту євреїв, зокрема і членів сім'ї Крон, які проживали в с. Чемер, але у ці дні перебували в Козельці, де і були розстріляні.

Масове знищення місцевого населення потрібно було якось пояснити. Німецька окупаційна влада оголосила, що було ліквідовано комуністів та терористів. Після масових розстрілів восени 1941 року залишилась частина євреїв, яка переховувалась. Їм допомагали місцеві жителі. Колаборанти-поліцаї займались відловлюванням таких людей і розстрілом їх на місці.

Багато чоловіків євреїв стали до лав Червоної Армії та брали участь у боях в Україні і інших радянських республіках.

На місці масового розстрілу євреїв в Козельці встановлено пам'ятник з написом: «Здесь похоронены граждане г. Козельца зверски замученные немецкими фашистами».

Список використаних джерел

1. Михайличенко О. Козелець. Чернігів : Видавництво «Десна Поліграф». 2019. 96 с.
2. Сокольський Я. Б. Памяти евреев Черниговщины, погибших в годы Второй мировой войны. Нежин : Аспект Поліграф, 2003. 456 с.
3. Чеван О. Чернігівський раввін Бессарабії. *Євреї Лівобережної України. Історія та культура* : Матеріали Х наук. семінару. Чернігів : Видавництво «Десна Поліграф». 2015. С. 147-153.
4. Чумак Т. В., Шара М. Л. Козелець – європейське місто. Чернігів : Видавець Лозовий В. М. 2011. 56 с.

УДК 26-76(477)

*Джигун Маргарита Андріївна,
студентка II А (9) курсу,
ВСП «Козелецький фаховий коледж
ветеринарної медицини
Білоцерківського національного
аграрного університету»*

СТОРІНКАМИ ВИНИКНЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ КЄМГ

Ключові слова: месіанський юдаїзм, Київська єврейська месіанська громада, рабин.

XX століття в релігійному світі відзначилось активним заснуванням нових рухів та спільнот. Одним із них є месіанський юдаїзм. Він набув активного розвитку у світі з кінця 60-х рр. XX ст. Цей рух перебуває на межі між юдаїзмом та християнством. На різних континентах швидко зростає кількість месіанських єврейських громад та синагог. Вони засновують союзи та альянси, щоб зміцнювати співпрацю між собою.

Месіанський єврейський рух в Україні поширився на початку 90-х років XX століття. Найбільша у світі месіанська єврейська спільнота діє у Києві – це Київська єврейська месіанська громада (КЄМГ) [1, 35].

Київську єврейську месіанську громаду було засновано наприкінці 1994 – на початку 1995 року після проведення Першого фестивалю єврейської музики та мистецтва «Слухай, Ізраїлю», який у Києві організувала місія Джонатана Берніса.

Джонатан Берніс – єврей, який понад 30 років є одним із лідерів єврейського месіанського руху; президент і виконавчий директор Міжнародного служіння «Єврейський голос», засновник і старший рабин (з 1984 до 1993 р.) спільноти «Шма Ізраель» у Нью-Йорку. З 1990 р. Джонатан Берніс почав приїжджати в країни Радянського Союзу. У 1992 р. він вперше відвідав Київ. Берніс вирішив присвятити себе служінню євреям у країнах колишнього Радянського Союзу [1, с. 36]. Джонатан Берніс та його команда організували Перший фестиваль єврейської музики та мистецтва в Києві з допомогою церкви Повного Євангелія «Живе Слово» (м. Київ) на чолі з її пастором Анатолієм Гаврилюком. Церква «Живе Слово» – це протестантська харизматична церква, заснована у 1990 р. вихідцями з п'ятидесятницьких церков Києва. На той час вона уже була знайома з темою месіанського єврейського руху – до неї з проповіддю приїжджав месіанський пастор з Ізраїлю Бенжамін Бергер [1, 37].

Фестиваль відбувся у Палаці «Україна». Зал на 4000 місць був повністю заповнений. Надворі охочих зайти досередини було вдвічі більше. Під час фестивалю було зібрано близько 3000 візитівок із контактною інформацією людей, які хотіли брати участь у схожих подіях у майбутньому.

Вже на фестивалі Берніс порушував питання про те, хто стане на чолі месіанської громади. Була запропонована кандидатура Бориса Грисенка. З того часу і до сьогодні він є старшим рабином КЄМГ.

КЄМГ нараховує понад 2200 євреїв та неєвреїв. Існують дочірні громади в Україні та інших країнах. Діяльність громади націлена на пробудження

єврейського народу, поширення єврейського месіанського бачення в усьому світі, зокрема через заснування дочірніх громад.

Для здобуття досвіду організації КЄМГ Грисенко поїхав до Ізраїлю знайомитись з діяльністю месіанських спільнот. В 1996 році до КЄМГ приїхав помічник Берніса, який допоміг налагодити діяльність громади.

КЄМГ визначила себе як громада, а не як церква чи месіанська синагога. Оскільки служіння спрямоване насамперед на євреїв, громада називає себе єврейською. Багато євреїв мають упередження до слова «церква», що пов'язані з гоніннями, які в минулому іноді відбувалися під знаменами церкви. Враховуючи всі ці фактори, КЄМГ ідентифікує себе як громада, а не як церква. Синагога також більше асоціюється зі спорудою і ортодоксальним юдаїзмом [1, 39].

Як і всі месіанські єврейські громади, КЄМГ почала святкувати суботу (шабат), а не неділю. На суботніх служіннях важливе місце займали пісні прославлення. Але ці пісні зазвичай не сприймалися євреями і громада почала шукати інші форми прославлення, що є ближчими до єврейської культури.

Вивчаючи історію євреїв в Україні, КЄМГ дійшла висновку, що саме на українській землі у XVIII ст. почався хасидський рух, який виробив своєрідну музичну культуру, що є відомою у всьому світі. Більшість хасидських пісень та мелодій збудована на біблійних текстах [3, 58]. Тому громада запозичила ці пісні та мелодії. Використовували пісні без слів, розспівування мотиву. Також почали співати пісні на ідиші.

У КЄМГ сформувалася команда танцювального служіння, заснована Валерією Прокашевою. Танець для КЄМГ – це молитва рухами, це невід'ємна частина хвали Бога.

КЄМГ створює мережу домашніх груп, яких нараховується понад 230.

Розпочалося все зі створення «затишних домів» – зустрічей, зорієнтованих на дружбу та спілкування з мінімальною духовною програмою. Згодом «затишні доми» перетворювалися на звичайні домашні групи віруючих.

КЄМГ не залежить від фінансової підтримки інших організацій, зокрема іноземних, здійснюючи свою діяльність за рахунок десятин і пожертв членів громади.

КЄМГ під час російсько-української війни не стоїть осторонь, а допомагає нужденним. Від моменту повномасштабного вторгнення волонтери громади зібрали, відсортували та доставили більше 200 тон гуманітарного вантажу в більш ніж 17 міст. Роздали тисячі продуктових наборів та сотні комплектів ліків. Капелани підтримують солдат на передовій та в госпіталях. Допомагають з продуктами харчування та військовим спорядженням.

Єврейська молодь долучилась до плетіння маскувальних сіток. КЄМГ організувала кафе для військових, де на їх честь проводяться «Вечори пошани».

Список використаних джерел

1. Москалець Л. Особливості богослов'я Київської єврейської месіанської громади в контексті сучасного світового месіанського юдаїзму : магіст. роб. / ЗВО Український католицький університет. Львів, 2021. 100 с.
2. Про нас. *Київська єврейська месіанська громада* : веб-сайт. URL : <https://www.kemokiev.org> (дата звернення: 14.11.23).
3. Русняк И. Путь с Мессией: Основы мессианской веры. Киев : Медіа-центр «Шофар», 2018. 208 с.

УДК 94(477)»1939/1949»(477.51)

*Зіберт Марі Мішель,**студентка групи КН-2201,
ВСП «Фаховий коледж транспорту
та комп'ютерних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

КОРЮКІВСЬКА ТРАГЕДІЯ 1943 РОКУ

Ключові слова: Корюківка, трагедія, вбивство, солдати, партизани, гітлерівські війська, мешканці, карателі.

Правда про трагедію Другої світової війни в Україні потрібна для розуміння теперішніх подій, коли на нашій території російські війська та підтримувані ними терористи знову чинять воєнні злочини. Війни, в яких сторони не рахуються із життям цивільного населення, перетворюють його на заручників військово-політичних планів, мають бути визнані злочином, неприпустимим у сучасному світі [5, 2].

Корюківська трагедія – це масове вбивство 6700 жителів селища міського типу Корюківка, здійснюване у березні 1943 року у ході 2 світової війни загонами гітлерівських військ [1, 1].

Каральна операція гітлерівських військ – масове вбивство мирного населення було як результат на дії радянських партизанів під проводом Олексія Федорова, офіцера НКВС СРСР. Чисельна переважність партизанської групи військ О. Федорова за числом бійців, тобто майже в десять разів, – особливий трагізм у цій події, бо партизани бездіяли [1, 1].

Привід: одного з командирів диверсійної частини, голови місцевого колгоспу Феодосія Ступака у Корюківській тюрмі сиділи дружина та діти. 26 лютого 1943 року було вбито дружину Ф. Ступака. У ніч на 27 лютого загонами партизанського з'єднання Олексія Федорова напали на місцевий гарнізон, який був у складі з угорських солдатів. Протягом операції загинуло 78 бійців, 8 потрапили в полон. Дітей Ф. Ступака та кількох інших людей було звільнено з в'язниці, а деякі будівлі підірвані. Тоді загинув і сам Ф. Ступак [3, 2].

Виїзд із села був закритий вже на наступний день після нападу диверсантів. Проте того дня з Корюківки вдалося втекти щонайменше одній жінці з 3 дітьми [1, 1].

Вранці 1 березня 1943 року до Корюківки прибув підрозділ німецької жандармерії. Спочатку німці намагалися зігнати всіх жителів у центр села. Тоді, передчуваючи вирогідне вбивство, деякі жителі пробували втекти, в той час кати починали заходити в усі будинки і розстрілювати їхніх мешканців. Тих, кого зганяли до центру, розстрілювали у великих будівлях села – ресторани та театрі. Близько 500 осіб загинули в ресторані. П'ятеро вижили. Був виданий наказ знищити всіх корюківчан, які втекли в населені пункти, що знаходились поруч [1, 2].

Смерть настала внаслідок пострілів з автоматичної зброї та кулеметів, ударів тупими предметами та спалення живцем, про що свідчить висновок вже післявоєнної судово-медичної експертизи [1, 2].

Підпалювати будинки заповнені трупами (тільки в ресторані понад 500 тіл) почали вже другого березня, але вбивства теж продовжувались. Карателі перевіряли все село, хапали людей і живими кидали в палаючі хати. Віра Сільченко, сховавшись у копиці сіна, бачила, як нелюди кидали у вогонь її матір, сестру та невістку. Великі групи людей знищували одночасно на подвір'ї церкви, колгоспу та у свинарнику. До кінця 2 березня село Корюківка було майже повністю спалено [1, 2].

У Корюківці майже все спалили, вціліло лише 36 будівель. Серед них, окрім Свято-Вознесенської церкви, приміщення в'язниці, школи ім. Леніна, дорослої та дитячої бібліотеки, лікарні, школи ім. Сталіна, німецької комендатури, колишнього дитячого садка, ковбасні, та інші житлові приміщення. Мешканцям сусідніх населених пунктів погрожували, щоб ті не надавали допомогу жителям Корюківки [2, 3].

Уцілілі корюківчани сховалися або втекли до лісу; через декілька днів деякі з них повернулися, це були в основному люди похилого віку [1, 2].

9 березня гітлерівці повернулися в Корюківку і спалили їх живцем [1, 2].

Близько 7 тис. мирних жителів було вбито внаслідок каральної акції в Корюківці. Спалено 1290 будівель. 5612 жертв масового вбивства залишаються нерозпізнаними. Корюківка була майже повністю спалена, а населення, яке тут проживало, винищено [1, 2].

За актом Чернігівської обласної комісії зі встановлення і розслідування злочинів гітлерівських загарбників у Корюківці (від 17 грудня 1943 р.), це масове вбивство було скоєне солдатами 105-ї легкої дивізії генерал-лейтенанта Золтана Йогана Алдя-Папа і російським підрозділом шуцманшафту. Кількість осіб, що брала участь у цьому військовому злочину становить 300-500 осіб. Участь у цій каральній операції 399-ї польової жандармерії, яка також брала в ній безпосередню участь, досі замовчується. Достовірно відомо, що ця жандармерія на момент трагедії знаходилася в місті Корюківка. Причиною замовчування є те, що 399-та польова жандармерія складалася переважно з росіян. Вони мали форму, яка нагадувала одяг донських козаків. Про це, зокрема, йдеться у спогадах, командира Чернігівського обласного партизанського загону М. М. Попудренка, одного з організаторів радянського партизанського руху на території України [1, 3].

За 70 років після знищення Корюківки свідкам трагедії, представникам влади, родичам, друзям і знайомим загиблих, історикам і краєзнавцям вдалося за іменем ідентифікувати лише 1893 загиблих. Це лише 28% усіх загиблих під час Корюківської трагедії [3, 5].

Отже, з 1941-го по 1944 рік в Україні нацистські каральні загони знищили вогнем понад 50 тисяч цивільних у понад 670 населених пунктах. Тож Корюківська трагедія – національний символ скорботи за всіма загиблими у всіх українських селах, знищених нацистами в 1941-1944 роках [4, 2].

Список використаних джерел

1. URL: <http://surl.li/bchgp>
2. URL: <https://suspilne.media/108999-korukivska-tragedia-rozvincuemo-mifi/>
3. URL: <https://koryukivka-rada.gov.ua/koryukivska-tragediya-natsionalnyj-symvol-pam-yati/>
4. URL: <https://www.istpravda.com.ua/short/2023/03/1/162446/>
5. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyi-materialy/zhurnalistam/pamyati-koryukivskoyi-tragediyi-naybilshoyi-karalnoyi-operaciyi-nacystiv-u-yevropi-berezen-1943-roku>

Зайко Сергій Юрійович,

*викладач соціально-гуманітарних дисциплін
Борзнянського аграрного фахового коледжу*

ДЕМОКРАТІЯ В УКРАЇНІ ПЕРІОДУ ЗАПОРІЗЬКОЇ СІЧІ ТА ГЕТЬМАНЩИНИ

Ключові слова: законодавча влада, орган законодавчої влади, етапи розвитку законодавчої влади, парламентаризм, демократія.

Для сучасного українського суспільства особливої актуальності набуває досвід попередніх поколінь у побудові ефективної системи влади як необхідної умови подальшого розвитку демократії в Україні.

Важко переоцінити досвід демократичних традицій побудови суспільства для сучасного українського суспільства. Звідси впливає актуальність знань про досвід попередніх поколінь на початковому етапі виникнення і функціонування системи органів законодавчої влади.

Етап розвитку законодавчої влади в Україні у східнослов'янських племен на території сучасної України (VI-IX ст.) та становлення і розвитку державності Києво-Руської держави (IX-XIII ст.) був перерваний на кілька століть монгольським нашествям. Землі сучасної України потрапили до складу інших держав, розвиток демократії надовго припинився.

Лише із заснуванням та поширенням впливу Запорізької Січі з XVI ст. починається відродження демократичних владних інституцій, які мають ознаки парламентаризму.

Особливістю цього процесу, було те, що його рушійною силою була нова соціальна верства – козацтво. З появою Запорізької Січі народ України отримав могутню опору у протистоянні з ворогами [1, 158].

Основними особливостями побудови і розвитку демократії у Запорізькій Січі і Гетьманщині (XVII-XVIII ст.) були:

- зароджується зародки нової української демократії
- вищим органом влади на Січі була Січова Рада, в якій брали участь усі козаки [2, 63].
- значний вплив на Січі мала Рада січової старшини, яка відстоювала інтереси правлячого козацького класу
- демократичний устрій Січі був покладений в основі устрою Гетьманщини (Війська Запорозького), де була заснована Генеральна Рада як представницький козацький орган із законодавчими і контрольними функціями [2, 85].
- головними ознаками Гетьманщини як держави були: єдиний територіальний простір, наявність спеціалізованого апарату управління, право на застосування державного примусу, єдина система податків і фінансів [1, 194].

- організація системи органів вищої влади у Гетьманщині характеризувалася боротьбою республіканської та монархічної форм правління [3, 141].

- вищими органами влади у Гетьманщині були гетьман, Генеральна рада, старшинська рада [3, с. 142]

- у Козацькій державі не існувало чіткого розмежування функцій між органами державної влади, зокрема, повноваження гетьмана часто перетиналися з компетенцією Генеральної ради

- влада на місцях визначалася полково-сотенною системою управління, яка, як і центральна влада, була побудована на засадах демократії: на полкових радах обиралася полкова старшина, на сотенних – сотенна старшина [3, 145].

- поступове зростання повноважень гетьмана і Ради старшин за рахунок обмеження повноважень Генеральної Ради.

Отже, витoki демократії та законодавчої влади в Україні були рєвно вишлекані українським народом у козацькі часи. Це ще не були законодавча влада і парламентаризм у сучасному розумінні, але це були чергові сходинки на шляху до розбудови демократичного суспільства, яке нині самовіддано і жєртвно обороняють мужні українські захисники від російської навали.

Список використаних джерел

1. Музиченко П. П. Історія держави і права України : навч. посіб. Київ: Т-во «Знання», 2000. 662 с.
2. Кузьминець О., Калиновський В. Історія держави і права України. Київ: Україна, 2002. 448 с.
3. Захарченко П. П. Історія держави і права України. Київ: Атіка, 2005. 368 с.

УДК 37(092)

*Кухаренко Ганна,
викладач-методист,
викладач вищої кваліфікаційної
категорії,
ВСП «Фаховий коледж транспорту
та комп'ютерних технологій
Національного Університету
«Чернігівська політехніка»*

ПИЛИП МОРАЧЕВСЬКИЙ - УКРАЇНСЬКИЙ ПРОСВІТИТЕЛЬ, ПЕДАГОГ ТА ПИСЬМЕННИК

Ключові слова: просвітитель, педагог, письменник, митець, перекладач, Святе Письмо, українська мова.

Пилип Семенович Морачевський – український просвітитель, педагог, письменник та книгознавець відомий тим, що, окрім плідної педагогічної та літературної діяльності, здійснив перший повний переклад Нового Завіту та Псалтиря українською літературною мовою. В наші дні ім'я та справи П. Морачевського повертаються українському народові. Перевидаються твори письменника, друкуються наукові дослідження про нього, з'являються меморіальні та пам'ятні дошки, а у храмах Божих лунає українською мовою Святе Євангеліє у його перекладі [3, 1].

Народився Пилип Морачевський 26 листопада 1806 року в селі Шестовиця Чернігівського повіту Чернігівської губернії у родині небагатого дворянина. Після того, як його батько загинув на війні 1812 року, Пилипа виховували його мати та дідусь. Початкову освіту Пилип Морачевський здобув удома, виховувався він в україномовному середовищі. У 1816-1819 роках П. Морачевський навчався в Чернігівському повітовому училищі, а в 1820-1825-му – в міській гімназії. Навчався хлопець добре, отримував похвальні листи та грамоти. Змалку захопився складанням віршів, перші твори присвячував рідним місцям – селу, де народився, та Чернігову [4, 1].

У 1825-1828 роках П. Морачевський навчався на фізико-математичному відділенні Харківського імператорського університету. 1829 року він склав іспит на вчителя математики та влаштувався на роботу до Сумського повітового училища вчителем математики, У вільний час Пилип активно пише вірші, поки ще російською мовою. Більшість його творів «сумського періоду» побачили світ лише в 1899 році [4, 2].

У 1832 р. П. Морачевський склав екзамен з російської словесності у Харківському іспитовому комітеті та отримав звання вчителя-словесника. Згодом переїхав до Луцька, де отримав роботу в місцевій гімназії і працював там до 1835 р. Найвідомішим твором того часу була п'єса «Чудаки. Несколько комических сцен», яку він присвятив своєму вчителю та наставникові І. Кулжинському [3, 2].

У 1835 р. П. Морачевський отримав посаду старшого викладача словесності в Кам'янець-Подільській гімназії. Тут митець не тільки знайшов

добрих друзів, улюблену роботу, а й одружився з Г. Митькевичевою, згодом у них народилося п'ятеро дітей – три сини та дві дочки [3, 2].

У 1842–1849 рр. П. Морачевський одночасно з викладанням працював на посаді інспектора спочатку чоловічої гімназії, а в 1849–1859 рр. – Ніжинського лицю князя Безбородька. Цей час був найпліднішим для нього і в професійній, і в літературній діяльності. Його дуже любили колеги та студенти, у спогадах про нього один із учнів писав: «П. С. Морачевський нам дуже сподобався, дійсно, він був дуже доброю та хорошою людиною і обходився з нами по-людськи... Буваючи часто у Морачевського, я постійно заставав його в кабінеті за роботою: він щось писав і часто рився в Біблії слов'янській і латинській; це були його заняття перекладу Святого писання на малоруську мову» [3, 2].

У ніжинський період життя П. Морачевський почав писати твори українською мовою. Найвизначнішим твором, як вважають дослідники, стала велика, в шести частинах, поема «Чумаки, або Україна з 1768 року». Автор написав цей твір під впливом поеми Т. Шевченка «Гайдамаки». Героями «Чумаків...» були лицарі українського козацтва, які боролися за свободу свого народу [2, 1]. Рукопис цього твору, який придбав у свій час В. Гарновський, зберігається у Чернігівському історичному музеї.

В 1859 р. Пилип Семенович виходить у відставку. Наступні двадцять років живе з родиною у селі Шняківка Ніжинського повіту [1, 2].

Пилип Морачевський відомий в історії української культури як перший перекладач книг Нового Завіту та Книги псалмів українською літературною мовою. Ці переклади і сьогодні вважаються одними з найкращих, проте доля їх сумна, адже деякі з них так і не опубліковані й досі зберігаються в рукописах. Окремі тексти ще не віднайдені чи взагалі втрачені [1, 2].

Роботу над перекладом чотирьох Євангелій П. Морачевський виконав за 21 місяць (до 16 листопада 1861 року). Робота Морачевського над перекладами Святого Письма проходила так: 1861 року від переклав Чотирикнижжя, 1862-го – Діяння святих апостолів, 1864 – Апокаліпсис та Послання святих апостолів. Далі взявся за Старий Заповіт і 1865 року переклав Псалтир. Також 1862 року підготував шкільний підручник «Священна історія» [4, 4].

Російська академія наук визнала його переклад Євангелій найкращим серед усіх аналогічних слов'янських перекладів, але через мовну політику Російської імперії жоден із цих перекладів не був виданий за життя автора. Лише в лютому 1905 року російська влада дала дозвіл на публікацію українського перекладу Святого Письма. Вперше надрукований навесні 1906 року (потім у 1914 і 1917 рр.) з благословення Святішого Синоду Російської Церкви, але дозволений для використання у церковних відправах лише в період Української Центральної Ради за розпорядженням Всеукраїнської Православної Церковної Ради. Євангелія в перекладах Пилипа Морачевського були перевидані у Канаді (1948р.) і США (1966р.), їх досі використовують під час богослужінь. В Україні Євангеліє в перекладі П. Морачевського перевидане київським видавництвом «Простір» у 2011, а Псалтир – Національною бібліотекою України ім. В. Вернадського у 2015-му [1, 2].

Отже, в історії української просвіти з ім'ям Пилипа Семеновича Морачевського пов'язана великої ваги робота – переклад Святого Письма на рідну українську мову, праця, якій він присвятив майже 30 років свого життя.

Доля П. Морачевського та його перекладацька діяльність стали темою наукового дослідження лише в наші дні [5, 212].

Вважається, що цей переклад і на другу половину ХХ ст. був найдосконалішим, і його найчастіше читали під час богослужінь. Перший переклад Євангелія новоукраїнською мовою без сумніву вплинув на наступних українських перекладачів, які шукали нові мовні засоби, щоб точніше говорити про Бога і до Бога українською мовою. Тому, читаючи сьогодні Євангеліє українською, не будемо забувати Пилипа Семеновича Морачевського, адже він перший здійснив цю подвижницьку працю [5, 220].

28 лютого 1878 року писав Пилип Семенович синові: «Життя моє, певно, підходить до кінця і я дякую за нього Богові: ранок мій йшов, здається, похмуро, але я досяг, чого досягнути мені було можна; полудень сяяв наді мною світлим і теплим промінням; вечір мій тихий і безтурботний, – я оточений любов'ю і сам повен любові» [6, 1].

Помер П. Морачевський 26 вересня 1879 року в селі Шняківці поблизу Ніжина, де й похований на цвинтарі біля сільської церкви [1, 2]. У 2006 року на відзначення 200-річчя від дня народження українського просвітника у Шняківці на імовірному місці кладовища було поставлено символічний дерев'яний хрест, а у Шестовиці відкрито меморіальну дошку [4, 6].

Отже, Пилип Семенович Морачевський назавжди залишив по собі пам'ять як першого перекладача Святого письма українською мовою і як людини, що у складних життєвих та історичних умовах думала про розвиток рідної, мови і зробила все можливе для її популяризації. Його праця не залишилася непоміченою та не була марною, а забуте на десятиліття ім'я знову повернулося та посіло гідне місце в історії української культури [3, 3].

Список використаних джерел

1. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D1%80%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%9F%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%BF_%D0%A1%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87
2. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=12562>
3. URL: https://secinfchounbk.blogspot.com/2016/11/blog-post_17.html
4. URL: <https://novynarnia.com/2021/11/26/pylyp-morachevskyj/>
5. URL: https://library.zu.edu.ua/vz/10/Vg_2003_10_24.pdf
6. URL: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/duhovniy_podvig_pilipa_morachevskogo_do_200-richchya_vid_dnya_narodzhennya.html

УДК 339.924:061.1ЄС

*Омельченко Інна Віталіївна,**викладач загальноосвітніх дисциплін,
ВСП «Бобровицький фаховий коледж
імені О. Майнової НУБіП України»*

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ РОЗРОБКИ ЗАГАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Ключові слова: інтеграція, євроінтеграція, Європейський Союз.

Теоретико-методологічні розробки проблем європейської інтеграції представлені в працях теоретиків федералізму (неофедералізму) (А. Етціоні, Дж. Піндер), функціоналізму (Д. Мітрані), неофункціоналізму (Е. Хаас, Д. Най, Р. Кеохейн, Л. Ліндберг, Ф. Шміттер) та його альтернативними концепціями, зокрема, такими як міжурядовість (інтергавернменталізм) (С. Хоффман) та інституціоналізм: (П. Пірсон, К. Армстронг, С. Балмер), а також теорією комунікації К. Дойча і теорією ліберального міжурядового підходу Е. Моравчика, що є чи не найпопулярнішою сьогодні.

Загальнотеоретичні проблеми західноєвропейської інтеграції розкриваються також в працях радянських вчених В. Барановського [1], М. Максимової [4]. Ці автори розглядають інтеграцію як «незворотній процес конфліктно-компромісного розвитку, об'єктивний за природою процес зближення, взаємодії національних господарств, формування регіональних господарських комплексів у рамках тих груп держав, де для цього склались сприятливі умови» [1, 10].

В українській науці дослідження теорії та практики євроінтеграції є відповіддю на принципове обрання країною європейського вектору зовнішньополітичної стратегії за часів незалежності. Комплексний цілісний аналіз історії об'єднаної Європи, засади створення Європейського Союзу та механізми взаємодії країн в «малій Європі» представлений у працях В. Копійки та Т. Шинкаренка [4]. Дослідженню напрямків і концепцій євроінтеграції присвячені статті В. Копійки [4] та Л. Мицик [5]. Цікаві компаративні розвідки теоретичних моделей євроінтеграції представлені в працях І. Баркалової [2], О. Ковальнової [3]. Робота І. Піляєва являє собою спробу виявлення оптимальних наукових теорій і методологій дослідження євроінтеграційного процесу крізь призму порівняння теорій європейської інтеграції [4]. Варто погодитися з думкою І. Баркалової щодо особливої актуальності дослідження теоретичних аспектів європейського будівництва, адже «нині, за умов докорінної трансформації Євросоюзу, вкрай необхідна вимога – виробити нові моделі євроінтеграційного процесу, принаймні, теорію розширення ЄС» [2, 9].

Отже, євроінтеграція України, що відбувається в умовах широко-масштабної війни, з одного боку, довела готовність українців захищати незалежність своєї країни, європейський шлях її розвитку, об'єднала українську

націю і зміцнила громадську підтримку руху до ЄС. А з іншого – активізувала двосторонні процеси євроінтеграції, надала нової якості політики Брюсселя на українському напрямі, змусила переглянути підходи і пріоритети у сфері безпеки. Водночас війна, під час якої Україна зазнає колосальних людських та фінансово-економічних втрат, вплинула на характер просування до об'єднаної Європи, обумовила особливості «воєнної» євроінтеграції.

Список використаних джерел

1. Барановский В. Г. Европейское сообщество в системе международных отношений. М: Наука, 1986. 318 с.
2. Баркалова І. М. Теоретичні моделі розвитку європейської інтеграції у 40–70-х роках ХХ ст. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2013. № 1. С. 9-16.
3. Ковальова О. Євроінтеграційна теорія транснаціоналізму і її новітні модифікації. *Наукові записки : збірник наукових праць*. К., 2002. Вип. 20. С. 199-209.
4. Копійка В. В. Концепції та доктрини європейської єдності в останній третині ХХ сторіччя. *Розширення Європейського Союзу. Теорія і практика інтеграційного процесу*. Київ, 2002. С. 8-74.
5. Мицик Л. М. Сучасні теорії західноєвропейської інтеграції. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету*. Випуск 34. Серія: історичні науки. 2006. № 4. С. 177-184.

УДК 94(477)»1917/1920»

*Решотнік Вероніка Володимирівна,
студентка групи КН-2001,
ВСП «Фаховий коледж транспорту
та комп'ютерних технологій НУ
«Чернігівська політехніка»*

БІЙ ПІД КРУТАМИ: ГЕРОЇЧНИЙ ВЧИНОК ЧИ ТРАГЕДІЯ

Ключові слова: Крути, героїзм, незалежність, Центральна Рада, боротьба за самостійність, українські війська, мирний договір, спротив, Українська державність, національна гордість.

Бій під Крутами став символом героїзму молодого покоління в боротьбі за незалежність та прикладом для сучасних захисників України, як боротися проти численного ворога [1].

У той час Україна зазнала важких випробувань у період своєї боротьби за самостійність. Ініційовані Центральною Радою українські війська стали об'єднувальним символом віри у майбутнє. Бій під Крутами став важливою частиною цього наполегливого зусилля за вільну та незалежну батьківщину.

Сучасні захисники України, віддавши шану героям Крут, черпають натхнення з їхнього героїчного ставлення до викликів. Бій під Крутами нагадує нам про важливість об'єднання, визначеності та готовності жертвувати в ім'я вищих ідей.

29 січня 1918 року на залізничній платформі в Крутах до 520 українських вояків і студентів з 16 кулеметами та однією гарматою дали бій російським більшовикам, які мали десятикратну перевагу в живій силі, бронепотягах та артилерії [2].

Українські вояки й добровольці тоді, 105 років тому, зупинили на кілька днів наступ більшовиків на Київ. У той час в Брест-Литовську тривали переговори між Українською Народною Республікою та країнами Четверного союзу щодо мирного договору, який підписали 9 лютого 1918 року. Цей документ визнав незалежність Української Народної Республіки і став підставою для надання військової допомоги Україні у відбитті російської агресії [1].

Бій тривав до вечора. Завдяки вигідній позиції і героїзму бійців, українцям вдалося завдати росіянам значних втрат і стримати наступ до темряви. Потім під тиском переважаючого ворога більшість підрозділів організовано відступили до ешелонів на станції неподалік і вирушили в бік Києва, руйнуючи за собою залізничні колії [1].

На залізничній платформі в Крутах за 130 км від Києва українські студенти ціною власного життя зупинили на кілька днів наступ більшовицької армії на українську столицю. Приблизно 30 студентів з розвідувального підрозділу потрапили в полон, більшовики їх розстріляли. Є ймовірність, що перед смертю їх піддали тортурам. Відомі прізвища лише 19 загиблих [3].

Серед героїв битви під Крутами були такі видатні особистості, як Віктор Загребельний, Дмитро Мартиросян та інші. Їхні вчинки стали прикладом віри в

ідею незалежності та готовності жертвувати своїми життями заради майбутнього своєї країни. Через брак документів про ті події історики неодноразово спиралися на спогади їх учасників. Але мемуари є суб'єктивною оцінкою подій і наведена інформація потребує додаткової перевірки [3].

Битва під Крутами залишила невиліковний слід в історії України. Ця подія стала символом сили та волі українського народу. Нині Крути – місце пам'яті, де кожен рік відзначається День Героїв, а герої битви вшановуються усією країною.

Битва під Крутами, що відбулася 29 січня 1918 року, лише підкреслює важливість героїзму та самовідданості в історії нації. Її наслідки продовжують впливати на формування української ідентичності та укріплення віри в незалежність своєї країни [3].

Бій під Крутами виявився епічним протистоянням між чисельно переважаючими силами більшовицької Росії та молодими українськими захисниками. Спротив Українських Збройних Сил на залізничній платформі в Крутах вразив світ своєю витривалістю та героїчністю, особливо враховуючи перевагу сил противника [1].

Подвиг українських юнаків під Крутами, що своєю кров'ю окропили святу землю в боротьбі за волю України, навічно залишиться в історії як символ національної честі. Сучасні захисники України, дивлячись на приклад героїв Крут, черпають натхнення для своєї власної боротьби за незалежність та суверенітет [4].

Нині Крути залишаються не лише місцем пам'яті, а й символом волі та героїзму українського народу. День Героїв став часом вшанування та вдячності за жертву тих, хто стояв на захисті незалежності. Битва під Крутами назавжди увійшла в історію як важливий етап в боротьбі за українську державність та залишається невичерпним джерелом великої національної гордості.

Список використаних джерел

1. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3661501-bij-pid-krutami-e-prik-ladom-dla-sucasnih-zahisnikiv-ak-borotisa-proti-cislennogo-voroga-mkip.html>
2. URL: <https://suspilne.media/100523-bij-pid-krutami-geroicnij-vcinok-ci-tragedia-poasnue-istorik/>
3. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-55853090>
4. URL: <https://ukrreferat.com/chapters/proba/bitva-pid-krutami-referat.html>

СЕКЦІЯ 15

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 004.8:37

*Друшляк Тетяна Петрівна,
викладач вищої кваліфікаційної
категорії
Куп'янського автотранспортного
фахового коледжу*

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

*«Розвиток повноцінного штучного інтелекту
може бути найкращим або найгіршим подією для
людства. Все залежить від того,
як ми зможемо контролювати цю технологію»*

Стівен Хокінг

Освіта вже давно не обмежується лише уявленням про студентів та викладачів в аудиторіях, де всім передають знання з підручників. Сьогодні освіта перетворилася на подорож у світ знань, і це стало можливим завдяки сучасним технологіям.

Сучасні освітні технології відкривають перед нами нескінченні можливості навчання та набуття знань. Тепер ми можемо вчитися де завгодно, коли завгодно, використовуючи різноманітні ресурси, які доступні в Інтернеті. Це дозволяє розвивати власні навички та поглиблювати знання, а також відкриває доступ до освіти для тих, хто раніше не мав такої можливості через географічні обмеження або інші обставини.

Проте разом з безліччю можливостей, сучасні технології також постають з важливими питаннями. Етика використання даних, цифрова грамотність та кібербезпека стають необхідними аспектами сучасної освіти. Нам потрібно усвідомити ці питання та ретельно вивчити, як забезпечити безпеку та приватність даних, а також як використовувати технології відповідально та етично.

У цьому контексті ми маємо завдання розвивати найкращі підходи до сучасної освіти, щоб вона залишалася відкритою, доступною та відповідала потребам сучасного суспільства, сприяючи розвитку наших індивідуальних та колективних знань і навичок.

Зараз актуальна тема в сфері освіти – це роль штучного інтелекту в навчанні. Штучний інтелект – це галузь, яка набуває зростаючої популярності та є невід'ємною частиною нашого повсякденного життя, чи то через рекомендації від соціальних мереж, чат-боти чи інші інтелектуальні системи.

Використання штучного інтелекту може бути надзвичайно корисним для викладачів, які часто стикаються з великою кількістю завдань та обов'язків у навчальному процесі. Однією з основних переваг є можливість автоматизації рутинних процесів, таких як оцінювання робіт студентів та ведення обліку їхнього навчального процесу.

Штучний інтелект має значний потенціал для покращення навчання студентів. Однією з ключових переваг є можливість створення індивідуалізованих навчальних програм, які враховують унікальні потреби та здібності кожного студента. Ці програми можуть адаптувати матеріал до рівня розуміння та темпу навчання кожного студента, надаючи їм можливість здобувати знання більш ефективно та на своєму власному темпі.

Крім усіх переваг, що вже були висвітлені, штучний інтелект також може допомогти зробити освіту більш доступною для тих, хто має особливі потреби або був вимушений переїхати через різні обставини, такі як війна чи міграція. Онлайн-системи навчання, підтримувані штучним інтелектом, надають можливість учням отримувати освіту з будь-якого місця, де є доступ до Інтернету.

Проте, разом з багатьма позитивними можливостями, використання штучного інтелекту в освіті може також викликати певні проблеми.

▪ *Несамостійність виконання робіт студентами*

Штучний інтелект вже активно використовують студенти, пишуть реферати та есе, що ускладнює викладачу розуміння чи сам студент написав цю роботу, чи ні. Поки що в деяких країнах розроблено систему перевірки робіт на предмет використання штучного інтелекту, однак, ця система в Україні досі ще не впроваджена.

▪ *Втрата робочих місць*

Використання штучного інтелекту може привести до автоматизації деяких процесів в освіті, таких як перевірка завдань та оцінювання студентів. Це може призвести у глобальній перспективі до втрати робочих місць для працівників освітніх закладів.

▪ *Зменшення необхідності докладання зусиль*

Штучний інтелект може надавати студентам рекомендації та підказки під час виконання завдань, що може зменшити їх необхідність докладати зусиль для розв'язання задач.

▪Порушення приватності

Використання штучного інтелекту може призвести до збору та використання персональних даних студентів без їх згоди або без належної захисту цих даних.

▪Залежність від технологій

Використання штучного інтелекту може призвести до залежності від технологій та втрати навичок, які можуть бути корисними в реальному житті.

▪Об'єктивність під питанням

Якщо штучний інтелект використовується для оцінювання студентів, виникає питання про об'єктивність такої оцінки та її справедливність.

У будь-якому випадку, розвиток штучного інтелекту – це не щось, що можна ігнорувати. Він призведе до справжньої революції в усіх галузях, включаючи освіту. Наше завдання – уважно спостерігати за цим розвитком та розробляти стратегії, які дозволять нам адаптуватися до змін і використовувати штучний інтелект на користь навчання та розвиток суспільства.

Список використаних джерел

1. Штучний інтелект. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
2. Штучний інтелект в освіті. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2023/08/4/255650/>
3. AI та освіта: як штучний інтелект вплине на шкільну освіту. URL: https://lb.ua/blog/olena_vyshniakova/547626_ai_osvita_yak_shtuchniy_intelekt.html

*Іванов Володимир Володимирович,
викладач,
ВСП «Фаховий коледж транспорту та
комп'ютерних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

СЕРВІС ELECTUDE ЯК ІНТЕРАКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО

Ключові слова: інтерактивне навчання, сервіс, автомобільний транспорт, дистанційна освіта.

Використання та розвиток інтерактивних методів навчання розпочався не так давно. Інтерактивне навчання набуло популярності в педагогіці та практиці української школи у 1920-х роках – за часів масштабного реформування освітньої думки. Наприкінці минулого століття інтерактивні технології набули поширення в теорії та практиці американських освітніх закладів, де їх використовували при викладанні різноманітних дисциплін [1]. Актуальність цієї теми полягає в необхідності розкриття можливостей сервісу ELECTUDE в навчанні студентів у якості інтерактивного освітнього засобу та висвітлення парадигми його розвитку у навчальному процесі ЗВО.

Питання адаптації та вдосконалення ресурсу ELECTUDE в освітньому процесі розглядали Бугаєць І., Дмитрук О., Бас К., Ходос О. та Єрісов М.

Мета статті полягає у визначенні сутності програми ELECTUDE, її особливостей, можливостей застосування в навчанні студентів та напрямів розвитку ресурсу в освіті.

ELECTUDE – унікальний симулятор для навчання в сфері транспортних технологій. Окрім можливостей дистанційного навчання майбутніх механіків, електриків та інженерів, це також набір інструментів для контролю та оцінки рівня знань, умінь та навичок спеціалістів, визначення їхнього рівня готовності до реальних проектів.

Сервіс ELECTUDE був розроблений у Нідерландах. На сьогоднішній день ELECTUDE використовують в майже 60 країнах світу. Головні користувачі симулятора – вищі, середні спеціальні, професійні навчальні заклади, заводо-виробники, автодилери. Сервіс наочно демонструє пристрої, технології, порядок використання спеціалізованих інструментів [2].

Мета застосування системи управління навчанням LCMS ELECTUDE полягає в організації модульного навчання, атестації та сертифікації шляхом проведення очних і дистанційних групових та індивідуальних занять серед здобувачів освіти, які проходять підготовку майбутніх автомобільних механіків, техніків та інженерів, а також організацій сфери транспортних послуг. Це середовище розробки, що використовує хмарні технології, яке дозволяє призначати зміст, здійснювати управління процесом навчання, проводити кількісну та якісну оцінку результатів і прогресу студентів. Система передбачає

використання інтерактивних гейміфікованих навчальних модулів, тестів та симуляцій, які розкривають такі теми як: автомобільні основи, фізичні закони, будова і принцип роботи систем та вузлів легкових і комерційних транспортних засобів, у тому числі гібридних та електромобілів, порядок застосування спеціалізованого обладнання та інструменту з метою передачі знань та контролю якості засвоєних студентами знань, умінь та навичок [3].

Беручи до уваги практичний досвід використання сервісу ELECTUDE в освітньому процесі можна зробити висновок про те, що застосування симулятора в освітній сфері буде однаково корисним як за умов дистанційного навчання так і під час аудиторних занять.

Розглядаючи ELECTUDE в аспекті онлайн-навчання, можна виокремити такі переваги його використання. Перш за все, це контроль присутності та залученості студентів до роботи на занятті. Первинна подача теоретичного матеріалу та подальший зріз засвоєних здобувачами освіти знань (шляхом використання навчальних модулів) допомагає викладачу охопити увагою максимальне число осіб, присутніх на занятті. Крім того, сервіс допомагає викладачеві у проведенні практичних та лабораторних занять. У зв'язку з необхідністю ведення занять в дистанційному режимі унеможливується практичне сприйняття та усвідомлення принципу роботи окремих механізмів, демонстрація фізичних явищ тощо. Застосування системи ELECTUDE дозволяє впроваджувати в освітній процес наочне вивчення роботи складових автомобілів за різних умов, симуляцію різного роду несправностей автомобіля та їх ремонту тощо.

Головною перевагою проведення аудиторних занять засобами ELECTUDE є підвищення пізнавального інтересу студентів та значно вищий рівень засвоєння навчального матеріалу. Але не зважаючи на користь використання сервісу інколи виникають труднощі з організацією такої форми навчання. За відсутності необхідного технічного обладнання застосування ELECTUDE стає неможливим.

Отже, сервіс ELECTUDE має значні переваги серед інших новітніх інтерактивних технологій навчання за рахунок своєї полігамності та новизни. Це єдиний ресурс, який дозволяє повною мірою продемонструвати технічні механізми неможливі для спостереження у реальному житті.

Список використаних джерел

1. Наукова робота «Інтерактивні технології навчання в сучасній школі». URL: <https://naurok.com.ua/naukova-robota-interaktivni-tehnologi-navchannya-v-suchasniy-shkoli-145469.html> (дата звернення: 18.11.2023).
2. ELECTUDE – АвтоФорум – Авто. URL: <https://auto.meta.ua/forum/topic/t/220772.html> (дата звернення: 18.11.2023).
3. «ELECTUDE» – платформа для майбутніх майстрів. URL: <https://www.elit.ua/news-and-stock/news/4027-electude-platforma-dlya-vodiyiv/> (дата звернення: 18.11.2023).

Пальоха Ольга Вадимівна,

*кандидат економічних наук,
викладач-методист*

Прилуцького технічного фахового коледжу

Жигун Вікторія Григорівна,

викладач-методист

Прилуцького технічного фахового коледжу

Клязника Тетяна Олександрівна,

*викладач Прилуцького технічного
фахового коледжу*

Колейко Вікторія Юріївна,

*викладач Прилуцького технічного
фахового коледжу*

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН У КОЛЕДЖІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ключові слова: цифрові технології, дистанційна освіта, освітній процес, цифрові інструменти, хмарні технології.

В умовах воєнних дій постає питання створення безпечних умов отримання освіти. Найбільш доцільним в цих умовах є дистанційна освіта з використанням цифрових технологій.

Цифрові технології у сучасному середовищі спрямовані на опанування новими засобами пошуку, застосування, передачі та обробки навчальної або наукової інформації, зокрема: засобами комп'ютерної техніки, інтернету, аудіо та відеотехніки.

У коледжі цифрові технології сприяють формуванню особливого цифрового середовища, інтенсифікації комунікативних зв'язків учасників навчального процесу, доповненню спілкування завдяки сучасним засобам. Сучасні цифрові технології дають змогу отримувати освіту з будь-якого місця. Особливу увагу займають хмарні технології, що передбачають віддалену обробку та зберігання даних. Попередній позитивний досвід дистанційної роботи, використання дистанційного навчання – сукупності методів, форм і засобів взаємодії учасників освітнього процесу в процесі самостійного засвоєння певного об'єму знань при здійсненні відповідного контролю за їх засвоєнням, дає можливість успішно використовувати і цифрові технології. Серед сучасних педагогічних технологій найбільший інтерес для навчання у коледжі представляють ті технології, що орієнтовані на активний пізнавальний процес, групову роботу студентів, навчання у співробітництві, роботу з різними джерелами інформації та обмін цією інформацією.

Сьогодні уряди більшості європейських країн докладають значні зусилля для модернізації системи освіти на основі застосування цифрових технологій. Не дивлячись на військові дії, в Україні теж подбали про подальшу цифровізацію освіти. На рівні Міністерства освіти України постійно проводяться вебінари по використанню цифрових технологій для викладачів, які розкривають суть цифрових технологій та знайомлять з цифровими інструментами.

Цифрові технології дозволяють зробити процес навчання мобільним, диференційованим та індивідуальним. При цьому технології не замінюють викладача, а доповнюють його, збагачують інформативним матеріалом. Таким заняттям властиві адаптивність, керованість, креативність, інтерактивність, поєднання індивідуальної та групової роботи, часова необмеженість навчання.

Сьогодні, у період цифрових технологій, змінюється зміст поняття «освітні результати», сукупність яких можна трактувати в рамках прийнятого в світовій освітній практиці компетентнісного підходу та вміння користуватися цифровими засобами. У контексті сучасних уявлень про цілі освіти як розвитку компетентностей особистості, важливим є її готовність до вирішення нових завдань і проблем у світлі оволодіння цифровими технологіями. Найбільш традиційними для сучасних способів оцінки якості освіти є показники якості освітніх умов зокрема, в першу чергу розглядається якість реалізації освітньої програми, вміння працювати дистанційно у зв'язку з військовою агресією північного сусіда, використання цифрових інструментів.

Цифровізація освітніх середовищ (на відміну від інформатизації) передбачає зміну реалізації освітніх процесів, використання нових засобів та цифрових інструментів для створення нових послуг та форм взаємодії викладач-студент задля максимальної реалізації досягнень освітнього процесу та забезпечення розвитку здібностей і вмінь молоді для подальшого розвитку всіх галузей економіки [1].

Можливості використання хмарних технологій в організації навчання студентів спеціальності «Облік і оподаткування» дозволяють використовувати обчислення бюджетів, створення звітів, розрахунків, таблиць за відповідними алгоритмами. Основними напрямками використання цифрових технологій у навчальному процесі спеціальності «Комп'ютерна інженерія» є розробка web-сайтів, організація й проведення комп'ютерних експериментів з віртуальними моделями, організація інтелектуального дозвілля здобувачів освіти, що вважається ефективним з урахуванням організації проведення сучасного навчального процесу.

Слід зазначити, що цифровізація освіти з низкою переваг має і окремі проблеми. Насамперед це залежність здобувача освіти від якості його технічного, програмного та Internet забезпечення, що призводить до нерівномірності доступу до інформації (знань) [2].

При застосуванні цифрових технологій в освітньому процесі з метою підвищення його якості необхідно враховувати:

- вмотивованість у використанні різноманітних дидактичних матеріалів;
- чітке визначення ролі, місця, призначення та часу використання цифрових освітніх ресурсів і цифрових засобів навчання;
- використання тільки таких компонентів, які гарантують якість навчання;

- відповідність методики навчання з використанням цифрових інструментів загальної стратегії проведення навчального заняття;
- забезпечення зворотнього зв'язку в навчанні.

Військові дії висувають чіткі вимоги щодо підготовки компетентного фахівця, тому однією з основних цілей сучасної освіти є підготовка фахівців з сформованою цифровою компетентністю. Це обумовлює необхідність опанування цифрових навичок та розвитку здатності до роботи в умовах цифрових технологій.

Отже, впровадження цифрових технологій в освітній процес істотно прискорює передачу і засвоєння знань, сприяє підвищенню якості навчання, що дає можливість майбутнім фахівцям успішно і швидко адаптуватися в сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Генсерук Г. Р., Мартинюк С. В. Розвиток цифрової компетентності майбутніх учителів в умовах цифрового освітнього середовища закладу вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. Одеса, 2019. Вип. 19, т. 2. С. 158-162.
2. Кононенко С. О., Кононенко Л. В., Маноїленко Н. В. Методика формування інформаційно-дослідницьких компетентностей у здобувачів вищої освіти засобами цифрових технологій. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. 2021. №(198). С. 125-128. URL: <https://pednauk.cuspu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/1033>

УДК 377.04

*Савчук Анжеліка Миколаївна,
викладач-методист,
ВСП «Чернігівський фаховий коледж
інженерії та дизайну
Київського національного університету
технологій та дизайну»*

БЕЗБАР'ЄРНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ В УМОВАХ ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ

Ключові слова: безбар'єрність освіти, недискримінаційний простір, ментальне здоров'я в умовах війни.

Безбар'єрність – це мозаїка у масштабі всього суспільства. Вона складається з багатьох речей: великих і маленьких. Це і зручність наших міст, і коректне спілкування з людиною незалежно від її особистих рис, і турбота про ментальне здоров'я. Це доступна освіта, культура та працевлаштування для людей будь-якого віку [2]. Безбар'єрність – це коли ти не байдужий до проблем інших, особливо, коли в країні війна.

Освіта є одним з найпотужніших каналів продукування стереотипів і дискримінації та в той же час є ідеальною зброєю, здатною подолати будь-які стереотипи і упередження та викоринити дискримінацію. Основними перешкодами у створенні безбар'єрного, недискримінаційного простору в закладі фахової передвищої освіти в умовах війни є:[3]

– соціальні – стереотипи і упередження, відсутність даних або недостатня кількість даних про реальні потреби різних груп людей за статтю, віком, майновим становищем тощо;

– організаційні – розташування, розклад занять, логістика/транспорт, бюрократичні процедури;

– особисті – економічні та фінансові можливості, стан здоров'я, релігійні переконання, національні традиції, велика кількість дітей у родині, кількість вільного часу поза школою тощо. Прикладом може бути ситуація, коли на захід потрібно прийти у певному одязі, а у окремої групи студентів через фінансовий стан родини немає такої можливості. І тут перше, що має з'ясувати коледж для забезпечення безбар'єрності освіти – чи мають такі упередження учасники освітнього процесу. Ми всі маємо припущення й певні упередження, які формують культурне середовище, поведінка, сфера діяльності, робоча атмосфера. Навіть якщо здається, що ставлення до всіх однакове, а припущення відповідають дійсності, завжди варто це перевіряти, поставивши припущення під сумнів. Допомогти в цьому можуть спостереження, моніторинги та опитування учасників освітнього процесу [3].

В умовах неспровокованої воєнної агресії з боку росії, постійних загроз ракетних ударів та нальотів БПЛА, на шляху створення безбар'єрного освітнього середовища в фаховому коледжі стає проблема ментального здоров'я як здобувачів освіти, так і самих освітян! Психіка дитини дивовижна: з одного боку – вразлива до

стресів та подразників. З іншого – неймовірно пластична, легше адаптується до обставин та швидше відновлюється. Завдання викладача, закладу освіти – допомагати своїм вихованцям постійно підлаштовувати свій ментальний приймач під різні обставини. Звісно, така допомога може бути лише тоді, коли педагоги самі вміють дати раду своїм емоціям.

В поточному навчальному році наш коледж працює в змішаному режимі. В період онлайн навчання доступність та неформальність практичного, лабораторного заняття забезпечується можливістю використання безкоштовних віртуальних лабораторій [1] в будь-який зручний час. Але коли під час аудиторного навчання лунає сигнал повітряної тривоги – всі здобувачі освіти разом з викладачами переходять до укриття. Для студентів першого курсу, багато з яких є іногородніми, ситуацію тривожності і невпевненості ми долаємо за допомогою «Аптечки швидкої психологічної самодопомоги» [4]. Вона розроблена в pdf-форматі, її легко завантажити на смартфоні і завжди тримати під рукою та використовувати за необхідністю. В аптечці зібрані прості вправи для заспокоєння та поради для стійкості. Вона буде корисною всім, хто рідко чи часто відчуває емоційне спустошення, втому, напругу в тілі, паніку, злість сум. В перший місяць вересня під час перебування в укритті для студентів молодших курсів ми пропонували вправи з аптечки – «Струси з себе стрес», «Прогулянка по колу». Це по-перше дійсно впливає на емоційний стан підлітка, відволікає від тривожних думок; по-друге – спонукає до більш тісного знайомства з новими людьми, згуртовує. Зрештою, в коледжі ми створюємо умови, за яких наші студенти не лише здобувають фах, а і зберігають своє ментальне здоров'я для перемоги над ворогом.

Список використаних джерел

1. Савчук А. Можливості віртуальних лабораторій під час викладання загальнотехнічних дисциплін. *Фахова передвища освіта*. 2023. №1. С. 88-90.
2. БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ. Громадська організація. URL: <https://bbu.org.ua/> (дата звернення 17.11.2023).
3. Вергун Ю. Як створити недискримінаційне середовище в закладі освіти. URL: <https://edirshkoly.expertus.com.ua/> (дата звернення 17.11.2023)
4. ТИ ЯК? Всеукраїнська програма ментального здоров'я. URL: <https://www.howareu.com/> (дата звернення 16.11.2023).

УДК 377.091.2:004.7

*Ющенко Ірина Миколаївна,**викладач першої кваліфікаційної категорії,**ВСП «Фаховий коледж економіки та технологій**Національного університету «Чернігівська політехніка»*

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ І МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: інтерактивні технології, інтерактивні методи.

У сучасному світі інформаційних технологій та швидкої зміни вимог до кваліфікації фахівців, використання інноваційних підходів у процесі викладання дисциплін у закладах фахової передвищої освіти стає все більш актуальним. Одним з найбільш перспективних напрямків у цьому контексті є використання інтерактивних технологій та методів навчання.

Інтерактивні технології та методи навчання дозволяють забезпечити більш активну участь здобувачів фахової передвищої освіти у процесі навчання, підвищують рівень розуміння навчального матеріалу, сприяють формуванню практичних навичок та компетентностей. Використання таких технологій може бути особливо ефективним у навчальних закладах, де вимагається високий рівень підготовки фахівців, здатних ефективно працювати в сучасних умовах та використовувати інноваційні підходи в своїй роботі.

Інтерактивні технології – це жива нитка, що пов'язують викладача з кожним здобувачем фахової передвищої освіти та здобувачів фахової передвищої освіти між собою. За допомогою інтерактивних технологій у кожного суб'єкта навчального процесу є рівна можливість проявити свої знання, вміння та навички. Ще Конфуцій твердив: «Те що я чую – я забуваю! Те що я бачу – я запам'ятовую! Те що я роблю – я розумію» [3, 143].

Для успішного використання інтерактивних технологій та методів навчання у закладах фахової передвищої освіти необхідно враховувати особливості підготовки фахівців у конкретній сфері, вибирати методи відповідно до поставлених навчальних цілей та завдань, а також забезпечувати достатній рівень технічної підтримки.

Таким чином, використання інтерактивних технологій та методів навчання є актуальним і перспективним напрямком у викладанні дисциплін у закладах фахової передвищої освіти, який дозволяє забезпечити високий рівень підготовки фахівців та їх адаптацію до швидко змінюючогося ринку праці.

Список використаних джерел

1. Інтерактивні технології навчання: електронний навчальний курс / А. Єрмоленко. Біла Церква: БІНПО, 2022. 37 с.
2. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник / Н.П. Волкова. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 360 с.
3. Мостіпака Т.П. Інтерактивні технології у викладанні природничих дисциплін *Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном: збірник наукових праць* / за заг. ред. д.п.н., проф. С. С. Вітвицької, к.п.н., доц. Н. М. Мирончук. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 143-148.
4. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 141 с.
5. Стовпник Н. М., Андрияшин О. Р. Використання інтерактивних методів навчання у вищій школі [Електронний ресурс]. URL: <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2020-20-3-9>

Всеукраїнська науково-практична
конференція

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ
В УМОВАХ ВІЙНИ

ЗБІРНИК ТЕЗ

м. Чернігів, 21 листопада 2023 р.

С 89 **Сучасні тенденції соціально-економічних перетворень в умовах війни:** матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Чернігів, 21 листопада 2023 р.) / [редкол. : Янченко Т., Радченко В., Дубина М., Кальченко О., Ревко Л., Поцелуйко І., Лісова М., Піщолка І.] ; Коледж транспорту та комп'ютерних технологій ЧНТУ. Чернігів, 2023. 128 с.

УДК 33

Збірник тез друкується за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні тенденції соціально-економічних перетворень в умовах війни». До збірника увійшли публікації тез виступів вчених, викладачів, докторантів, аспірантів, здобувачів, магістрантів, студентів, представників державних органів влади та місцевого самоврядування присвячених методам управління в Україні, їх особливостям становлення і перспективам розвитку.

*ВСП «Фаховий Коледж транспорту
та комп'ютерних технологій»
НУ «Чернігівська політехніка»*

Підписано до друку 05.12.2023 р. Формат 60 x 84 1/8.

Папір офсетний. Друк на різнографі.

Ум. друк. арк. 14,88. Обл.-вид. арк. 7,5.

Наклад 50 прим. Зам. № 0075.

Віддруковано ТОВ «Видавництво «Десна Поліграф»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції.

Серія ДК № 4079 від 1 червня 2011 року

14035, м. Чернігів, вул. Станіславського, 40. Тел. (0462) 972-664